

การขอมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย

นางสาวชลธิชา อัศวนิรันดร

ศูนย์วิทยทรัพยากร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาประชากรศาสตร์

วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2552

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

SAVING FOR OLD AGE SECURITY

Miss Chonticha Asavanirandom

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Demography

College of Population Studies

Chulalongkorn University

Academic Year 2009

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย

โดย

นางสาวชลธิชา อัครวินันดร

สาขาวิชา

ประชากรศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร.วิพรรณ ประจวบเหมาะ

วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

Dim Sreoum
..... คณบดีวิทยาลัยประชากรศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.วิพรรณ ประจวบเหมาะ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

Dim Sreoum
..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์มาลินี วงษ์สิทธิ์)

Dim Sreoum
..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.วิพรรณ ประจวบเหมาะ)

Prum
..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.พัชรพล วงศ์บุญสิน)

Prum
..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.ปราโมทย์ ประสาทกุล)

ศูนย์วิจัยประชากรและ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชลธิชา อัครนิรันดร์: การออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย (SAVING FOR OLD AGE SECURITY) อ.ที่ปริกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รศ.ดร.วิพรรณ ประจวบเหมาะ, 92 หน้า.

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการออมรวมถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย โดยใช้ข้อมูลจากโครงการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2550 ดำเนินการโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งการศึกษานี้ศึกษาเฉพาะประชากรที่อายุระหว่าง 50-59 ปี ซึ่งมีทั้งสิ้น 15,583 คน โดยได้ประชากรตัวอย่างทั้งหมด 25,575 ราย

ผลการศึกษา พบว่า ประชากรตัวอย่างเกือบครึ่งหนึ่งมีการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย โดยมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยต่ำกว่า 100,000 บาทมากที่สุด โดยส่วนใหญ่มีการเริ่มออมเมื่ออยู่ในช่วงอายุ 40 - 49 ปี ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุของระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยกับตัวแปรอิสระ 12 ตัว สามารถร่วมกันอธิบายการแปรผันของระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยได้ร้อยละ 18.3 สำหรับผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุขั้นตอน พบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีทั้งสิ้น 7 ตัวแปร โดยตัวแปรระดับการศึกษาสามารถอธิบายการแปรผันของระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยได้ดีที่สุด คือร้อยละ 9.7 รองลงมาคือ ตัวแปรความเพียงพอของรายได้ รายได้ เขตที่อยู่อาศัย สถานภาพสมรส (โสด) จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน สถานภาพสมรส (เคยสมรส) และอายุตามลำดับ ส่วนตัวแปรอิสระที่เหลือไม่สามารถเพิ่มอำนาจการอธิบายการแปรผันของระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สาขาวิชา: ประชากรศาสตร์..... ลายมือชื่อนิสิต ban anan
ปีการศึกษา 2552..... ลายมือชื่อ อ.ที่ปริกษาวิทยานิพนธ์หลัก วิมล อัครนิรันดร์

#5186851451: MAJOR DEMOGRAPHY

KEYWORDS: SAVING FOR OLD AGE SECURITY

CHONTICHA ASAVANIRANDORN: SAVING FOR OLD AGE SECURITY.

THESTS ADVISOR: ASSOC. PROF. VIPAN PRACHUABMOH, Ph.D., 92 pp.

The main objective of this study is to investigate the level of saving and factors affecting saving for old age security. Data used in this study derived from the 2007 National Survey on Older Persons in Thailand conducted by the National Statistical Office. This study focuses on the population aged 50-59 years. The sample size is 25,575 people from a total 15,583 households.

This study finds almost half of the sample population with saving for old age security. The level of savings for old age security is mostly less than 100,000 baht and mostly started at the age of 40 to 49 years old. Based on a Multiple Regression Analysis, a group of 12 independent variables can explain the level of saving for old age security by 18.3 percent. A Stepwise Multiple Regression Analysis reveals that 7 variables affect the level of saving for old age security at the 0.05 significant level. Education is the prime factor explaining the variation of level of saving for old age security, 9.7 percent, followed by sufficiency of income, income, area, marriage status (single), number of dependent in households, marriage status (ever married), and age, respectively. The remaining independent variables do not increase the explanatory power at the 0.05 significant level.

Field of Study : Demography Student's Signature *Chonticha Asavanirandorn*
 Academic Year : 2009 Advisor's Signature *Vipan Prachuabmoh*

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ได้ด้วย ความกรุณาและความช่วยเหลือของ รองศาสตราจารย์ ดร.วิพรรณ ประจวบเหมาะ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ได้สละเวลาอันมีค่า ยิ่งในการให้คำแนะนำ ความรู้ แนวคิด และสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ ตลอดจนการ ตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆจนกระทั่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ไว้ ณ โอกาสนี้ นอกจากนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ มาลินี วงษ์สิทธิ์ ประธาน กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาสละเวลาให้คำปรึกษาและแนะนำสิ่งที่มีคุณค่ายิ่งในการจัดทำ วิทยานิพนธ์ ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.พัชราวลัย วงศ์บุญสิน และศาสตราจารย์ ดร.ปราโมทย์ ประสาทกุล กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์และชี้แนะ ข้อบกพร่องต่างๆ ในการแก้ไขและปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และกราบ ขอบพระคุณคณาจารย์ของวิทยาลัยประชากรศาสตร์ทุกท่าน ที่กรุณาให้ความรู้และอบรมสั่งสอน ศิษย์จนสำเร็จการศึกษา

ขอขอบคุณสำนักงานสถิติแห่งชาติเป็นอย่างยิ่งที่ได้อนุเคราะห์ให้ใช้ข้อมูลโครงการสำรวจ ประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2550 ขอขอบพระคุณ คุณจิรวรรณ มาท่อม เจ้าหน้าที่ สำนักงานสถิติแห่งชาติ ที่ให้ความช่วยเหลือในเรื่องของข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเป็นอย่างดี ตลอดจน ขอขอบคุณเพื่อนนิสิต รุ่นพี่รุ่นน้องทุกคนที่คอยให้คำปรึกษา และเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยตลอดมา รวมถึงเจ้าหน้าที่วิทยาลัยประชากรศาสตร์ทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือในระหว่างการศึกษาและ การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

สุดท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณบิดาและมารดา เป็นอย่างสูงที่คอยเป็นกำลังใจ ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนทุกสิ่งอย่าง ตลอดจนปรารถนาที่จะเห็นความสำเร็จของลูกมาโดยตลอด ขอขอบคุณพี่สาวที่คอยดูแลน้องเสมอมา

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
สารบัญแผนภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
1.3 แนวคิดเชิงทฤษฎี.....	5
1.4 กรอบแนวคิดของการศึกษา.....	19
1.5 ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	21
1.6 สมมติฐานของการศึกษา.....	32
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	33
บทที่ 2 ระเบียบวิธีวิจัย.....	34
2.1 แหล่งที่มาของข้อมูล.....	34
2.2 ประชากรและการเลือกตัวอย่าง.....	34
2.3 ขอบเขตของการศึกษา.....	36
2.4 ข้อจำกัดของการศึกษา.....	37
2.5 การนิยามศัพท์.....	37
2.6 การนิยามตัวแปร.....	38
2.7 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	42
บทที่ 3 ผลการศึกษา.....	44
3.1 ลักษณะทั่วไปของประชากรตัวอย่าง.....	44
3.2 ระดับการยอมรับเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย.....	50
3.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการยอมรับเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย.....	51

บทที่ 4	สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	หน้า
4.1	สรุปผลการศึกษา.....	69
4.2	อภิปรายผลการศึกษา.....	74
4.3	ข้อเสนอแนะ.....	76
	รายการอ้างอิง.....	79
	ภาคผนวก.....	86
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	92

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	การกระจายความถี่ของจำนวนชุมรุมอาคาร/หมู่บ้าน จำแนกตามภาคและเขตการปกครอง.....	35
2	การกระจายความถี่ของจำนวนครัวเรือนส่วนบุคคลตัวอย่าง จำแนกตามภาคและเขตการปกครอง.....	36
3	การกระจายอัตราร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุดของลักษณะทั่วไปของประชากรตัวอย่าง.....	48
4	การกระจายอัตราร้อยละของระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย.....	50
5	การกระจายอัตราร้อยละของอายุที่เริ่มออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย.....	51
6	การวิเคราะห์การถดถอยแบบง่ายเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย.....	54
7	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ.....	59
8	การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยของแบบจำลองที่ 1.....	61
9	การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุขั้นตอนเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย.....	68
10	สรุปผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย โดยวิธีการวิเคราะห์การถดถอย.....	73

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	ระบบการเกื้อหนุนของผู้สูงอายุในประเทศต่างๆ.....	2
2	กรอบแนวคิดในการศึกษาเรื่องการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย.....	20

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

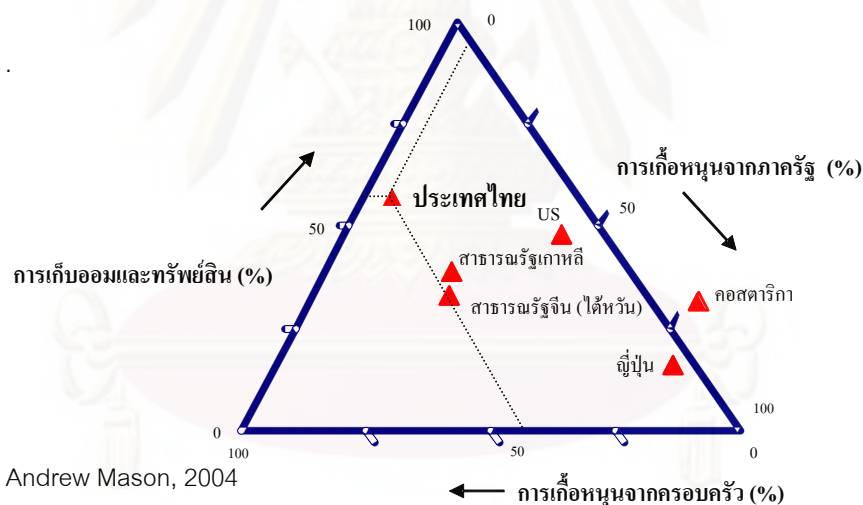
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาวะเจริญพันธุ์ของประชากรไทยได้ลดต่ำลงอย่างมากและรวดเร็วในรอบสี่ทศวรรษที่ผ่านมา โดยอัตราเจริญพันธุ์รวมลดลงจาก 6 คน ในปี พ.ศ. 2506-2507 เหลือประมาณ 2 คน ในปี พ.ศ. 2539 และในปี พ.ศ. 2549-2550 อัตราเจริญพันธุ์รวมเหลือเพียง 1.6 คน ถือเป็นอัตราการเจริญพันธุ์ที่ต่ำกว่าระดับทดแทน ส่งผลให้สัดส่วนของประชากรวัยเด็กลดลงอย่างมาก ในขณะที่สัดส่วนของประชากรวัยสูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2550: 3-4) กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2523 สัดส่วนประชากรสูงอายุมีเพียงร้อยละ 5.4 ของประชากรทั้งหมด ต่อมาเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 6.7 และร้อยละ 8.7 ในปี พ.ศ. 2533 และ ปี พ.ศ. 2543 ตามลำดับ จากข้อมูลล่าสุดในปี พ.ศ. 2550 พบว่าสัดส่วนของประชากรสูงอายุเพิ่มเป็นร้อยละ 10.4 (นภาพร ชโยวรรณ, 2542: 56 และสำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2551: 3) คาดกันว่าในอนาคตภายในปี พ.ศ.2568 (ค.ศ. 2025) จะมีประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นเป็นประมาณร้อยละ 19.2 ของประชากรทั้งหมด (United Nations, 2007: 470) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้ประเทศไทยก้าวสู่สังคมสูงอายุ (สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล และคณะ, 2544: 2-5 ; ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2549: 4) ซึ่งทำให้ประเด็นที่ทำนายเปลี่ยนไปจากอดีตที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับประชากรเยาว์วัยหรือการเพิ่มประชากรอย่างรวดเร็ว กลายเป็นประเด็นเกี่ยวเนื่องกับประชากรสูงวัย

จากการทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมาต่างก็แสดงให้เห็นว่าปัญหาที่ผู้สูงอายุไทยประสบมากที่สุดได้แก่ ปัญหาทางด้านสุขภาพและปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งปัญหาทั้งสองด้านนี้นับว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด กล่าวคือภาวะสุขภาพที่ไม่ดีอาจนำไปสู่ปัญหาทางเศรษฐกิจ อีกทั้งความยากจนอาจนำไปสู่ปัญหาสุขภาพได้เช่นกัน ในมิติทางด้านเศรษฐกิจนั้นประเด็นที่น่ากังวลคือ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ขาดหลักประกันด้านรายได้ที่เป็นทางการ จากข้อมูลการประเมินผลแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พบว่าประมาณร้อยละ 86.2 ของผู้สูงอายุไม่มีหลักประกันยามชราภาพ กล่าวคือ ไม่ได้รับบำเหน็จบำนาญ และไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุนประกันสังคม และกองทุนอื่นๆ (วิพรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ, 2551: 73) โดยหลักประกันยามชราภาพดังกล่าวขึ้นอยู่กับอาชีพ ผู้มีงานทำที่มีอาชีพ หรือสถานภาพการทำงานบางประเภทเท่านั้นที่มีหลักประกันด้านรายได้อย่างเป็นทางการโดยกลุ่มนี้มีเพียงหนึ่งในสามเท่านั้น ทำให้อีกประมาณสองในสามยังขาดหลักประกันยามชราภาพ (วรเวศม์ สุวรรณระดา, 2552: 2) ทำให้รูปแบบของหลักประกันที่เป็นอยู่เป็นระบบที่ไม่เป็นทางการ เป็นการเกื้อหนุนจากครอบครัว และการทำงานของผู้สูงอายุเอง

โดยเฉพาะในภาคการเกษตร และภาคนอกระบบ ดังจะเห็นได้จากการศึกษาของจอห์น โนเดล และนภาพร ชัยวรรณ (2552: 26-27) พบว่าในปี พ.ศ. 2550 ประมาณครึ่งหนึ่งของผู้สูงอายุ รายงานว่า บุตรเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญที่สุด (ร้อยละ 52.3) รองลงมาคือรายได้จากการทำงานของผู้สูงอายุ (ร้อยละ 28.9) ส่วนแหล่งรายได้อื่นพบน้อยมาก นอกจากนี้ Andrew Mason (2004) ศึกษาการเกื้อหนุนของผู้สูงอายุในระดับมหภาค โดยทำการศึกษาระบบการเกื้อหนุนของผู้สูงอายุในประเทศต่างๆ (แผนภาพที่ 1) พบว่า ประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น พบว่า สวัสดิการจากภาครัฐถือเป็นแหล่งเกื้อหนุนที่สำคัญที่สุดของผู้สูงอายุ ส่วนประเทศที่กำลังพัฒนา เช่น ประเทศเกาหลี และได้หวัน การเกื้อหนุนจากครอบครัวและจากภาครัฐ มีสัดส่วนใกล้เคียงกัน สำหรับในประเทศไทยพบว่าการเกื้อหนุนของผู้สูงอายุนั้นมาจากการเก็บออมด้วยตนเอง และการเกื้อหนุนจากครอบครัวเป็นหลัก (ร้อยละ 55 และร้อยละ 45 ตามลำดับ) ส่วนสวัสดิการจากภาครัฐยังไม่ได้มีส่วนในการเกื้อหนุนผู้สูงอายุเท่าที่ควร

แผนภาพที่ 1 ระบบการเกื้อหนุนของผู้สูงอายุในประเทศต่างๆ

จากการศึกษาข้างต้นแม้ว่าครอบครัวโดยเฉพาะบุตรจะถือเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของผู้สูงอายุ แต่เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปส่งผลกระทบต่อขนาดครอบครัว หรือจำนวนบุตรลดลง ดังจะเห็นได้จากอัตราเจริญพันธุ์รวมที่มีการลดลงอย่างต่อเนื่องในช่วง 4-5 ทศวรรษที่ผ่านมา ส่งผลให้ผู้สูงอายุในรุ่นหลังมีบุตรที่จะมาเกื้อหนุนจำนวนน้อยลงกว่าในอดีตที่ผ่านมา จากข้อมูลพบว่าในปีพ.ศ.2545 กว่าร้อยละ 60 ของผู้สูงอายุมีบุตรมากกว่า 4 คน และเพียงร้อยละ 23 ที่มีบุตรน้อยกว่า 2 คน แต่จากการคาดประมาณในปี พ.ศ.2573 สถานการณ์จะกลับกันโดยผู้สูงอายุที่มีบุตรมากกว่า 4 คนลดลงเหลือเพียงร้อยละ 20 และผู้สูงอายุที่มีบุตรต่ำกว่า

2 คนเพิ่มเป็นร้อยละ 60 (จอห์น โนเดล และนาภาพร ชโยวรรณ, 2552: 18-19) จากสถานการณ์เช่นนี้ทำให้เกิดความกังวลว่าอาจส่งผลโดยตรงต่อศักยภาพการเกื้อหนุนจากบุตรในอนาคต

ในด้านภาครัฐได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในเรื่องการสร้างหลักประกันยามสูงวัยมากขึ้นเป็นลำดับ เริ่มจากแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564) ซึ่งมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายเพื่อต้องการสร้างจิตสำนึกให้คนเห็นความสำคัญของการเตรียมการเข้าสู่วัยสูงอายุ ซึ่งในยุทธศาสตร์ที่ 1 ของแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 คือ ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ โดยมีมาตรการที่เน้นการสร้างหลักประกันรายได้เพื่อวัยสูงอายุ ซึ่งครอบคลุมถึงเรื่องการส่งเสริมการออมตั้งแต่วัยทำงาน (คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติ, 2545: 29-30) ทั้งนี้เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี และสามารถพึ่งตนเองได้ เป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีหลักประกันและมีความมั่นคงในชีวิต นอกจากนี้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 – 2554) มีการส่งเสริมการออมระดับครัวเรือนที่มุ่งลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ โดยกระตุ้นให้คนไทยมีการออมในรูปแบบต่างๆ อาทิ พันธบัตรรัฐบาล อสังหาริมทรัพย์ การประกันชีวิตและสุขภาพเพื่อสร้างความมั่นคงในชีวิตและส่งผลให้การออมรวมของประเทศมีเพียงพอที่จะนำมาลงทุนพัฒนาประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550: 92) ในทำนองเดียวกันนโยบายด้านสวัสดิการสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ในรัฐบาลของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะก็มุ่งส่งเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมในกลุ่มผู้สูงอายุ และการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ การส่งเสริมการออม และการสร้างระบบประกันสุขภาพ เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่วัยสูงอายุอย่างมั่นคง (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2551: 15)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการออมจะมีความสำคัญอย่างมากกับความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจในปัจจุบันปลายของชีวิต แต่จากผลการสำรวจสภาวะผู้สูงอายุในประเทศไทย (SWET) กลับพบว่าผู้ที่กำลังจะเข้าสู่วัยสูงอายุ (อายุ 50-59 ปี) คิดและเตรียมทางด้านจิตใจมากกว่าทางเศรษฐกิจและสุขภาพร่างกาย และเมื่อมาพิจารณาเรื่องที่ได้คิดแต่ไม่ได้ทำหรือเตรียมมากที่สุด คือการเก็บหรือออมเงินสำหรับยามสูงวัย (นาภาพร ชโยวรรณ และจอห์น โนเดล, 2539: 193-194) จากผลการศึกษาในเวลาต่อมาซึ่งศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประชากรอายุ 18-59 ปี กับ ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป พบว่า คนในรุ่นหลังมีการเตรียมการทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าคนในรุ่นก่อน นอกจากนี้ยังพบว่า การเตรียมการทางด้านเศรษฐกิจในภาพรวมนั้นจะมีการเตรียมการค่อนข้างล่าช้า กล่าวคือผู้สูงอายุในปัจจุบัน (ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป) จะมีการเตรียมการทางด้านเศรษฐกิจโดยเฉลี่ยอยู่ที่อายุ 50 ปีขึ้นไป ส่วนในประชากรอายุ 18-59 ปีส่วนใหญ่จะมองว่า ควรจะมีการเตรียมการหลังจากอายุ 40 ปีไปแล้ว ซึ่งการเตรียมการทางด้านเศรษฐกิจเพื่อที่จะให้เป็นหลักประกันที่มีความ

มั่นคงจำเป็นต้องมีการเตรียมการที่ต่อเนื่องยาวนานพอสมควร (Vipan Prachuabmoh, 2009: 8-10)

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุ รวมถึงผู้ที่อยู่ในวัยแรงงานซึ่งจะก้าวเป็นผู้สูงอายุต่อไปล้วนตกอยู่ในสถานการณ์ที่ขาดหลักประกันทางเศรษฐกิจยามสูงวัยที่มั่นคง เพราะส่วนใหญ่ไม่มีหลักประกันยามชราภาพจากภาครัฐหรือชุมชน เนื่องจากในกรณีของประเทศไทยระบบหลักประกันทางด้านเศรษฐกิจอื่นๆ หรือระบบซึ่งดำเนินการโดยภาครัฐและชุมชนยังอยู่ในระยะเริ่มต้นของการพัฒนา ทำให้ไม่สามารถรองรับผู้สูงอายุได้อย่างทั่วถึงในทุกกลุ่มอาชีพ นอกจากนี้ครอบครัวซึ่งถือเป็นแหล่งเกื้อหนุนด้านเศรษฐกิจที่สำคัญก็มีการเปลี่ยนแปลงโดยจำนวนบุตรเริ่มลดลงเป็นลำดับ ทำให้บุตรอาจจะไม่ใช่แหล่งที่สามารถเกื้อหนุนได้อย่างเต็มที่ เพราะฉะนั้นการที่จะบรรเทาปัญหาในด้านเศรษฐกิจที่อาจจะเกิดกับผู้สูงอายุในอนาคต และเพื่อให้เป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี จึงมีอาจจะอาศัยแต่การพึ่งพิงระบบการเกื้อหนุนจากรัฐหรือครอบครัวเท่านั้น แต่ประชากรทุกคนควรจะเตรียมการเพื่อสร้างหลักประกันทางเศรษฐกิจที่มั่นคงด้วยตนเอง เพราะฉะนั้นการออมด้วยตนเองทั้งเป็นตัวเงินและทรัพย์สินจึงเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง

การเตรียมการเรื่องการออมของบุคคลที่จะก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุนั้น เป็นหนทางที่สามารถป้องกันหรือบรรเทาปัญหาทางด้านเศรษฐกิจที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตเพื่อให้เป็นผู้สูงอายุที่สามารถพึ่งตนเองได้อย่างมีคุณภาพ และจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า การศึกษาเรื่องการออมยังมีผู้ศึกษาค่อนข้างน้อย และส่วนใหญ่จะพิจารณาแต่เฉพาะในมิติทางด้านเศรษฐศาสตร์มหภาคซึ่งมองในเชิงนโยบายและผลกระทบของประเทศในภาพรวม หรือถ้าเป็นการศึกษาในระดับจุลภาคก็จะเน้นศึกษาเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุ ไม่ได้ให้ความสนใจกับผู้ที่กำลังก้าวสู่วัยสูงอายุดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงศึกษาการออมในระดับจุลภาคของกลุ่มประชากรที่กำลังจะก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุ คือประชากรอายุ 50-59 ปี เพื่อทราบถึงระดับการออม และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการออม ตลอดจนเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาแนวนโยบายของรัฐในการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “การออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย” ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการออม รวมถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย

1.3 แนวคิดเชิงทฤษฎี

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิจัย โดยประกอบด้วยแนวคิดดังต่อไปนี้

- 1.3.1 แนวคิดเบื้องต้นเรื่องการออม
 - 1.3.2 ทฤษฎีการบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้สัมบูรณ์
 - 1.3.3 ทฤษฎีการบริโภคในวงจรชีวิต
 - 1.3.4 แนวคิดเบื้องต้นเรื่องการออมเพื่อยามสูงวัยในปัจจุบัน
 - 1.3.5 ปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการออม
- แนวคิดทั้ง 5 ประการ มีรายละเอียดดังนี้

1.3.1 แนวคิดเบื้องต้นเรื่องการออม

แนวคิดเบื้องต้นเรื่องการออมประกอบด้วยนิยามของการออม ประเภทของการออม รูปแบบของการออม ความสำคัญของการออม และเหตุผลของการออม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) นิยามของการออม

เงินออม (Saving) ตามความหมายของพจนานุกรมศัพท์ทางเศรษฐศาสตร์ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546: 64) หมายถึงส่วนหนึ่งของรายได้ที่ไม่ได้ใช้จ่ายไปเพื่อการบริโภค หากแต่เก็บไว้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการใช้จ่ายต่าง ๆ ในอนาคต การใช้จ่ายเงินออมอาจทำได้หลายรูปแบบ เช่น การถือไว้เป็นเงินสด นำเงินออมไปฝากธนาคาร หรือนำเงินออมไปซื้อหลักทรัพย์ เป็นต้น

Keynes (1939: 96) นักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษได้อธิบายเรื่องการออมว่า การออมคือการมีส่วนที่เหลือจากการบริโภค ซึ่งคำว่าเหลือจากการบริโภค หมายถึงส่วนที่ไม่ได้ใช้จ่ายใช้สอยไม่ว่าด้วยเหตุผลใดๆ หรือกล่าวง่าย ๆ ว่า ส่วนออม คือส่วนที่เหลือของรายได้

นอกจากนี้ได้อธิบายถึงความสัมพันธ์เบื้องต้นระหว่างรายได้หลังหักภาษีกับการบริโภค โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ในเชิงบวก กล่าวคือ เมื่อรายได้เพิ่มขึ้นการบริโภคจะเพิ่มขึ้นด้วย แต่การบริโภคจะเพิ่มขึ้นไม่เท่ากับการเพิ่มขึ้นของรายได้ ดังนั้นจึงมีผลทำให้ส่วนแตกต่างระหว่างรายได้กับการบริโภคจะยิ่งมากขึ้น หรือการออมและความนิยมเอียงในการออมเฉลี่ยเพิ่มขึ้นนั่นเอง

2) ประเภทของการออม

วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ (2548: 55) ได้มีการศึกษาถึงประเภทของการออมและได้จำแนกการออมเป็น 3 ประเภท ประเภทแรกเป็นการออมโดยสมัครใจ ซึ่งการออมประเภทนี้ผู้ออมจะคิดเปรียบเทียบระหว่างประโยชน์ในปัจจุบันและอนาคตด้วยตนเองว่าช่วงเวลาใดให้ประโยชน์มากกว่ากัน ซึ่งแตกต่างกับการออมประเภทที่สอง คือการออมโดยบังคับ โดยการออมประเภทนี้จะมีอิทธิพลจากภายนอกมาเป็นตัวกำหนดการออม เช่น การหักส่วนของกำไรหรือเงินปันผลเพื่อเป็นเงินทุนในการขยายกิจการของบริษัท หรือหักหุ้นส่วนต่อไปในอนาคต และการบังคับของรัฐบาล เช่นกองทุนประกันสังคมที่จะมีการหักส่วนหนึ่งของรายได้เพื่อนำเงินเข้าสมทบในกองทุน ประเภทสุดท้ายคือ การออมของสังคมซึ่งเป็นการออมโดยรวมของสังคม เมื่อประชาชนในสังคมมีรายได้เพิ่มสูงขึ้นเป็นผลให้การบริโภคสูงขึ้นตามไปด้วยแต่จะเพิ่มในสัดส่วนที่น้อยกว่าการเพิ่มของรายได้หรืออาจกล่าวได้ว่าแม้จะมีการบริโภคเพิ่มสูงขึ้นตามรายได้ แต่ก็ยังคงมีเงินที่เหลือไว้สำหรับเก็บออม จึงทำให้ประเทศมีปริมาณรายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงระดับรายได้ของประชาชนในสังคมกับการออม มีข้อสังเกตว่ากลุ่มผู้มีรายได้น้อย ซึ่งโดยมากจะมีรายได้พอเลี้ยงปากเลี้ยงชีพในแต่ละวันแทบจะไม่มีอะไรที่จะเก็บออม เพราะรายได้ที่ได้มาจะหมดไปกับการใช้จ่ายใช้สอยในการดำเนินชีวิตประจำวัน นิสัยการเก็บทรัพย์สินก็มักจะมีน้อย เพราะชีวิตของผู้มีรายได้น้อยมีปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ที่ทำให้คิดถึงปัจจุบันมากกว่าอนาคต กลุ่มคนชั้นกลางซึ่งมีความเป็นอยู่ปัจจุบันสุขสบายจะคำนึงถึงอนาคตมากกว่า โอกาสที่จะมีการเก็บออมน่าจะมีมากกว่าด้วย นอกจากนั้นยังมีความกระตือรือร้นที่จะสร้างชีวิตให้ก้าวหน้าและอยู่ในฐานะที่มั่นคงตลอดไป กลุ่มผู้มีรายได้สูง ส่วนที่เหลือจากการจ่ายก็เก็บออมไว้ทั้งหมด

3) รูปแบบการออม

จากความหมายของการออมนั้นไม่ได้หมายความถึงแต่รายได้ที่เป็นตัวเงินซึ่งเป็นส่วนที่เหลือจากค่าใช้จ่ายในการบริโภคเท่านั้น แต่รายได้ส่วนที่เหลือนั้นอาจจะเก็บออมในรูปของทรัพย์สินต่างๆได้ รูปแบบของการออมจะมีหลายประเภท (วิไลลักษณ์ ไทยอุตุส่าห์ และ วลัยภรณ์ อุตตะนันท์, 2531: 36-39) ดังนี้

3.1) การออมในรูปสินทรัพย์ถาวร เป็นการออมโดยการนำรายได้ส่วนที่เหลือจากการบริโภคไปใช้จ่ายโดยการซื้อทรัพย์สินถาวร (Real Assets) มาถือไว้ โดยเป้าหมายในการถือทรัพย์สินถาวรดังกล่าวอาจจะแตกต่างกันไป บ้างก็ถือไว้เพราะความจำเป็น บ้างก็ถือไว้เป็นหลักประกันในอนาคต บ้างก็ถือไว้เพื่อความสวยงามและดูมีฐานะมั่นคง สำหรับชนิดของทรัพย์สิน

ถาวรที่ถือไว้ได้แก่ ที่ดิน และอาคารสิ่งก่อสร้างเพื่ออยู่อาศัย โดยคาดว่ามูลค่าจะเพิ่มขึ้นในอนาคต และจะเพิ่มหลักประกันความมั่นคงของครัวเรือนด้วย นอกจากนี้การซื้อทรัพย์สินประเภททุน (Capital goods) เช่น เครื่องจักร เครื่องมือต่างๆ สำหรับการผลิตนั้นอาจจะถือเป็นการออมอย่างหนึ่ง เพราะรายได้ส่วนที่เหลือจากการบริโภค เมื่อนำมาซื้อทรัพย์สินดังกล่าวไว้เท่ากับว่าเป็นการสะสมการออมไว้ประเภทหนึ่งเช่นกัน รวมถึงจำนวนของสินค้าคงเหลือ ซึ่งก็คือส่วนหนึ่งของรายได้ที่ไม่ได้ใช้จ่าย และการซื้อโลหะมีค่า และอัญมณีเก็บไว้เพื่อเป็นหลักประกัน

3.2) การออมในรูปทรัพย์สินทางการเงิน เป็นการถือไว้เป็นทรัพย์สินทางการเงิน (Financial Assets) โดยเหตุผลของการออมไว้ในรูปแบบนี้ก็แตกต่างกันออกไป เช่น สภาพคล่องสูงเพราะเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ง่าย ให้ผลตอบแทนสูง มีความเสี่ยงน้อย ซึ่งการออมในลักษณะนี้อาจจะทำให้หลายวิธี คือ

3.2.1) การออมในรูปทรัพย์สินทางการเงินในระบบ หมายถึง การออมโดยถือทรัพย์สินทางการเงินที่สร้างขึ้นภายใต้ขอบเขตของกฎหมายคุ้มครองอยู่ รูปแบบของการออมประเภทนี้ ได้แก่ เงินสดรวมถึงเงินฝากตามสถาบันทางการเงินต่างๆ ในรูปของเงินบาท และเงินตราต่างประเทศการซื้อหลักทรัพย์สินทางการเงินต่างๆ ทั้งของรัฐบาล และเอกชน เช่น พันธบัตร หุ้นสามัญ สลากออมสิน ฯลฯ เบี้ยประกันตามกรมธรรม์ประกันชีวิต และกองทุนเลี้ยงชีพของหน่วยงานต่างๆ รวมถึงการให้กู้ยืมเงินซึ่งมีสัญญาถูกต้องตามกฎหมายทั้งระยะสั้น และระยะยาว

3.2.2) การออมในรูปทรัพย์สินทางการเงินนอกระบบ หมายถึง การถือทรัพย์สินทางการเงินที่ไม่อยู่ในขอบเขตของกฎหมาย ซึ่งกฎหมายจะคุ้มครองไปถึงได้ยาก การออมในรูปแบบนี้ ได้แก่ การเล่นแชร์ และการให้กู้ยืมเป็นการส่วนตัว โดยไม่มีสัญญาคุ้มครอง

3.3) เงินออมในรูปอื่นๆ เช่น การลดลงของหนี้สิน เพราะผู้ออมไม่ต้องนำเงินไปใช้จ่ายชำระหนี้ นอกจากนี้ยังรวมถึงรายจ่ายเพื่อการซ่อมแซมรักษาทรัพย์สิน เพราะค่าซ่อมแซมดังกล่าวจะต้องนำมาจากส่วนหนึ่งของการออม

4) สิ่งจูงใจให้เกิดการออม

กล่าวได้ว่าเงินออมเป็นปัจจัยที่จะทำให้เป้าหมายซึ่งบุคคลกำหนดไว้ในอนาคตได้บรรลุจุดประสงค์ เช่น กำหนดเป้าหมายไว้ว่าจะต้องมีบ้านเป็นของตนเองในอนาคต ซึ่งเงินออมจะเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดให้เป้าหมายที่วางไว้เป็นจริงขึ้นมาได้ นอกจากนี้เงินออมยังใช้สำหรับแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนทางการเงินที่อาจเกิดขึ้นได้โดยคาดไม่ถึง สิ่งจูงใจสำคัญที่ทำให้เกิดการออมคือ การมีเป้าหมาย (สุขใจ น้ำผุด, 2543: 185) ซึ่งอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะคือ

4.1) เป้าหมายเกี่ยวข้องกับการเงิน (Financial Goals) ซึ่งเป็นเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการเงินของบุคคล อันจะมีผลให้ฐานะการเงินของบุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลง โดยเป้าหมายดังกล่าวสามารถแบ่งตามช่วงเวลา (Keynes, 1939: 97 ; วิไลลักษณ์ ไทยอุตุส่าห์ และ วลัยภรณ์ อัดตะนันท์, 2531: 33-35) ดังนี้

4.1.1) เพื่อปัจจุบัน เช่น ปัจจัย 4 ที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต เช่น ใช้จ่ายในการซื้อที่อยู่อาศัย สินค้าต่างๆที่จำเป็น เครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ รวมถึงการใช้จ่ายเพื่อการศึกษาทั้งของตนเองและของบุตรหลานก็เป็นสิ่งสำคัญ

4.1.2) เพื่ออนาคต เช่น ผลประโยชน์ตอบแทนทางธุรกิจต่างๆ การขยายงานธุรกิจ ค่าใช้จ่ายยามชรา เป็นทุนมรดกให้กับลูกหลาน หรือผลตอบแทนที่ได้จากการเก็บออม เช่น ดอกเบี้ย เงินปันผล ฯลฯ นอกจากนี้การซื้อประกันชีวิตก็ถือเป็นการออมระยะยาวอีกด้วย

4.1.3) เพื่อกรณีฉุกเฉิน หรือเหตุปัจจุบันทันด่วนที่ไม่อาจคาดคะเนได้ เช่น การซื้อประกันภัย ประกันอุบัติเหตุ เพื่อเป็นการบรรเทาความเดือดร้อน เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดขึ้น หรือค่าใช้จ่ายเมื่อเจ็บป่วย เป็นต้น

4.1.4) เพื่อกรณีอื่นๆ เช่น ใช้จ่ายในกิจกรรมทางด้านสังคม เช่น การให้ของขวัญวันเกิด แต่งงาน ชื่นบ้านใหม่ ท่องเที่ยว ทำบุญ ฯลฯ และค่าใช้จ่ายที่ไว้ซื้อเครื่องประดับ เช่น ทอง สร้อย ซึ่งสามารถทำให้เกิดเป็นเงินโดยการนำไปขายได้เมื่อถึงคราวจำเป็น

4.2) เป้าหมายที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเงิน (Nonfinancial Goals) ได้แก่ ทัศนคติ ความนึกคิดเกี่ยวข้องครอบครัว สังคม ศีลธรรมและศาสนา ซึ่งอาจมีค่าสำคัญมากกว่าเงินจากมุมมองที่ว่า เงินไม่ใช่เป็นสิ่งสำคัญที่สุดของชีวิต

การออมเงินนั้นไม่จำเป็นต้องเกิดจากสิ่งจูงใจประการเดียวเท่านั้น แต่อาจจะเกิดจากสิ่งจูงใจหลายๆประการประกอบกันก็ได้ เช่น เพื่อไว้ใช้จ่ายในยามที่จำเป็น รวมถึงเป็นการแสดงความมั่งคั่งอีกด้วย

1.3.2 ทฤษฎีการบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้สัมบูรณ์

Keynes (1939: 36) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีการบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้สัมบูรณ์ซึ่งแสดงฟังก์ชันการบริโภคระยะสั้น และเห็นว่าการที่เส้นการบริโภคระยะสั้นเลื่อนสูงขึ้นเกิดมาจากสาเหตุต่างๆ เช่น จำนวนประชากรเพิ่มขึ้นมากและประชากรมีอายุยืนยาวขึ้นจึงเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ระดับการบริโภคต้องสูงขึ้นมาก หากในระยะยาวประเทศมีความเจริญทางเศรษฐกิจ ระดับรายได้ก็จะสูงขึ้นเรื่อยๆ ครัวเรือนในสังคมจะสามารถสะสมทรัพย์สินที่จำเป็นและอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต เช่น บ้าน รถยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้าและทรัพย์สินอื่นๆ จนมาก

เพียงพอ ดังนั้นเมื่อระดับรายได้เพิ่มสูงขึ้นต่อไปอีก จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องประหยัดหรือออม เพื่อจัดหาทรัพย์สินเหล่านี้อีก ระดับการบริโภคจึงเพิ่มขึ้นได้อย่างมาก

นอกจากนี้ Duesenberry (อ้างถึงใน รัตนา สายคณิต, 2544: 225) ได้พัฒนาทฤษฎี การบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้เปรียบเทียบ (Relative Income Theory of Consumption) ในปี ค.ศ. 1949 ตามแนวคิดของเขา การบริโภคมิได้มีความสัมพันธ์กับระดับรายได้สัมบูรณ์เท่านั้นแต่ จะมีความสัมพันธ์กับระดับรายได้เปรียบเทียบกับบุคคลอื่นด้วย กล่าวคือ

1) บุคคลที่มีรายได้เมื่อเปรียบเทียบกับแล้วต่ำกว่าระดับรายได้เฉลี่ยของคนในสังคมมี แนวโน้มว่า เขาจะใช้จ่ายบริโภคค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับรายได้ของเขา เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะเขา พยายามจะรักษาระดับการบริโภคของเขาให้ใกล้เคียงกับระดับการบริโภคเฉลี่ยของคนในสังคมทั้ง ที่ระดับรายได้ค่อนข้างต่ำก็ตาม

2) บุคคลที่มีรายได้สูงเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้เฉลี่ยของคนในสังคมจะใช้จ่ายบริโภค ค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับรายได้ของเขา เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะระดับการบริโภคของเขาสูงอยู่แล้ว เมื่อเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นในสังคม ดังนั้นเขาใช้จ่ายการบริโภคเพียงส่วนน้อยของรายได้ก็ สามารถบริโภคสินค้าและบริการตามมาตรฐานการบริโภคของคนส่วนใหญ่

3) ครอบครัวที่มีระดับการบริโภคสูงอยู่ระดับหนึ่งแล้วการที่จะลดระดับการบริโภค ให้ต่ำกว่าเดิมจะเป็นการยากกว่าการลดสัดส่วนการออมต่อรายได้

จากที่ได้กล่าวมา แม้ว่าการบริโภคมิมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับรายได้ กล่าวคือ เมื่อรายได้สูง การบริโภคก็จะเพิ่มขึ้นตามด้วย แต่เมื่อเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นที่มีรายได้แตกต่างกัน จะพบว่า บุคคลที่มีรายได้สูงกลับมีการบริโภคที่ต่ำกว่าบุคคลที่มีรายได้ต่ำกว่า เป็นผลให้บุคคล ที่มีรายได้นั้น มีเงินออมสูงกว่าบุคคลที่มีรายได้ต่ำกว่า

1.3.3 ทฤษฎีการบริโภคในวงจรชีวิต (Life Cycle Theory of Consumption)

ในทฤษฎีส่วนนี้จะประกอบไปด้วยแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทฤษฎีการบริโภค ในวงจรชีวิต และแนวคิดการวางแผนการเงินในแต่ละช่วงชีวิตของบุคคล ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) ทฤษฎีการบริโภคในวงจรชีวิต (Life Cycle Theory of Consumption)

ทฤษฎีนี้พัฒนาขึ้นโดยนักเศรษฐศาสตร์หลายท่าน อาทิ Franco Modigliani, Albert Ando and Richard Brumberg (อ้างถึงใน Branson, 1989: 193-194) โดยได้ร่วมกัน เสนอแนวคิดว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่จะทำการบริโภคให้ได้รับความพอใจสูงสุด โดยนำเอารายได้ทั้ง ในปัจจุบัน และในอนาคตมาคำนึงถึง หรือการนำรายได้ตลอดชีวิตมากำหนดการบริโภคในขณะใด

ขณะหนึ่ง ผู้บริโภคจะมีแบบแผนของรายได้ตลอดชีพของเขาในลักษณะที่ว่ารายได้จะต่ำมากในตอนต้นของชีวิต และค่อยๆเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งจะมีรายได้สูงสุดในตอนกลางของชีวิต หลังจากนั้นในช่วงปลายของชีวิตจะค่อยๆลดลงไปอยู่ในระดับต่ำเกือบเท่าตอนต้นของชีวิต ที่เป็นเช่นนี้เพราะในช่วงเริ่มต้นมักจะมีประสบการณ์น้อย และในช่วงปลายชีวิตประสิทธิภาพในการทำงานจะต่ำรายได้จึงต่ำกว่าในช่วงกลางของชีวิตที่มีประสบการณ์ดีขึ้น และประสิทธิภาพในการทำงานสูง ซึ่งแบบแผนของรายได้ และการบริโภคตามแนวคิดนี้ระยะต้นของชีวิตผู้บริโภคจะต้องกั๊ยืมเงินมาใช้จ่ายในการบริโภค ในระยะกลางของชีวิตเขาจะเริ่มอดออมเพื่อนำเงินไปใช้หนี้ตอนต้นชีวิต และเก็บออมไว้ใช้เมื่อปลายชีวิต พอถึงช่วงปลายชีวิตรายได้น้อยลง แต่การบริโภคนั้นยังอยู่ในระดับสูงระยะนี้เริ่มเอาเงินออมออกมาใช้จ่ายจนกว่าจะสิ้นชีวิต

2) การวางแผนการเงินในแต่ละช่วงชีวิตของบุคคล (Personal Financial Planning Life Cycle)

ความสามารถในการหารายได้ของบุคคลในแต่ละช่วงชีวิตหรือในแต่ละวัยจะมีความแตกต่างกัน นอกจากนั้นภาระความรับผิดชอบต่อครอบครัวในแต่ละช่วงก็ต่างกัน ซึ่งลักษณะการเงินในแต่ละช่วงของครอบครัว แบ่งออกได้เป็น 5 ระยะ (สุขใจ น้ำผุด, 2543: 11) ดังนี้

2.1) ระยะเริ่มตั้งครอบครัว (The Beginning Family) ระยะนี้ครอบครัวเพิ่งแต่งงานใหม่ยังไม่มีบุตรแต่ละฝ่ายยังมีรายได้ไม่มากนัก อาจจะมีทรัพย์สินเดิมอยู่บ้าง เช่นรถยนต์หรือเงินออมจำนวนหนึ่ง หรือ บางคนอาจเริ่มต้นด้วยการเป็นหนี้ ในช่วงนี้ความจำเป็นในการใช้เงินของครอบครัวยังมีน้อย การใช้จ่ายสำหรับอาหารเสื้อผ้าไม่มากนัก การพักผ่อนเพื่อการบันเทิงมีอยู่บ้างเนื่องจากมีเวลาว่าง ในระยะนี้เป็นโอกาสที่ดีในการจะหาของใช้จำเป็นสำหรับครอบครัวและเก็บออมไว้สำหรับยามฉุกเฉิน หรือเก็บออมไว้เพื่อการมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง

2.2) ระยะเริ่มขยายครอบครัว (The Expanding Family) ช่วงนี้เริ่มต้นจากเมื่อเริ่มมีบุตรจนถึงระยะที่บุตรเริ่มเข้าสู่วัยรุ่น ระยะนี้ครอบครัวจะต้องมีภาระการใช้จ่ายสูงความสามารถในการหารายได้ของครอบครัวช่วงนี้ก็สูงด้วย รายจ่ายส่วนใหญ่จะได้แก่ อาหารเสื้อผ้า การรักษาพยาบาล การศึกษาของบุตร และจะมีการวางแผนการใช้จ่ายเงินเพื่อสร้างหลักประกันให้แก่ครอบครัว ได้แก่ การประกันชีวิตที่ให้ความคุ้มครองถึงบุตร การซื้อบ้านเป็นของตนเอง ตลอดจนการเก็บออมไว้สำหรับการศึกษาขั้นสูงของบุตรในอนาคต

2.3) ระยะการแยกย้ายครอบครัว (The Launching Family) ช่วงนี้เริ่มเมื่อบุตรสำเร็จการศึกษาออกหางานทำ และแยกย้ายไปตั้งครอบครัวใหม่ ซึ่งในช่วงนี้ครอบครัวเริ่มจะเก็บเงินได้และเป็นช่วงที่ดีที่จะเก็บเงินไว้ใช้ในยามชราเพราะไม่มีภาระที่จะต้องส่งเสียบุตรอีกแล้ว การ

ใช้จ่ายในช่วงนี้ได้แก่ ค่าอาหาร เสื้อผ้าซึ่งไม่มากนัก แต่รายจ่ายเพื่อการพักผ่อนจะสูงขึ้น บางครอบครัวอาจจะมีค่าใช้จ่ายเพื่อสร้างที่อยู่อาศัยสำหรับบุตร

2.4) ระยะช่วงกลางของครอบครัว (The Middle-Age Family) ระยะนี้เริ่มต้นจากการมีเฉพาะสามีภรรยาเพราะลูกๆได้แต่งงานแยกย้ายกันไปแล้ว จนถึงก่อนเกษียณหรือก่อนเป็นหม้าย รายได้ของครอบครัวจะไม่เพิ่มมากนัก การใช้จ่ายค่าเสื้อผ้าลดลงแต่ค่ารักษาพยาบาลสูงขึ้น บางครอบครัวอาจจะได้รับเงินช่วยเหลือจากบุตร การใช้จ่ายเพื่อการช้อปปิ้งต่างๆจะมีมากขึ้น เนื่องจากสิ่งของต่างๆเริ่มหมดอายุการใช้งาน ช่วงนี้สามารถเก็บออมได้บ้างแต่คงต้องนำไปใช้เป็นค่ายา ค่ารักษาพยาบาลยามเจ็บป่วย

2.5) ระยะเมื่อเข้าสู่วัยชรา (The Old-Age Family) ช่วงนี้เริ่มตั้งแต่เมื่อเกษียณอายุ ออกจากงานระยะนี้ครอบครัวจะมีรายได้จำกัดเพราะต้องอาศัยจากเงินบำนาญบำนาญ เงินประกันชีวิตหรือดอกผลจากทรัพย์สินต่างๆที่ได้ลงทุนไว้เท่านั้น การใช้จ่ายต่างๆในช่วงนี้ต้องประหยัด แต่สิ่งที่ประหยัดไม่ได้คือค่ารักษาสุขภาพเพราะมีความจำเป็นสำหรับบุคคลในวัยนี้

1.3.4 แนวคิดเบื้องต้นเรื่องการออมเพื่อยามสูงวัยในปัจจุบัน

ระบบการออมเพื่อยามสูงวัยในปัจจุบัน มีการพัฒนาขึ้นเพื่อเป็นระบบสนับสนุนด้านการเงินแก่ประชากรที่อยู่ในวัยเกษียณอายุ (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2006: 10-11) โดยพยายามใช้แนวทางรูปแบบการดำเนินการแบบบังคับและไม่บังคับมาประยุกต์ ดังนี้

แบบที่ 1 รูปแบบการออมภาคบังคับที่รัฐบาลเป็นผู้บริหาร (Mandatory Publicly Managed Pillar) เป็นรูปแบบที่ประยุกต์จากระบบการออมขั้นพื้นฐาน โดยแรงงานต้องจ่ายเงินสมทบสู่กองทุนที่รัฐบาลเป็นผู้บริหารในรูปแบบที่กำหนดผลประโยชน์อย่างแน่นอนที่จะได้รับในวัยชรา

แบบที่ 2 รูปแบบการออมภาคบังคับที่เอกชนเป็นผู้บริหาร (Mandatory Privately Managed Pillar) เป็นรูปแบบการออมที่บังคับให้แรงงานต้องออมเงินโดยผ่านกองทุนที่บริหารโดยภาคเอกชนโดยตั้งใจที่จะให้เป็นส่วนสนับสนุนแบบที่ 1 ในเรื่องผลตอบแทนเพิ่มเติม

แบบที่ 3 รูปแบบการออมเพื่อยุติวัยชราภาพอย่างสมัครใจ (Voluntary Pillar) เป็นการออมที่ให้แรงงานออมอย่างสมัครใจควบคู่ไปกับการออมภาคบังคับแบบ 1 และ 2 ภาครัฐเพียงแต่ทำหน้าที่กำกับดูแลเพื่อวัตถุประสงค์ในการปกป้องผลประโยชน์ของผู้ออมโดยรัฐอาจให้สิ่งจูงใจในรูปแบบของการลดหย่อนภาษี

จากระบบการออมเพื่อยามสูงวัยในปัจจุบันที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าเป็นระบบที่เอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มคนที่เป็นภาคเศรษฐกิจในระบบ ไม่ครอบคลุมแรงงานที่เป็นแรงงานนอก

ระบบ และถือเป็นแรงงานส่วนใหญ่ของประเทศซึ่งมีรายได้ที่ไม่แน่นอน และยังไม่มียกเว้นประกันด้านรายได้เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ เพราะฉะนั้นในอนาคตก็ย่อมมีความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาด้านเศรษฐกิจ และแม้ว่าทางภาครัฐจะเข้ามาช่วยเหลือโดยการจัดสรรเบี้ยยังชีพให้ผู้สูงอายุทุกคนที่มาขึ้นทะเบียนซึ่งถือได้ว่าเป็นการสร้างรัฐสวัสดิการให้ผู้สูงอายุค่อนข้างถ้วนหน้า แต่ปัญหาสำคัญก็คือภาระทางการเงินการคลังที่ต้องเพิ่มขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในอนาคต ด้วยเหตุนี้ประชาชนทุกคนควรมีการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่วัยสูงอายุด้วยการออมระยะยาวนับตั้งแต่วัยแรงงานจนถึงวัยเกษียณ ซึ่งเป็นที่มาของโครงการกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ที่มีความยั่งยืนและพอเพียงในรูปแบบของการพึ่งพาตนเอง โดยโครงการนี้จะประกาศใช้เป็นนโยบายอย่างเป็นทางการในอนาคตอันใกล้

โครงการกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) เป็นกองทุนการออมเพื่อการชราภาพขั้นพื้นฐานที่แรงงานได้รับสิทธิตามกฎหมายกำหนดการจ่ายเงินเข้ากองทุน (Defined Contribution) โดยเปิดให้มีการออมภาคสมัครใจ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีระบบการออมเพื่อการชราภาพครอบคลุมทั่วถึงแรงงานทุกคน สร้างความเท่าเทียม และเป็นธรรมในการดูแลจากภาครัฐ ซึ่งทำให้แรงงานมีระดับรายได้หลังเกษียณอย่างน้อยขั้นพื้นฐาน เพื่อสร้างความมั่นคงในชีวิตเมื่ออายุสูงอายุ นอกจากนี้เพื่อเป็นการลดภาระรัฐบาลได้ในระยะยาวอย่างมีประสิทธิภาพ โดย กอช. นี้มีความครอบคลุมถึงผู้ที่ยังไม่ได้รับความคุ้มครองตามหลักประกันทางสังคมตามกฎหมายอื่น ๆ (แรงงานนอกระบบ) ที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปี โดยได้รับสิทธิตามกฎหมายในการเป็นสมาชิกกองทุน ส่วนผู้ที่อายุต่ำกว่า 20 ปี สามารถเข้ากองทุนได้ตามความสมัครใจ โดยสมาชิกจะมีสิทธิรับบำนาญเมื่ออายุ 60 ปี และได้รับต่อเนื่องไปตลอดชีพ

การจ่ายเงินเข้ากองทุนนั้น ส่วนแรกผู้ออม สามารถเลือกจ่ายเงินสะสมเข้ากองทุนเป็นรายเดือน หรือรายงวดก็ได้ (3 เดือน 6 เดือน หรือ 1 ปี) โดยสะสมตามสิทธิเดือนละ 100 บาท และสะสมตามความสมัครใจได้เดือนละ 100 - 1,000 บาท โดยรัฐบาลจะจ่ายเงินสมทบอีกส่วนหนึ่งตามสิทธิ เป็นลำดับขั้นตามช่วงอายุของผู้ออม คือ 1) อายุ 20 - 30 ปี สมทบเดือนละ 50 บาท 2) อายุ 30 ปี 1 เดือน - 50 ปี สมทบเดือนละ 80 บาท และ 3) อายุ 50 ปี 1 เดือน - 60 ปี สมทบเดือนละ 100 บาท

กอช. นี้ช่วยให้ประชาชนมีช่องทางหรือเครื่องมือการออมที่เป็นระบบ และเข้าถึงได้ง่าย ซึ่งสามารถระดมเงินออมภาคครัวเรือนได้อย่างเต็มศักยภาพ โดยเงินออมภาคครัวเรือนมีความสำคัญในการเป็นแหล่งเงินทุนที่มั่นคง กระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน รวมทั้งเป็นการส่งเสริมประชาชนให้มีวินัยในการออม สามารถพึ่งตนเองได้เมื่ออายุสูงวัย (<http://www.fpo.go.th/S-I-Source/Research/R30/document.pdf>)

การที่จะให้ กอช.เกิดประโยชน์สูงสุด และเพื่อความมั่นคงตลอดชีวิตของประชาชน ต้องไม่ใช่สร้างขึ้นมาเพียงกองทุน ระบบเพียงสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนเข้าสู่ระบบโดยจัดผลประโยชน์ในรูปแบบอื่น ๆ เช่น บำนาญทุพพลภาพ บำเหน็จตกทอด หรือเงินฌาปนกิจสงเคราะห์ เป็นต้น (วรเวศม์ สุวรรณระดา, 2522: 103)

นอกจากระบบการออมเพื่อยามสูงวัยในปัจจุบันจะอยู่ในรูปของกองทุนดังกล่าวมาแล้ว ในประเทศไทยยังมีรูปแบบการออมเพื่อยามสูงวัยอีกหลายรูปแบบ โดยจากการศึกษาของ ภัศสร ลิมานนท์ และคณะ (2550: 32) เรื่องผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรต่อวิถีชีวิตของประชากร กับทิศทางการออมในอนาคตในกรณีของข้าราชการ พบว่าข้าราชการที่ตกเป็นตัวอย่างในการศึกษามีการเลือกใช้รูปแบบการออมสำหรับยามสูงวัยหลายรูปแบบ นอกเหนือจากการเข้าเป็นสมาชิกกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.) โดยส่วนใหญ่เลือกการฝากธนาคารบัญชีฝากออมทรัพย์เป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ ฝากธนาคารบัญชีฝากประจำ การประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ อสังหาริมทรัพย์/ที่ดิน/บ้าน หุ้นหุ้น หุ้นกู้ สลากออมสิน ตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีการออมในรูปแบบอื่น ๆ อีก ได้แก่ พันธบัตรรัฐบาล กองทุนหุ้นระยะยาว (LTF) กองทุนเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) กองทุนรวม ทองแท่ง/ทองคำรูปพรรณ/อัญมณี ซึ่งการเลือกรูปแบบของการออมเพื่อยามสูงวัยนั้นมีปัจจัยที่มีกำหนดแตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคล เช่น ปัจจัยเรื่องเพศก็มีอิทธิพลต่อการเลือกรูปแบบการออมนี้ กล่าวคือ ผู้หญิงจะเลือกรูปแบบการออมที่มีความเสี่ยงในระดับต่ำ เช่น ฝากบัญชีประจำ การประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ และสลากออมสิน เป็นต้น ในขณะที่ผู้ชายจะมีรูปแบบการออมที่ค่อนข้างจะมีความเสี่ยง เช่น อสังหาริมทรัพย์ หุ้น หุ้นกู้ เป็นต้น

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่ารูปแบบของการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยในปัจจุบันมีหลายรูปแบบ ซึ่งการเลือกใช้รูปแบบใดนั้นควรขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละบุคคลเพื่อให้การออมนั้นเกิดประโยชน์สูงสุดในอนาคต

1.3.5 ปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการออม

ธนาคารแห่งประเทศไทย ได้ดำเนินการสำรวจการออมภาคครัวเรือนทั่วประเทศ เพื่อให้ทราบถึงพฤติกรรมการออมของครัวเรือนไทย โดยเฉพาะปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการออม ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่สำคัญต่อการกำหนดนโยบายของประเทศต่อไป โดยผลการศึกษาพฤติกรรมการออมของครัวเรือนพบว่าพฤติกรรมการออมของครัวเรือนขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ 7 ประการ (โสภณ โรจน์ธำรงค์, 2537: 101-117) ดังนี้

1) สมมติฐานรายได้สัมบูรณ์ (Absolute Income Hypothesis) ซึ่งให้เห็นว่าเมื่อรายได้เพิ่มขึ้น(ภายใต้ข้อสมมติว่าปัจจัยอื่นคงที่) ประชาชนมีความโน้มเอียงที่ใช้จ่ายเพิ่มขึ้นในอัตราที่ต่ำกว่ารายได้ที่เพิ่มขึ้นหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือประชาชนมีความโน้มเอียงที่จะออมเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงกว่ารายได้ที่เพิ่มขึ้นโดยระบบเศรษฐกิจที่เติบโตเร็วส่งผลให้ครัวเรือนมีความสามารถในการออมสูงขึ้น ซึ่งแหล่งที่มาของรายได้ แบ่งออกเป็น 2 แหล่ง คือ

- แหล่งที่มาของรายได้แน่นอนเป็นรายได้จากเงินเดือนประจำที่ครัวเรือนได้รับทุก ๆ เดือน เช่น เงินเดือนประจำ รายได้จากค่าเช่าในแต่ละเดือน รายได้จากดอกเบี้ย เป็นต้น
- แหล่งที่มาของรายได้ไม่แน่นอนเป็นรายได้ที่ครัวเรือนได้รับไม่แน่นอนในแต่ละเดือน ได้แก่ รายได้จากการเกษตร รายได้จากการประกอบอาชีพอิสระ เงินที่บุตรหลาน ญาติพี่น้องส่งมาให้ ค่าจ้างทั่วไป กำไรจากการทำธุรกิจ รายได้จากอาชีพเสริม ทรัพย์สินทางการเงินสุทธิของครัวเรือน หมายถึง การครอบครองทรัพย์สินทั้งที่เป็นสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ เช่น รถยนต์ รถจักรยานยนต์ บ้าน ตึกแถว ที่ดิน ฯลฯ

2) ตัวแปรด้านการพึ่งพิง (Dependency Rate) จำนวนผู้พึ่งพิงหรือผู้ไม่มีเงินได้เป็นปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยหนึ่งซึ่งกำหนดพฤติกรรมการออม เนื่องจากจำนวนผู้พึ่งพิงเป็นภาระแก่ครัวเรือนต้องให้ความอุปการะเลี้ยงดู ทำให้รายจ่ายของครัวเรือนเพิ่มขึ้นหรือในทางตรงกันข้ามบุคคลในวัยทำงานมีความโน้มเอียงที่จะออมสูง ดังนั้น หากอัตราส่วนประชากรในวัยทำงานสูงขึ้นจะมีผลให้อัตราการออมของครัวเรือนโดยรวมสูงขึ้น

3) สมมติฐานวัฏจักรชีวิต (Life Cycle Hypothesis) สำคัญสำคัญของสมมติฐานข้อนี้คือ โดยทั่วไปบุคคลมักจะมีรายได้ค่อนข้างต่ำเมื่อเริ่มต้นชีวิตและในบั้นปลายของชีวิต แต่บุคคลจะมีรายได้สูงเมื่ออยู่ในวัยกลางคนในขณะที่การบริโภคของบุคคลจะดำรงไว้ซึ่งระดับการบริโภคคงที่หรือสูงขึ้นทีละน้อย ทำให้ช่วงเริ่มต้นของชีวิตนั้นบุคคลจะเป็นผู้กู้สุทธิ (Net borrower) ต่อมาในช่วงอายุวัยกลางคนจะออมเพื่อจ่ายคืนหนี้สินและเก็บออมไว้เมื่อออกจากงาน และช่วงบั้นปลายชีวิตจะกลายเป็นผู้ออมติดลบ

4) อาชีพ โดย Nicholas Kaldor นักเศรษฐศาสตร์ที่ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยทางด้านแหล่งที่มาของเงินได้เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออมของครัวเรือน ตามสมมติฐานของคาลดอร์ (Kaldors Hypothesis) กล่าวว่า ความแตกต่างทางชนชั้น หรือด้านเศรษฐกิจมีผลให้การออมแตกต่างกัน นายทุนซึ่งมีผลกำไรในการประกอบอาชีพก็จะมี การออมสูงกว่ากรรมกรที่ได้รับเพียงค่าจ้าง โดย Kalodor ได้ทำการศึกษาโดยการแยกการออมออกเป็นสองกลุ่ม คือ การออมของนายทุนกับการออมของกรรมกร ผลการศึกษาปรากฏว่า ความโน้มเอียงใน

การออมหน่วยสุดท้าย (Marginal Propensity to Save :MPS หมายถึงอัตราส่วนของการออมที่เปลี่ยนแปลงไปเมื่อรายได้เปลี่ยนแปลงไปหนึ่งหน่วย) ของนายทุนมีค่าสูงกว่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายของกรรมกร (Ott and Yoo, 1972: 190-195)

5) เขตชนบทและเขตเมือง ความแตกต่างทางด้านภูมิศาสตร์หรือภูมิภาคเป็นปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่กำหนดพฤติกรรมการออมของครัวเรือน ทั้งนี้ก็เพราะว่าปัจจัยที่กำหนดความสามารถสร้างสิ่งจูงใจ และโอกาสในการออมแตกต่างกัน รวมทั้งระดับการพัฒนาของตลาดสินค้าอุปโภคบริโภคก็แตกต่างกันมากระหว่างในเขตเทศบาลกับนอกเขตเทศบาล

6) ระดับการศึกษา เมื่อพิจารณาระดับการศึกษาของครัวเรือนซึ่งอาจจะมีผลต่อการออมได้ทั้งในทางบวกและทางลบ ระดับการศึกษาจะช่วยเสริมสร้างหรือปลูกฝังทัศนคติของครัวเรือนให้มีวินัยในการใช้จ่าย ก่อให้เกิดการประหยัดในรายจ่ายทำให้ครัวเรือนสามารถออมได้มากขึ้น ในอีกด้านหนึ่งระดับการศึกษาของครัวเรือนอาจจะสร้างทัศนคติให้ครัวเรือนนั้นไม่จำเป็นต้องออมมากนัก เพราะจะมีความมั่นคงในการทำงานหรือไม่มีความเสี่ยงต้องออกจากงานเท่ากับกลุ่มที่มีการศึกษาน้อยกว่า

7) ปัจจัยอื่น ๆ นอกจากพฤติกรรมการออมจะถูกกำหนดจากปัจจัยดังกล่าวข้างต้นแล้วยังถูกกำหนดจาก

- ความอยากออมหรือค่านิยมเป็นการสร้างปลูกฝังวัฒนธรรมการออม
- ความสะดวกที่จะออม คือบริการต่าง ๆ อาทิ บพทบาทสถาบันการเงินมีผลต่อการออมในทางบวกปรากฏในประเทศญี่ปุ่น มาเลเซีย และ ไทยมีข้อสังเกตว่า บพทบาทของสถาบันการเงินอาจมีผลลบต่อการออมครัวเรือนได้ทั้งนี้เพราะในระยะที่ผ่านมาสถาบันการเงินเร่งการขยายบริการในทางการเงินในลักษณะที่ขาดความสมดุลโดยเน้นขยายบริการด้านสินเชื่อมากกว่าระดมเงินฝาก

- สิ่งจูงใจในการออม คือผลตอบแทนหรือประโยชน์ที่ได้รับจากการออม อาทิ มาตรการให้สิทธิประโยชน์ด้านภาษีที่มีผลต่อการออมในทางบวกปรากฏในประเทศญี่ปุ่น สิงคโปร์ มาเลเซีย และไทย ขณะที่อัตราดอกเบี้ยสร้างแรงจูงใจให้ออมเฉพาะในครัวเรือนที่มีรายได้สูงมากเท่านั้น แต่เนื่องจากเป็นชนกลุ่มน้อยของสังคม การเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยจึงไม่ค่อยมีผล

นอกจากนี้ยังมีผู้ศึกษาปัจจัยกำหนดพฤติกรรมการออมไว้หลายท่าน ได้แก่

วิลัดักษณ์ ไทยอุตสาห์ และ วลัยภรณ์ อัดตะนันท์ (2531: 39-44) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการออมของครัวเรือนในระดับส่วนบุคคลนั้น มีปัจจัยทางสังคมเป็นตัวแปรที่กำหนดตัวหนึ่ง โดยปัจจัยในทางสังคมที่เชื่อว่ามีอิทธิพลต่อการออม คือ

- 1) จำนวนผู้มีเงินได้ในครอบครัว จะเป็นตัวกำหนดว่าจะยอมได้หรือไม่ ถ้าจำนวนผู้มีเงินได้ในครอบครัวสูง โอกาสที่จะยอมก็เป็นไปได้มากกว่าจำนวนผู้มีเงินได้น้อย
- 2) เป้าหมายการออม ผู้ที่มีเป้าหมายในการออมมักมีแนวโน้มที่จะมีปริมาณการออมสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้มีเป้าหมายในการออม
- 3) รสนิยมในการบริโภค จะมีอิทธิพลต่อการออมอยู่มาก เนื่องจากถ้านิยมบริโภคก็จะมีการออมน้อย
- 4) อายุ จะมีอิทธิพลต่อการออมตามทฤษฎีการบริโภคตามช่วงอายุชั้ย นั่นคือ ผู้ที่มีอายุในวัยกลางคนจะมีการออมสูงกว่าวัยต้น และวัยบั้นปลายของชีวิต
- 5) การศึกษา เชื่อกันว่าจะมีอิทธิพลต่อการออม โดยทั่วไปผู้ที่มีการศึกษาสูงจะมีการออมมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อย ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากผู้ที่มีการศึกษาสูงมักมีรายได้สูงกว่า หรือเข้าใจในความสำคัญของการออมมากกว่า
- 6) อาชีพ เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการออม เพราะนอกจากความแตกต่างกันของอาชีพ จะทำให้เกิดความแตกต่างในเรื่องของรายได้แล้ว ลักษณะของอาชีพบางอาชีพก็จำเป็นที่จะต้องมีการออมไปในตัว
- 7) ขนาดของครัวเรือน จะมีผลต่อการออม โดยครัวเรือนขนาดใหญ่ที่มีสมาชิกในการดูแลมาก การออมก็จะน้อย
- 8) กรรมสิทธิ์ในบ้านและที่ดิน เป็นสาเหตุหนึ่งที่กระทบต่อการออม เพราะผู้ที่มีสิทธิ์ในบ้านและที่ดิน ย่อมอยู่ในฐานะที่จะเก็บออมได้ดีกว่าผู้ที่เป็นหนี้เกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
- 9) สภาพภูมิศาสตร์และเขตที่อยู่อาศัย เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการออมที่สถาบันการเงิน โดยขึ้นอยู่กับความสะดวกต่อการออม ฉะนั้นถ้าแหล่งที่อยู่อาศัยสะดวกต่อการไปยังแหล่งออม การออมก็อาจจะเพิ่มขึ้นได้
- 10) ความพร้อมของสถาบันการเงินที่ให้ความสะดวกทั้งระบบการออมและการติดต่อ จะเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งในการออม
- 11) การโฆษณาและสิ่งจูงใจ เป็นผลให้ผู้ออมตื่นตัว และมีความต้องการที่จะออมมากขึ้นตามแรงโฆษณา และสิ่งจูงใจ

สุริย์ ด่านสวัสดิ์ (2537: 23-26) ได้จำแนกปัจจัยที่มีผลต่อการออมเป็น 2 ระดับ คือ

1) ปัจจัยระดับมหภาค เป็นปัจจัยที่มองในภาพรวมทั้งประเทศ เช่น ลักษณะการกระจายรายได้ ปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจ อัตราดอกเบี้ย ระดับราคา ภาษี จำนวนสาขาของสถาบันการออม ความพร้อมของสถาบันการออมรวมถึงการโฆษณาและสิ่งจูงใจ เป็นต้น

2) ปัจจัยระดับจุลภาค เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวบุคคลโดยตรง ซึ่งแบ่งออกเป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยทางสังคม ดังนี้

2.1) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

- รายได้ โดยเฉพาะรายได้ที่แท้จริงจะเป็นปัจจัยที่สำคัญในการกำหนดการออมของบุคคล เพราะเงินออมก็คือรายได้หลังจากที่ได้จับจ่ายใช้สอยไปเพื่อการบริโภคแล้ว ซึ่งรายได้ส่วนใหญ่มักจะนำไปบริโภคมากกว่านำไปออม ดังนั้นหากลดการบริโภคลง โดยเฉพาะสินค้าฟุ่มเฟือยก็จะเป็นหนทางหนึ่งที่ทำให้การออมเพิ่มสูงขึ้น

- ทรัพย์สิน เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งในการกำหนดขนาดของการออม เพราะถ้าบุคคลมีการสะสมทรัพย์สินไว้สูง ความสามารถในการออมของบุคคลจะสูงตามไปด้วย

- การบริโภค เป็นปัจจัยโดยตรงที่มีผลต่อการออม เพราะถ้าบุคคลบริโภคมาก ก็จะต้องเสียเงินเพื่อเก็บออมน้อยหรือไม่เหลือเลย

2.2) ปัจจัยทางสังคม

- อายุ มีผลต่อการออมตามทฤษฎีการบริโภคตามช่วงอายุชั้ย นั่นคือผู้มีอายุในวัยกลางชีวิตซึ่งมักจะเป็นวัยทำงาน จะมีการออมสูงที่สุด

- การศึกษา โดยทั่วไปผู้ที่มีการศึกษาสูงจะออมมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อยกว่าทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้ที่มีการศึกษาสูงมักจะมีทัศนคติที่ดี และเข้าใจในความสำคัญของการออมมากกว่า

- อาชีพ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการออมเพราะจะส่งผลต่อรายได้ที่แตกต่างกัน และลักษณะของอาชีพบางอาชีพก็มีการออมไปในตัว

- ขนาดของครอบครัว จะมีผลต่อการออม เพราะบ่งบอกถึงภาระในการดูแลสมาชิก ซึ่งถ้ามีครอบครัวขนาดใหญ่ก็จะเกิดการออมน้อย

- จำนวนผู้มีเงินได้ในครอบครัว ถ้าจำนวนผู้มีเงินได้ในครอบครัวสูง โอกาสที่จะออมก็เป็นไปได้สูง

- เขตที่อยู่อาศัย เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการออม เพราะแต่ละพื้นที่ก็มีความสะดวกต่อการเข้าถึงแหล่งการออมที่แตกต่างกัน

- รสนิยมในการบริโภค ทักษะคติของบุคคลที่มีต่อการบริโภค จะมีผลต่อการออมอยู่มาก หากบุคคลมีความคิดที่จะนำเงินที่หาได้มาบริโภคสินค้าและบริการจนหมด การออมก็จะไม่มี เพราะเชื่อว่าเงินจะเสื่อมค่าลงในอนาคตหากเก็บไว้เมื่อเทียบกับการนำเงินดังกล่าวมาใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในปัจจุบัน นอกจากนี้การบริโภคตามแฟชั่น ก็จะทำให้มีการออมน้อยลงเช่นกัน ดังนั้นจึงต้องปรับเปลี่ยนรสนิยม หรือทัศนคติที่ไม่ดีเสียใหม่ สร้างทัศนคติและรสนิยมที่จะเกื้อกูลให้เกิดการออมเพิ่มขึ้น

ทুমพร ศาสตราวาทะ (2540: 54-58) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการออมเงิน ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 2 ปัจจัยดังนี้

1) ปัจจัยระดับมหภาค ได้แก่ ปัจจัยทางด้านอัตราดอกเบี้ย ซึ่งนักเศรษฐศาสตร์สำนักคลาสสิก (Classical Economists) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการออมกับดอกเบี้ยว่ามีทิศทางบวก การเพิ่มดอกเบี้ยจะทำให้การออมในปัจจุบันเพิ่มขึ้น

2) ปัจจัยระดับจุลภาค ได้แก่

2.1) ปัจจัยทางด้านรายได้ โดยปกติรายได้ที่ครัวเรือนได้รับจะถูกแบ่งออกเป็น 3 ส่วน กล่าวคือ เพื่อใช้สำหรับการเสียภาษีการบริโภค รายได้หลังหักภาษีแล้ว ซึ่งก็คือส่วนที่ครัวเรือนหรือบุคคลสามารถนำไปใช้จ่ายได้จริงๆ (Disposable Income) และส่วนที่เหลือเพื่อการออม ดังนั้นนักเศรษฐศาสตร์หลายท่านจึงให้ความสำคัญแก่ปัจจัยทางด้านรายได้ว่า เป็นตัวกำหนดที่สำคัญสำหรับการออม เช่น Keynes (1936), Friedman (1957), Ando and Modigliani (1963) and Duesenberry (1949) ตามทฤษฎีที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว

2.2) ปัจจัยอื่นๆ ได้แก่

- ผู้มีเงินได้ในครอบครัว เป็นตัวกำหนดว่าครัวเรือนจะออมได้หรือไม่ ถ้าจำนวนผู้มีรายได้ในครอบครัวสูง โอกาสที่จะเก็บออมเป็นไปได้น่าจะมากกว่าครอบครัวที่มีจำนวนผู้มีเงินได้น้อย

- อุปนิสัยของบุคคล บุคคลที่มีนิสัยของความประหยัด มัธยัสถ์จะมีแนวโน้มการออมที่สูงกว่า บุคคลที่ชอบใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย

- การศึกษา โดยทั่วไปผู้ที่มีการศึกษาสูงจะมีความเข้าใจในการออมมากกว่า ทำให้มีการออมมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย โดยผู้วิจัยจะนำแนวคิดเฉพาะปัจจัยระดับจุลภาค หรือปัจจัยระดับปัจเจกบุคคลมาวิเคราะห์เท่านั้น เนื่องจากข้อมูลที่น่ามาใช้ในการศึกษาคั้งนี้เป็นข้อมูลที่มีหน่วยวิเคราะห์เป็นระดับบุคคล

1.4 กรอบแนวคิดของการศึกษา

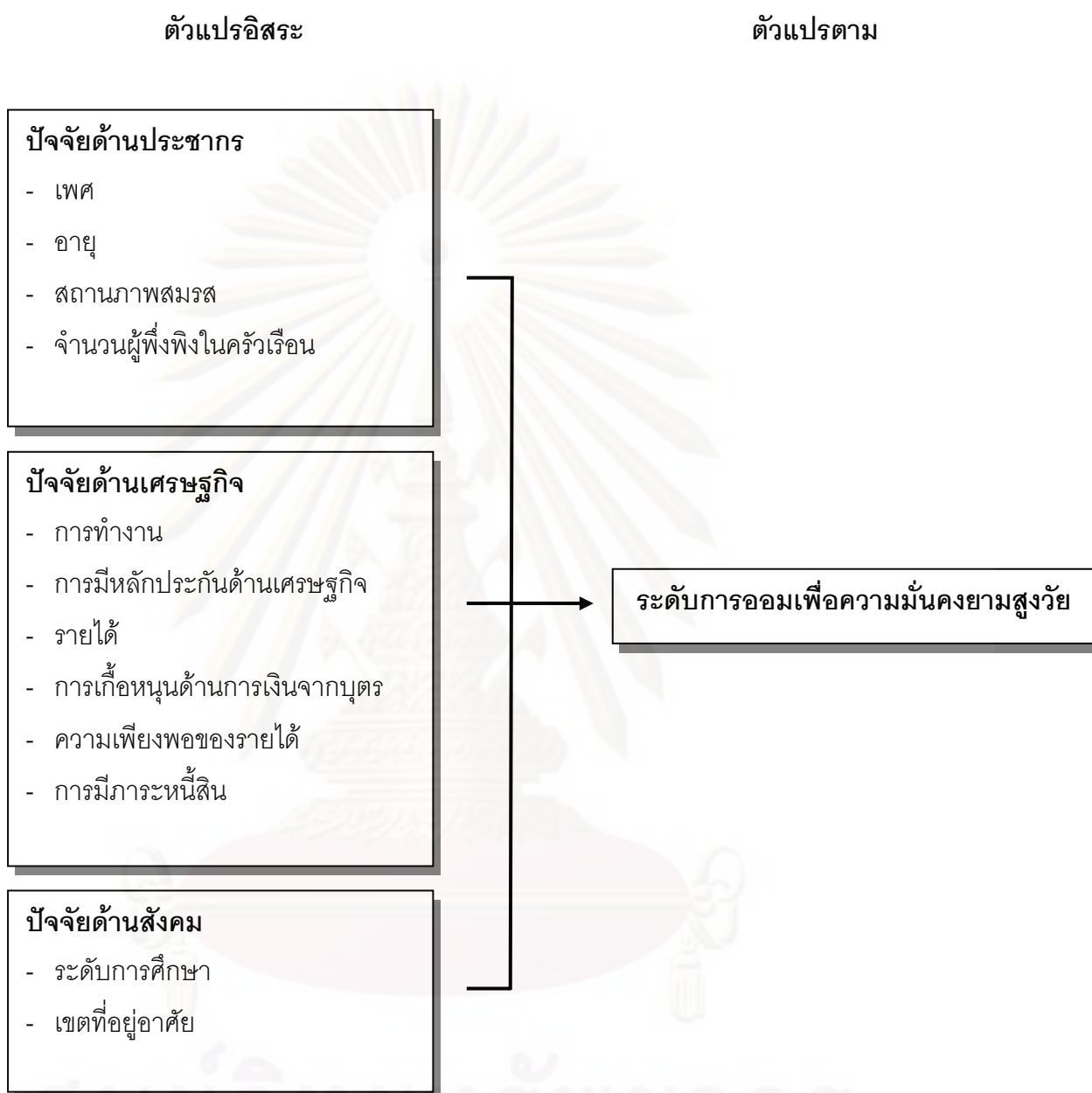
จากการทบทวนแนวคิดเชิงทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้น สามารถจัดกรอบแนวคิดของการศึกษาคำนี้ ดังแสดงไว้ในแผนภาพที่ 2 โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) **ปัจจัยด้านประชากร** หมายถึง ปัจจัยส่วนบุคคลที่แสดงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคล ได้แก่ ตัวแปรเพศ อายุ สถานภาพสมรส และจำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน

2) **ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ** หมายถึง ปัจจัยพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจของแต่ละบุคคล ได้แก่ ตัวแปรการทำงาน การมีหลักประกันด้านเศรษฐกิจ รายได้ การเก็หนุนด้านการเงินจากบุตร ความเพียงพอของรายได้ และการมีภาระหนี้สิน

3) **ปัจจัยด้านสังคม** หมายถึง ปัจจัยพื้นฐานทางด้านสังคมของแต่ละบุคคล ได้แก่ ตัวแปรระดับการศึกษา และเขตที่อยู่อาศัย

แผนภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการศึกษาเรื่อง “การออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย”

จากกรอบแนวคิด แสดงให้เห็นว่าระดับการออมเพื่อยามสูงวัยของแต่ละบุคคลจะถูกกำหนดโดยปัจจัย 3 ประการ ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งการศึกษารุ่นนี้ในส่วนแรกจะเป็นการพรรณนาเพื่อให้เห็นภาพว่าในกลุ่มประชากรที่กำลังจะก้าวสู่วัยสูงอายุนั้นมีการคิดและเตรียมการเพื่อวัยสูงอายุในด้านเศรษฐกิจ (เช่นการออม หรือสะสมเงิน ทอง ทรัพย์สิน ฯลฯ) หรือไม่ ต่อจากนั้นจะเป็นการศึกษาถึงระดับการออมของกลุ่มตัวอย่าง และความสัมพันธ์ระหว่างการออม กับปัจจัยทั้ง 3 ประการว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร ซึ่งจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนวัยสูงอายุต่อไป

1.5 ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้สรุปการทบทวนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามกรอบแนวคิดของการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดว่าตัวแปรแต่ละตัวมีอิทธิพลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยอย่างไร โดยจะทบทวนตามลำดับตัวแปรในกรอบแนวคิด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) เพศ

เพศ นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างด้านสรีระร่างกายตามธรรมชาติแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นความแตกต่างในลักษณะทางสังคม บทบาทหน้าที่ของแต่ละเพศ ด้วยเหตุนี้ระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยอาจแตกต่างกันไปตามเพศที่แตกต่างกันด้วย

จากการศึกษาของอรรวรรณ ยี่สาร (2538: 56) พบว่าเพศของหัวหน้าครัวเรือนมีผลต่อการออมของครัวเรือนที่มีรายได้ตั้งแต่ 15,000 บาทขึ้นไป ซึ่งหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นเพศชายจะมีการออมมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นเพศหญิง เป็นไปในทิศทางเดียวกับการศึกษาของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2542: 22-23) ซึ่งพบว่าเพศชายมีการออมมากกว่าเพศหญิง และการสำรวจประชากรสูงอายุ พ.ศ. 2550 (2551: 33) พบว่า อัตราการออมของผู้สูงอายุชายสูงกว่าผู้สูงอายุหญิง (ร้อยละ 73.4 และร้อยละ 65.0) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ นภาพร ชัยอรรณ และจอร์น โนเดล (2539: 194) พบว่า เพศชายมีแนวโน้มจะคิดและเตรียมการเรื่องการเก็บเงิน/ออมเงินมากกว่าเพศหญิง ขณะที่เพศหญิงคิดและเตรียมการเข้าหาศาสนามากกว่าในสัดส่วนที่สูงกว่าเพศชาย และการศึกษาของพัชราภา มนูญภัทราชัย (2544: 93) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า เพศชายมีการเตรียมการก่อนเข้าสู่ผู้สูงอายุด้านเศรษฐกิจมากกว่าเพศหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ในขณะที่การศึกษาของเสกสรร ศุภแสง (2536: 113) พบว่า ผู้เป็นสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ข้าราชการกรมการปกครองที่เป็นเพศหญิงมีการออมสูงกว่าสมาชิกเพศชาย ส่วนการออมในสถาบันการเงินอื่น เพศชายจะมีการออมมากกว่าเพศหญิง นอกจากนี้การศึกษาของปภาวี พงศ์ละไม (2550: 65) พบว่า เพศหญิงมีปริมาณเงินออมสูงกว่าเพศชาย โดยเพศชายจะมีปริมาณเงินออมระหว่าง 200,001-300,000 บาท ในขณะที่เพศหญิงจะมีปริมาณเงินออมระหว่าง 300,001-400,000 บาท แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษาของกัลณิกา มีมาก (2547: 85) กลับพบว่าเพศของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออม คือ พนักงานที่มีเพศต่างกัน การออมไม่แตกต่างกัน แสดงว่าเพศไม่มีผลต่อการออม

แม้การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับการออมมีผู้ศึกษาไว้ค่อนข้างน้อย และความสัมพันธ์นั้นไม่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งหมด แต่เนื่องจากโดยปกติสังคมไทยนั้นถึงแม้ผู้หญิงส่วนใหญ่จะไม่ได้เป็นหัวหน้าครัวเรือน หากแต่เป็นผู้มีบทบาทอย่างสำคัญในการจัดการ

เรื่องต่างๆในครัวเรือน ผู้หญิงมักจะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลเรื่องการเงิน การใช้จ่ายในครัวเรือน โดยฝ่ายชายเป็นหลักในการหาเลี้ยงครอบครัว และเมื่อหารายได้มาจึงให้ฝ่ายหญิงเป็นคนจัดการ ประกอบกับผู้หญิงเป็นเพศที่ละเอียด รอบคอบ และอาจจะมั่งคั่งระวางในทางการเงินมากกว่าผู้ชาย เพราะเป็นฝ่ายอยู่ดูแลบ้าน โอกาสที่จะออกไปเที่ยวใช้เงินนอกบ้านต่ำกว่าผู้ชาย จึงมักได้รับความไว้วางใจให้เป็นผู้ดูแลเรื่องการเงินในครอบครัว (นภาพร ชโยวรรณ, มาลินี วงษ์สิทธิ์ และวิพรรณ ประจวบเหมาะ รูปโฟโล, 2538: 22-23) ดังนั้นเพศหญิงน่าจะมีแนวโน้มที่จะมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าเพศชาย

2) อายุ

อายุเป็นลักษณะส่วนบุคคลที่กำหนดคุณลักษณะ ความรับผิดชอบ ซึ่งในแต่ละช่วงอายุก็จะมีภาระหน้าที่ที่แตกต่างกัน และจากทฤษฎีการบริโภคในวงจรชีวิต (Life cycle Theory of consumption) ที่พบว่า โดยทั่วไปบุคคลมักจะมีรายได้ค่อนข้างต่ำเมื่อเริ่มต้นชีวิต ซึ่งบุคคลจะมีรายได้สูงเมื่ออยู่ในวัยกลางคนทำให้เกิดการออม และในช่วงบั้นปลายชีวิตจะเป็นช่วงที่นำเงินออมที่สะสมไว้มาใช้ในชีวิตประจำวัน

จากการศึกษาของบุษบง ศรีสันต์ (2542: 82) พบว่า ประชาชนที่มีอายุมาก ปริมาณเงินออมจะมีน้อยลง ซึ่งส่วนใหญ่ (ร้อยละ 41.3) มีอายุเฉลี่ย 39 ปี นับว่าอยู่ในวัยกลางคน ซึ่งเป็นช่วงเริ่มต้นของชีวิตและจะมีการเก็บออมเพื่อสร้างความมั่นคงในอนาคต นอกจากนี้ผลการศึกษาของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2542: 22-23) พบว่า ในครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนอายุที่ต่ำกว่า 30 ปี จะมีการออมสูงที่สุดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 เช่นเดียวกับการศึกษาของ อรวรรณ ยี่สาร (2538 :74-78) และการสำรวจประชากรสูงอายุ พ.ศ. 2550 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2551: 33) พบว่า การออมที่มีมูลค่าตั้งแต่ 700,000 บาทขึ้นไปในกลุ่มผู้สูงอายุวัยต้นจะมีสัดส่วนสูงสุด (ร้อยละ 15.5) และลดหลั่นลงไปตามกลุ่มอายุที่เพิ่มมากขึ้น (วัยกลาง ร้อยละ 15.0 และ วัยปลาย ร้อยละ 11.3) ทั้งนี้เพราะผู้ที่มีอายุมากประสิทธิภาพในการทำงานจะลดลง รายได้จึงลดลง เป็นผลให้เงินออมลดลงตามไปด้วย

ในทางตรงกันข้าม เสาวลักษณ์ ธรรมทีปกุล (2539: 19) พบว่า ครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนอายุ 61 ปีขึ้นไปมีการออมสูงสุด รองลงมาคือครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนอายุในช่วง 41-50 ปี 51-60 ปี และ 21-40 ปีตามลำดับ และงานวิจัยของ Kelly and Williamson (1968: 385) พบว่า เมื่อกลุ่มครัวเรือนที่มีอายุของหัวหน้าครัวเรือนเชยิบสูงขึ้นจากชั้นอายุ 20-29 ปี เป็น 30-39 ปี ความโน้มเอียงต่อการออมเพิ่มขึ้น และเมื่อชั้นอายุเชยิบขึ้นไปเป็น 40-49 ปี การออมจะเริ่มลดต่ำลง แต่เมื่ออายุของหัวหน้าครัวเรือนเชยิบสูงขึ้นไปเรื่อยๆ การออมก็เพิ่มสูงขึ้นไปเรื่อยๆ

แม้ผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้นจะมีผลที่ขัดแย้งกัน แต่ส่วนใหญ่มีผลสอดคล้องกับทฤษฎีการบริโภคในวงจรชีวิต (Life cycle Theory of consumption) คือเมื่ออายุยิ่งมากการออมก็จะยิ่งลดลง เพราะเมื่อยังมีอายุเพิ่มมากขึ้น รายได้ก็จะเริ่มน้อยลงแต่การบริโภคยังอยู่ในระดับสูงจึงจำเป็นต้องเอาเงินที่เก็บไว้ออกมาใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต ดังนั้น ผู้ที่มีอายุน้อยกว่ามีแนวโน้มที่จะมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่มีอายุมากกว่า

3) สถานภาพสมรส

สถานภาพสมรสเป็นปัจจัยทางประชากรอีกปัจจัยหนึ่งที่น่าจะส่งผลต่อการออมที่แตกต่างกัน เนื่องจาก ผู้ที่สมรสรวมทั้งผู้ที่มีสถานภาพหม้าย หย่า และแยกกันอยู่ นั้นจะต้องมีภาระในการดูแลครอบครัว รายได้ที่หามาได้ต้องจัดสรรไว้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายภายในครอบครัวของตน ในขณะที่ผู้เป็นโสด สามารถตัดค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ออกไปได้ นอกจากนี้ผู้ที่เป็นโสดนั้นอาจจะมีความตระหนักในเรื่องการเก็บออมมากกว่า เพราะเมื่อสูงอายุอาจจะไม่มีครอบครัวที่จะมาดูแลทั้งในด้านการเงิน หรือการเกื้อหนุนในด้านต่างๆ

จากการศึกษาของนาพาพร ชโยวรรณ (2535: 188-190) พบว่า เมื่อพิจารณาการเตรียมการแต่ละประเภทที่คิดจะเตรียม ผู้ที่มีสถานภาพโสดคิดเรื่องการมีเงินออมมากกว่าผู้ที่สมรส ผู้ที่มีสถานภาพหม้าย หย่า และแยกกันอยู่ และเมื่อพิจารณาแบบสำคัญที่สุดของการเตรียมการที่คิดจะเตรียมก็พบว่า ผู้ที่เป็นโสดเห็นว่าการมีเงินออม และฐานะมั่นคงเป็นสิ่งที่สำคัญมากที่สุด ซึ่งมากกว่าผู้ที่สมรส ผู้ที่มีสถานภาพหม้าย หย่า และแยกกันอยู่ ทั้งนี้เนื่องจากในอนาคตเมื่ออายุเพิ่มขึ้นประกอบกับสถานภาพสมรสที่เป็นโสด ทำให้จำเป็นต้องคิดถึงการใช้ชีวิตยามสูงอายุมากกว่าผู้ที่มีสถานภาพสมรสอื่นๆ สอดคล้องกับการศึกษาของรัฐกร เลิศไกร (2540: 65) ซึ่งพบว่าคนโสดจะมีการออมร้อยละ 96.6 ในขณะที่คนสมรสแล้ว ผู้ที่เป็นหม้าย และแยกกันอยู่จะออมน้อยลง 76.1 และ 80.0 ตามลำดับ และการศึกษาของพัชราภา มนูญภัทราชัย (2544: 93-94) พบว่าผู้ที่เป็นโสดมีลักษณะการเตรียมการก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุด้านเศรษฐกิจและด้านสุขภาพร่างกายสูงที่สุด ในขณะที่ผู้ที่กำลังสมรสมีลักษณะการเตรียมการก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุด้านสุขภาพจิตใจสูงกว่าผู้ที่เป็นโสด หม้าย หย่า และแยกกันอยู่ นอกจากนี้การศึกษาของลีลาวดี อัครเศรษฐี (2549: 101) ยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นโสด หรือหย่าร้าง มีทัศนคติต่อความจำเป็นของการเตรียมการเข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพในด้านเศรษฐกิจมากกว่ากลุ่มที่อยู่ด้วยกันโดยไม่จดทะเบียน และการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2550: 49) พบว่า ผู้ที่อยู่ในสถานภาพโสดนั้นเห็นว่าควรมีการเตรียมการด้านการเงินสูงกว่าสถานภาพอื่นๆ แต่ในขณะที่การศึกษาของปภาวี พงศ์ละไม (2550: 66) พบว่า สมาชิกที่มีสถานภาพสมรสแยกกันอยู่ทั้งหมดมีปริมาณเงินออม 400,001 บาทขึ้นไป

ส่วนสมาชิกที่ยังโสด หรือแต่งงานแล้ว หรือหย่าร้าง ส่วนใหญ่มีปริมาณเงินออมไม่เกิน 100,000 บาท

แม้ว่าการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพสมรสกับการออมโดยตรงนั้นผู้ศึกษาได้ค่อนข้างน้อย และได้ผลความสัมพันธ์ที่มีความแตกต่างกันออกไป แต่มีความเป็นไปได้ว่าผู้ที่โสดน่าจะคำนึงถึงชีวิตความเป็นอยู่ในอนาคตซึ่งอาจจะต้องอยู่เพียงลำพังมากกว่าผู้ที่มีสถานภาพสมรสอื่น ๆ ดังนั้น ผู้ที่มีสถานภาพโสดมีแนวโน้มที่จะมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่มีสถานภาพกำลังสมรส และเคยสมรส (หม้าย/หย่า/แยก)

4) จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน

จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือนเป็นปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลโดยตรงต่อการเสียค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภค ครัวเรือนต้องให้ความอุปการะเลี้ยงดูทำให้รายจ่ายของครัวเรือนเพิ่มขึ้น จึงยอมส่งผลกระทบต่อการออมด้วยเช่นกัน

งานวิจัยของ Leff (1969: 888-889) ซึ่งได้สร้างความสัมพันธ์ระหว่างการออมต่อหัวกับรายได้ต่อหัว และอัตราการพึ่งพิง (Dependency Ratio) พบว่า อัตราการพึ่งพิงมีความสัมพันธ์ทางลบกับการออม เช่นเดียวกับการศึกษาของนริศ ชัยสูตร (2527: 71-75) และโสภณ โรจน์ธำรงค์ (2537: 104) ที่พบเช่นเดียวกันว่า จำนวนผู้พึ่งพิงมีผลต่อการออมในทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และการศึกษาของชัยเกตุ กาเผือก (2543: 45) พบว่า จำนวนผู้พึ่งพิงมีผลกระทบบต่อเงินฝากของเกษตรกรในทิศทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 นอกจากนี้ การศึกษาของธำรงค์ดี ตีมงคล (2545: 60-62) ยังชี้ให้เห็นว่า จำนวนผู้พึ่งพิงมีความสัมพันธ์เชิงลบกับพฤติกรรมการออมของข้าราชการในสำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม นอกจากนี้การศึกษาของบุษบง ศรีสันต์ (2542: 86-90) ยังพบว่าภาวะพึ่งพิงมีความสัมพันธ์กับปริมาณการออมในเชิงลบ ทั้งการออมด้วยสินทรัพย์ทางการเงินในระบบ และสินทรัพย์ถาวร ในขณะที่เดียวกันการศึกษาของ Leff and Sato (1980: 170-179) พบว่าอัตราพึ่งพิงมีความสัมพันธ์กับการออมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่เป็นไปในทางลบ และการศึกษา ของอรุณรัตน์ อิศวรอรณ (2549: 66) ที่พบว่า กลุ่มข้าราชการที่มีจำนวนผู้พึ่งพิงในครอบครัวน้อย จะมีการออมมากกว่ากลุ่มข้าราชการที่มีจำนวนผู้พึ่งพิงมาก แต่ในทางกลับกันการศึกษาของของ ทิพยา เดิศธีรกุล (2546: 58-64) กลับพบว่าจำนวนผู้พึ่งพิงไม่มีผลต่อการออมของข้าราชการสำนักงานประมาณ

จากผลการศึกษาข้างต้นเป็นไปในทิศทางเดียวกับปัจจัยตัวแปรด้านการพึ่งพิง (Dependency Rate) ซึ่งจำนวนผู้พึ่งพิงจะมีความสัมพันธ์กับการออมในทางลบ เพราะผู้พึ่งพิงจะเป็นภาระแก่ครัวเรือนต้องให้ความอุปการะเลี้ยงดู ทำให้รายจ่ายของครัวเรือนเพิ่มขึ้น กล่าวคือ ยิ่ง

มีจำนวนผู้ฟังฟังในครัวเรือนมากเท่าไรยิ่งทำให้การออมลดลงตามไปด้วย ดังนั้น ผู้ที่มีจำนวนผู้ฟังฟังในครัวเรือนน้อยกว่ามีแนวโน้มที่จะมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่มีจำนวนผู้ฟังฟังในครัวเรือนมากกว่า

5) การทำงาน

การทำงาน หรืออาชีพแสดงถึงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ผู้ที่ไม่ได้ทำงาน ทำงานอยู่นอกภาคเกษตรกรรม และในภาคเกษตรกรรม ก็มีความแตกต่างกันของรายได้ และวิถีการดำเนินชีวิต ซึ่งสามารถสะท้อนถึงโอกาส และความสามารถในการคิดเตรียมการเพื่อวัยสูงอายุ โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ

การศึกษาของชัยวุฒิ อัครวิจิตร (2541: 58-60) พบว่าครัวเรือนที่ประกอบอาชีพข้าราชการ พนักงานของรัฐ / รัฐวิสาหกิจ เจ้าของกิจการ / ธุรกิจ ลูกจ้างเอกชน และลูกจ้างของบริษัทร้านค้า มีรายได้อยู่ในระดับค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับอาชีพเกษตรกรรม รายได้ที่สูงกว่นั้นทำให้มีการออมที่สูงกว่าตามไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของนภาพร ชโยวรรณ (2535: 168-186) ซึ่งพบว่าคนหนุ่มสาวที่ทำงานนอกภาคเกษตรกรรมเห็นว่าการเตรียมการเพื่อยามสูงอายุเป็นเรื่องสำคัญ และตนเองคิดจะเตรียมการเพื่อยามสูงอายุมากกว่าคนหนุ่มสาวที่ทำงานในภาคเกษตรกรรมและไม่ได้ทำงาน โดยเมื่อศึกษารูปแบบของการเตรียมการเพื่อยามสูงอายุ พบว่า คนหนุ่มสาวที่ทำงานในภาคเกษตรกรรมคิดจะเตรียมเรื่องสุขภาพสูงกว่า แต่เตรียมเรื่องเศรษฐกิจหรือการออมเงินต่ำกว่าคนหนุ่มสาวที่ทำงานนอกภาคเกษตรกรรมและไม่ได้ทำงาน

แม้ว่าการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานกับการออมโดยตรง มีผู้ศึกษาไว้ค่อนข้างน้อย แต่ส่วนใหญ่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้ผู้ที่ทำงานนอกภาคเกษตรกรรมน่าจะมีปัจจัยต่างๆที่เอื้อต่อการเก็บออมได้มากกว่า และงานนอกภาคเกษตรกรรมส่วนใหญ่มีรายได้ในแต่ละเดือนที่ค่อนข้างแน่นอน ทำให้สามารถจัดสรรเงินที่ได้นั้นเพื่อการเก็บออมในอนาคตได้ ดังนั้นผู้ที่ทำงานนอกภาคเกษตรกรรมมีแนวโน้มที่จะมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้ทำงานและผู้ทำงานในภาคเกษตรกรรม

6) การมีหลักประกันด้านเศรษฐกิจ

การมีหลักประกันด้านเศรษฐกิจน่าจะเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการออม สามารถเป็นตัวบ่งชี้ได้ถึงสวัสดิการจากทางภาครัฐหรือหน่วยงานใดส่วนหนึ่ง ดังนั้นถ้าคนที่มีความมั่นคงแน่นอน และมีหลักประกันต่างๆ แล้วซึ่งถือว่าเป็นแรงงานในระบบก็น่าจะทำให้สามารถจัดสรรเงินที่ได้รับไว้เป็นเงินออมส่วนหนึ่ง และสวัสดิการที่ได้รับก็ถือว่าเป็นการออมได้บางส่วนอีกด้วย ซึ่งถือ

ได้ว่าผู้ที่เป็นแรงงานในระบบจะสามารถมีการเก็บออมได้มากกว่าผู้ที่ไม่มีเงินเดือนที่แน่นอน และไม่มีสวัสดิการใดๆ รองรับหรือที่เรียกว่าแรงงานนอกระบบนั่นเอง

การศึกษาของชัยวุฒิ อัครวิบูล (2541: 58-60) พบว่าครัวเรือนที่ประกอบอาชีพข้าราชการ พนักงานของรัฐ / รัฐวิสาหกิจ และลูกจ้างเอกชนมีเงินเดือนประจำ และยังได้รับผลประโยชน์เพิ่มเติมทั้งที่เป็นตัวเงิน และไม่เป็นตัวเงิน เช่นสวัสดิการพิเศษ ไม่ว่าจะเป็นการประกันสุขภาพ การประกันสังคม ซึ่งถือเป็นการลดค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลอีกด้วย ด้วยเหตุที่มีรายได้ที่แน่นอน และมีสวัสดิการต่างๆ เพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่ายบางอย่างนั้น ทำให้ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพข้าราชการ พนักงานของรัฐ / รัฐวิสาหกิจ และลูกจ้างเอกชนมีเงินเหลือเพื่อเก็บออมมากกว่า ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่มีรายได้ไม่แน่นอน และไม่มีสวัสดิการใดๆ รองรับ

แม้ว่าจากการทบทวนงานวิจัยจะไม่พบความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างการมีหลักประกันด้านเศรษฐกิจกับการออม แต่ผู้วิจัยพิจารณาว่าการมี / ไม่มีหลักประกันด้านเศรษฐกิจ ย่อมส่งผลให้เกิดการออมที่แตกต่างกันด้วย กล่าวคือ การทำงานที่มีรายได้ที่แน่นอน มีหลักประกันต่างๆ หรือสวัสดิการ / กองทุนต่างๆ รองรับ ย่อมส่งผลให้เกิดการออมได้ง่ายกว่าผู้ที่ไม่มีรายได้ที่แน่นอน และไม่มีสวัสดิการใดๆ เลย ดังนั้นผู้ที่มีหลักประกันด้านเศรษฐกิจมีแนวโน้มที่จะมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่ไม่มีหลักประกันด้านเศรษฐกิจ

7) รายได้

รายได้ถือเป็นปัจจัยสำคัญด้านเศรษฐกิจที่กำหนดการออม เนื่องจากรายได้เป็นสิ่งที่แสดงถึงสถานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะแปรผันตามหน้าที่และความรับผิดชอบในการทำงาน ถ้ามีรายได้เข้ามามากก็มีแนวโน้มที่จะมีการออมอยู่ในระดับที่สูง

การศึกษาของอรรวรรณ ยี่สาร (2538: 94) พบว่า รายได้มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการออมอย่างมีนัยสำคัญ ด้วยความเชื่อมั่นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 99 ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยของชัยวุฒิ อัครวิบูล (2541: 156) พบว่า รายได้เป็นปัจจัยที่สำคัญในการกำหนดพฤติกรรมการออม โดยมีความสัมพันธ์กันในทางบวก ด้วยความเชื่อมั่นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 90 นอกจากนี้จากการสำรวจของทางสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2542: 21) พบว่า ครัวเรือนที่มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 5,000-9,999 บาท มีโอกาสออมเงินมากกว่าครัวเรือนที่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท ถึง 2.5 เท่า ในขณะที่ครัวเรือนที่มีรายได้สูงขึ้น คือ 10,000-19,999 บาท 20,000-29,999 บาท และตั้งแต่ 30,000 บาทขึ้นไป จะมีโอกาสในการออมสูงกว่าครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท ถึง 5 เท่า 9 เท่า และเกือบ 25 เท่าตามลำดับ สอดคล้องกับการศึกษาของสิทธิพงศ์ พรหมทอง (2544: 125) และกฤติกา จตุรัสวัฒนากุล (2545: 65) ซึ่งพบว่า รายได้เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการกำหนดการ

ออม ซึ่งรายได้ที่กว่านี้ ได้แก่ รายได้พึงจับจ่ายใช้สอยของภาคครัวเรือน และรายได้จากทรัพย์สินของภาคครัวเรือน โดยครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยสูงมีการออมสูงกว่าครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่า เป็นไปในทิศทางเดียวกับการศึกษาของอรรถสิทธิ์ แสงดี (2540: 50) และชัยเกตุ กาเผือก (2543: 45) ซึ่งพบว่า รายได้และสินทรัพย์มีความสัมพันธ์กับเงินฝากประเภทออมทรัพย์ ประเภทประจำ และประเภทออมทรัพย์พิเศษของเกษตรกรในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะเดียวกันของอดุลย์ เต็มประดา (2541: 69) และการศึกษาของประเสริฐศักดิ์ บุญตระกูลบุญทวี (2543: 78) พบว่ารายได้ถาวรมีความสัมพันธ์กับปริมาณเงินฝาก และมีความสัมพันธ์ในเชิงบวก นอกจากนี้ การศึกษาของจินดาพร อารีย์ (2543: 45) ยังพบว่า รายได้สุทธิทางการเกษตร รายได้สุทธินอกภาคเกษตร มีความสัมพันธ์กับการออมของครัวเรือนเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับการศึกษาของทิพยา เลิศธีรกุล (2546: 58-64) และ อรุณรัตน์ อิศรสุวรรณ (2549: 64) ซึ่งพบว่า รายได้มีผลต่อการออมของข้าราชการ โดยกลุ่มข้าราชการที่มีรายได้มากจะมีการออมมากกว่ากลุ่มข้าราชการที่มีรายได้น้อย และความแตกต่างของรายได้ส่งผลให้ประเภทของการออมแตกต่างกันด้วย นอกจากนี้การศึกษาของ พรเพ็ญ ภูวิทยาพันธ์ (2540: 115-118) ยังพบว่าปัจจัยที่กำหนดความสามารถในการออมของครัวเรือน ได้แก่ รายได้ทั้งรายได้สุทธิที่สามารถใช้จ่ายได้จริง และรายได้จากทรัพย์สิน เป็นไปในทิศทางเดียวกับการศึกษาของพัชรภา มนูญภัทรราชย์ (2544: 95-96) โดยพบว่า รายได้ต่อเดือนมีความสัมพันธ์กับการเตรียมการก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุในด้านเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพร่างกาย และสุขภาพจิตใจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และการศึกษาของลีลาวดี อัครเศรณี (2549: 128,133-134) ซึ่งพบว่า รายได้ที่แตกต่างกันมีลักษณะการเตรียมการเพื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ ด้านเศรษฐกิจแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มรายได้สูงกว่า 5,000 บาท มีลักษณะการเตรียมการเข้าสู่วัยสูงอายุมากกว่ากลุ่มที่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท

จากผลการศึกษาข้างต้นให้ผลที่สอดคล้องกัน กล่าวคือ รายได้เป็นปัจจัยที่สำคัญที่กำหนดการออม และมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวก คือ เมื่อรายได้เพิ่มจะทำให้การออมเพิ่มขึ้น ดังนั้น ผู้ที่รายได้มากกว่ามีแนวโน้มที่จะมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงอายุสูงกว่าผู้ที่มีรายได้น้อยกว่า

8) การเก็หนุนด้านการเงินจากบุตร

การเก็หนุนด้านการเงินจากบุตรนี้ถือเป็นรายได้ชั่วคราว หรือรายได้ที่ไม่แน่นอน คือเป็นรายได้ที่ได้รับไม่แน่นอนในแต่ละเดือน แต่อย่างไรก็ตามก็ยังถือว่าเป็นปัจจัยเสริมที่ส่งผลต่อการออมอีกด้วย

งานวิจัยของสมปอง แจ็งสุบิน (2544: 85-86) พบว่า ครัวเรือนที่มีแหล่งที่มาของรายได้แน่นอน และไม่แน่นอน มีพฤติกรรมการออมก่อนวิกฤตแตกต่างจากช่วงวิกฤตเศรษฐกิจอย่างมี

นัยสำคัญ แต่อย่างไรก็ตามรายได้ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการออมทั้งสองช่วงเวลาดังกล่าว เป็นไปในทิศทางเดียวกับการศึกษาของอดุลย์ เต็มประดา (2541: 69) ที่พบว่ารายได้ชั่วคราวมีความสัมพันธ์กับปริมาณเงินฝากประจำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และการศึกษาของอรุณชาติ ชัยศรีมา (2544: 60-61) ซึ่งพบว่ารายได้ชั่วคราวมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการออมของครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือแรงงานที่มีรายได้ชั่วคราวจากการถูกสลากกินแบ่งรัฐบาล การได้รับมรดก หรือการรับจ้างทำงานเพิ่มเติมต่างๆ สามารถออมเงินจากการมีรายได้จากแหล่งต่างๆเหล่านี้เพิ่มขึ้น

จากการทบทวนงานวิจัยข้างต้นแม้ว่าจะไม่พบความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างการเก็หนุนด้านการเงินจากบุตรกับการออม แต่ผู้วิจัยพิจารณาว่าการเก็หนุนด้านการเงินจากบุตรถือว่าเป็นรายได้ประเภทหนึ่ง และจากผลการศึกษาเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือรายได้ชั่วคราวหรือรายได้ที่ไม่แน่นอนมีความสัมพันธ์กับการออมไปในทิศทางบวกเช่นเดียวกัน ดังนั้น ผู้ที่ได้รับการเก็หนุนด้านการเงินจากบุตรมีแนวโน้มที่จะมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการเก็หนุนด้านการเงินจากบุตร

9) ความเพียงพอของรายได้

ความเพียงพอของรายได้เป็นอีกตัวแปรสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการออม เป็นการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับรายจ่ายว่ามีความสมดุลกันมากน้อยเพียงใด โดยมาจากการประเมินถึงสภาพทางเศรษฐกิจของตนเอง ซึ่งผู้ที่มีรายได้สูงไม่จำเป็นที่จะมีรายจ่ายเพียงพอแก่การดำรงชีพ เพราะยังมีหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น ค่าใช้จ่ายต่างๆ แต่ในขณะเดียวกันผู้ที่มีรายได้ไม่สูงมากก็อาจจะเพียงพอต่อการดำรงชีพก็เป็นได้ เนื่องจากแต่ละคนก็มีปัจจัยที่กำหนดความเพียงพอของรายได้ที่แตกต่างกัน

ในการศึกษาของจอห์น โนเดล และนาทพร ชโยวรรณ (2552: 33-34) พบว่าในการสำรวจประชากรสูงอายุ พ.ศ. 2550 กว่า 1 ใน 5 ของผู้สูงอายุรายงานว่ารายได้ไม่เพียงพอ อีก 1 ใน 5 เพียงพอบางครั้ง ที่เหลือเกือบทั้งหมดรายงานว่ารายได้เพียงพอ มีร้อยละ 2 เท่านั้นที่ตอบว่ามีรายได้มากเกินไป นอกจากนี้ยังได้พบว่าผู้สูงอายุในเขตชนบทมีแนวโน้มที่จะรายงานว่ารายได้ไม่เพียงพอหรือเพียงพอบางครั้งสูงกว่าผู้สูงอายุในเขตเมือง และสามารถเชื่อมโยงถึงรายได้และทรัพย์สินการออมต่างๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

แม้ว่าจะไม่มีการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างความเพียงพอของรายได้กับการออมโดยตรง แต่ผู้วิจัยเห็นว่าเมื่อผู้ใดที่มีรายได้เกินกว่ารายจ่ายน่าจะมีการเก็บออม ส่วนผู้ที่มีรายได้น้อยกว่ารายจ่ายคงจะเป็นการยากที่จะมีการออม ดังนั้น ผู้ที่มีรายได้เพียงพอมีแนวโน้มที่จะมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่มีรายได้ไม่เพียงพอ

10) การมีภาระหนี้สิน

การมีภาระหนี้สินเกิดจากการที่รายได้ไม่เพียงพอแก่รายจ่ายทำให้จำเป็นต้องไปกู้หนี้ยืมสินจากนายทุน ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง รวมถึงสถาบันการเงินต่างๆ เพราะฉะนั้นแม้ว่าจะมีรายได้เข้ามา แต่ถ้าต้องเอาเงินที่ได้ไปจ่ายคืนกับแหล่งต่างๆที่กู้มา ก็ส่งผลให้อาจจะไม่เหลือเงินที่จะไว้ออม ก็ได้

จากการศึกษาของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2542: 21) พบว่า ภาระหนี้สินนั้นเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อการออม โดยครัวเรือนที่มีหนี้สินจะมีโอกาสในการออมน้อยกว่าครัวเรือนที่ไม่มีหนี้สิน ถึงร้อยละ 33 สอดคล้องกับการศึกษาของอรรถสิทธิ์ แสงดี (2540: 50) ซึ่งพบว่าหนี้สินจะมีความสัมพันธ์กับเงินฝากในทางลบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือยิ่งมีหนี้สินมากเท่าใด การออมก็จะยิ่งลดลงมากเท่านั้น และการศึกษาของวัลลพ ปินตา (2545: 53) และ ชัยรัตน์ ตันติพงศ์พันธ์ (2548: 45) ยังพบว่า หนี้สินถือเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมการออม โดยหนี้สินจะมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับการออม กล่าวคือ เมื่อหนี้สินเพิ่มสูงขึ้นจะส่งผลให้สัดส่วนการออมมีค่าลดลง นอกจากนี้การศึกษาของภัสสร ลิมานนท์ และคณะ (2550: 94) ชี้ให้เห็นถึงกรณีของข้าราชการว่า มากกว่าร้อยละ 80 ของข้าราชการที่เป็นสมาชิกกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.) ตกอยู่ในภาวะการมีหนี้สิน ซึ่งเป็นการกู้ยืมการเพื่อซื้อหรือปรับปรุงที่อยู่อาศัยมากที่สุด รองลงมาคือ การนำไปใช้สำหรับค่าใช้จ่ายในครัวเรือน นอกจากนี้ยังพบความเชื่อมโยงระหว่างความสัมพันธ์ของรายได้ การมีภาระหนี้สิน และการออม กล่าวคือ เนื่องจากข้าราชการที่ตกเป็นตัวอย่างกลุ่มนี้มีรายได้เฉลี่ยไม่สูงมากนัก ทำให้ต้องไปกู้ยืมเงินจากแหล่งต่างๆมาเพื่อใช้จ่าย ซึ่งผลที่ตามมาคือไม่มีเงินเพียงพอที่จะจัดสรรเป็นเงินส่วนที่จะเก็บไว้เพื่อออมเพื่อสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิต ในขณะที่การศึกษาของอรุณชาติ ชัยศรีมา (2544: 62) พบว่าหนี้สินไม่มีความสัมพันธ์ในทางลบกับการออมของครัวเรือน แสดงให้เห็นว่าหนี้สินและการออมไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการที่แรงงานมีหนี้สินในจำนวนมากแต่ก็มีความสามารถในการออมได้

แม้ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาระหนี้สินกับการออมจะมีน้อย แต่ส่วนใหญ่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และการมีหนี้สินก็คือการที่เราจำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่ายออกไปเพื่อไปจ่ายคืนในส่วนที่เรากู้หนี้ยืมมา ซึ่งถ้าเรามีค่าใช้จ่ายตรงส่วนนี้เพิ่มขึ้นมาจากค่าใช้จ่ายตามปกติแล้ว ย่อมจะมีผลให้การออมลดลง ดังนั้น ผู้ที่ไม่มีภาระหนี้สินมีแนวโน้มที่จะมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่มีภาระหนี้สิน

11) ระดับการศึกษา

ระดับการศึกษาน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการออม เนื่องจากการศึกษาทำให้คนมีความรู้ในเรื่องต่างๆ ช่วยเสริมสร้างทัศนคติที่ดีให้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการออม ทำให้ผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่ามีการออมสูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่า

โสภณ โจนธ์ธำรงค์ (2537: 105) พบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาจะมีระดับการออมต่ำกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาสูงขึ้นไป คือ มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา นอกจากนี้การศึกษาของ นริศ ชัยสูตร (2527: 51-52) พบว่าการศึกษามีนัยสำคัญทางสถิติกับการออม และมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวก ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับการศึกษาของธำรงค์ดี ตีมงคล (2545: 60-62) ทิพยา เลิศธีรกุล (2546: 58-64) และอรุณรัตน์ อิศวรสุวรรณ (2549: 60) ซึ่งพบว่า การศึกษาแตกต่างกันมีการออมลดหลั่นกันไป โดยวุฒิการศึกษาของข้าราชการมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการออม คือข้าราชการที่มีการศึกษาสูงกว่าจะมีการออมมากกว่าข้าราชการที่มีการศึกษาต่ำกว่า สอดคล้องกับการศึกษาของชัยวุฒิ อิศวรจุฑกุล (2541: 61) พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่ที่หัวหน้าครัวเรือนมีการศึกษาสูงขึ้นไป พบว่าการออมโดยเฉลี่ยของครัวเรือนสูงขึ้นไปด้วย โดยเฉพาะครัวเรือนที่ประกอบอาชีพลูกจ้างภาคเอกชนที่ยังหัวหน้าครัวเรือนมีการศึกษาสูงขึ้นไป การออมของครัวเรือนก็สูงขึ้นไปอย่างมาก ส่วนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมครัวเรือนที่มีการออมสูงสุดเป็นครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนศึกษาในระดับอุดมศึกษา ส่วนครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนมีการศึกษาระดับประถมศึกษาที่มีการออมเฉลี่ยติดลบ และการศึกษาของปภาวี พงศ์ละไม (2550: 65) ยังพบว่า สมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีจะมีเงินออมระหว่าง 100,001-200,000 บาท ส่วนสมาชิกที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปจะมีปริมาณเงินออม 400,001 บาทขึ้นไป นอกจากนี้การศึกษาของนภาพร ชโยวรรณ (2535: 168-175) ชี้ให้เห็นว่าผู้ที่มีการศึกษาจะระดับอุดมศึกษาหรือสูงกว่าให้ความสำคัญกับการเตรียมการเพื่อยามสูงอายุในด้านเศรษฐกิจมากกว่าคนหนุ่มสาวที่มีการศึกษาต่ำกว่า และในการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2550: 82) ยังพบว่าผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีและสูงกว่ามีการคิดและเตรียมการเรื่องการออม หรือสะสมเงินทองทรัพย์สินต่างๆ ให้เพียงพอใช้เมื่ออยู่ในวัยสูงอายุมากกว่าผู้ที่จบการศึกษาในระดับที่ต่ำกว่า

ในขณะที่เดียวกันการศึกษาของ Chalongphob Sussangkarn et al. (1991: 119) กลับพบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับการศึกษาสูงขึ้นไปจะมีระดับการออมต่ำกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาในระดับที่ต่ำกว่า เนื่องจากการศึกษาสูงย่อมเป็นหลักประกันว่ารายได้ในอนาคตย่อมที่จะสูงขึ้นเรื่อยๆ จึงทำให้ความต้องการเก็บออมในปัจจุบันลดลง

จากการทบทวนงานวิจัยข้างต้นส่วนใหญ่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือยังมีการศึกษาสูง ย่อมส่งผลให้มีการออมสูงตามไปด้วย ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะผู้ที่มีการศึกษาสูงย่อมได้รับรู้ข้อมูล ข่าวสาร และได้รับการปลูกฝังในเรื่องที่เป็นประโยชน์มาเป็นเวลานาน ดังนั้น ผู้ที่มีระดับการศึกษา สูงกว่ามีแนวโน้มที่จะมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าที่มีการศึกษาต่ำกว่า

12) เขตที่อยู่อาศัย

ความแตกต่างด้านภูมิศาสตร์เป็นปัจจัยที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่กำหนดพฤติกรรมการ ออม ซึ่งเป็นปัจจัยที่กำหนดความสามารถ สิ่งจูงใจ และโอกาสในการออมให้เกิดขึ้นแตกต่างกัน กล่าวคือ ผู้ที่อาศัยในเขตเมืองน่าจะได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารในการออมมากกว่า ผนวกกับสาขาของ สถาบันการเงินมักตั้งอยู่ในเขตเมืองเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองมีการออม มากกว่าผู้ที่อยู่ในเขตชนบท

งานวิจัยของ Lily Kosiyanon (1974: 32-35) ยืนยันสมมติฐานพฤติกรรมการออมที่ แตกต่างกันของประชากรในเขตเมือง และเขตชนบท โดยพบว่า ระดับการออมในเขตเมืองจะสูง กว่าในเขตชนบท ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพิมลพรรณ ภาโววาท (2524: 62) พบว่า ค่าความ โน้มเอียงในการออมของกลุ่มครัวเรือนในเขตเทศบาลมีค่าสูงกว่ากลุ่มครัวเรือนบริเวณนอกเขต เทศบาล สอดคล้องกับการศึกษาของสิทธิพงศ์ พรหมทอง (2544: 130) ที่พบว่า ครัวเรือนซึ่งอยู่อาศัย ในเขตที่มีความเจริญ คือ เขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเป็นกลุ่มครัวเรือนที่มีการออมสูงกว่า ครัวเรือนที่อาศัยอยู่นอกเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล นอกจากนี้การศึกษาของ ชัยวุฒิ อัศวรุจิกุล (2541: 62-63) พบว่า โดยภาพรวมของประเทศไทยแล้วในเขตเมืองจะมีการออมที่ สูงกว่าเขตชนบท ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมจะมีเขตที่อยู่อาศัย ส่วนใหญ่อยู่นอกเขตเทศบาล ในขณะที่ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพอื่นๆอาศัยอยู่ในเขตเทศบาล เป็น ผลให้ครัวเรือนที่อยู่ในเขตเทศบาลมีการออมมากกว่าครัวเรือนที่อยู่นอกเขตเทศบาล และ การศึกษาของ John Knodel and Napaporn Chayovan (2008: 24-25) ได้วิเคราะห์เรื่องการ ออมของผู้สูงอายุกับเขตที่อยู่อาศัยพบว่า ผู้สูงอายุในเมืองมีทั้งสัดส่วนที่รายงานว่ามีทรัพย์สิน การออมกับสัดส่วนที่รายงานว่ามีทรัพย์สินและเงินออมในหมวดระดับสูงสุด (1 ล้านบาทหรือ มากกว่า) สูงกว่าผู้สูงอายุในชนบท ผลดังกล่าวสามารถสะท้อนถึงการมีที่ดินมากกว่าในเขตชนบท นอกจากนี้การศึกษาของนภาพร ชัยวรธรรม และจอห์น โนเดล (2539: 194, 200) ยังแสดงให้เห็น ว่า ผู้จะเข้าสู่วัยสูงอายุในเขตเมืองมีการคิดและเตรียมการเพื่อยามสูงอายุนั้นในด้านเศรษฐกิจและ สุขภาพร่างกายมากกว่าคนในเขตชนบท ทั้งนี้เพราะภาวะทางเศรษฐกิจที่จำกัดของคนชนบทอาจ ทำให้ผู้ที่เข้าสู่วัยสูงอายุไม่สามารถทำการเก็บเงินหรือออมเงินไว้สำหรับยามสูงอายุนั้นได้

งานวิจัยมีแนวโน้มเป็นไปได้ในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ผู้ที่อยู่ในเขตเทศบาลจะมีการออมที่สูงกว่าผู้ที่อยู่นอกเขตเทศบาล ดังนั้น ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองมีแนวโน้มที่จะมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่อยู่ในเขตชนบท

1.6 สมมติฐานของการวิจัย

รายละเอียดของการตั้งสมมติฐานได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะขอสรุปแยกเป็นสมมติฐานหลัก และสมมติฐานรอง ดังนี้

สมมติฐานหลัก

ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคมน่าจะมีผลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย

สมมติฐานย่อย

1. เพศหญิงมีแนวโน้มที่จะมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าเพศชาย
2. ผู้ที่มีอายุน้อยกว่ามีแนวโน้มที่จะมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่มีอายุมากกว่า
3. ผู้ที่มีสถานภาพโสดมีแนวโน้มที่จะมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่มีสถานภาพกำลังสมรส และเคยสมรส (หม้าย/หย่า/แยก)
4. ผู้ที่มีจำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือนน้อยกว่ามีแนวโน้มที่จะมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่มีจำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือนมากกว่า
5. ผู้ที่ทำงานนอกภาคเกษตรกรรมมีแนวโน้มที่จะมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้ทำงานและผู้ทำงานในภาคเกษตรกรรม
6. ผู้ที่มีหลักประกันด้านเศรษฐกิจมีแนวโน้มที่จะมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่ไม่หลักประกันด้านเศรษฐกิจ
7. ผู้ที่มีรายได้มากกว่ามีแนวโน้มที่จะมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่มีรายได้น้อยกว่า
8. ผู้ที่ได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินจากบุตรมีแนวโน้มที่จะมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินจากบุตร
9. ผู้ที่มีรายได้เพียงพอมีแนวโน้มที่จะมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่มีรายได้ไม่เพียงพอ

10. ผู้ที่ไม่มีภาระหนี้สินมีแนวโน้มที่จะมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่มีภาระหนี้สิน
11. ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่ามีแนวโน้มที่จะมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่า
12. ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองมีแนวโน้มที่จะมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทางภาครัฐและภาคเอกชนสามารถนำข้อค้นพบจากการศึกษาถึงระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยไปใช้ประกอบการวางแผนและจัดทำนโยบายในการส่งเสริมการออมเพื่อให้ประชากรที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุมีการเตรียมการทางด้านเศรษฐกิจอย่างมั่นคง และเข้าสู่วัยสูงอายุอย่างมีคุณภาพ นอกจากนี้งานวิจัยยังเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจศึกษาค้นคว้าในเรื่องที่เกี่ยวข้องในโอกาสต่อไป

บทที่ 2

ระเบียบวิธีวิจัย

ในบทนี้จะเป็นการเสนอถึงระเบียบวิธีวิจัย ซึ่งประกอบไปด้วย แหล่งที่มาของข้อมูล ประชากร และการเลือกตัวอย่าง ขอบเขตของการศึกษา ข้อจำกัดของการศึกษา การนิยามศัพท์ การนิยามตัวแปร การวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 แหล่งที่มาของข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ใช้ข้อมูลจากการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2550 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งการสำรวจนี้ได้มีการสำรวจครั้งแรกในปี พ.ศ. 2537 และสำรวจครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2545 ส่วนการสำรวจครั้งนี้นับเป็นการสำรวจครั้งที่ 3 ซึ่งการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2550 ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บรวบรวม ลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม ภาวะสุขภาพ ความมั่นคงในการดำเนินชีวิต การเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ การมีส่วนร่วมในชุมชน การรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่จะเป็นประโยชน์กับผู้สูงอายุ และการรับรู้ถึงสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุที่รัฐได้จัดให้ ซึ่งจำเป็นที่จะต้องต้องมีข้อมูลประชากรสูงอายุที่เป็นปัจจุบันเพื่อสำหรับให้คณะอนุกรรมการติดตามการดำเนินการตามนโยบายและแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 – 2564) รวมทั้งหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องสามารถที่จะนำไปใช้ในการติดตามประเมินผลแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับดังกล่าว และเพื่อเตรียมความพร้อมสังคมไทยที่จะรองรับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากภาวะประชากรสูงอายุได้

2.2 ประชากรและการเลือกตัวอย่าง

2.2.1 ประชากรที่ศึกษา

ประชากรเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้มาจากโครงการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2550 โดยจะศึกษาเฉพาะประชากรที่อายุระหว่าง 50-59 ปีซึ่งมีทั้งสิ้น 15,583 คน โดยได้ประชากรตัวอย่างจำนวน 25,575 ราย

2.2.2 ขั้นตอนการเลือกตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูลของโครงการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2550 มีขั้นตอนในการเลือกตัวอย่างที่ครอบคลุมทั่วทุกภาคของประเทศ การเลือกตัวอย่างที่ใช้เป็นแบบ 2 ชั้น (Stratified Two - Stage Sampling) โดยมีจังหวัดเป็นสตราตัมซึ่งมีทั้งสิ้น 76 สตราตัม ในแต่ละสตราตัมได้ทำการแบ่งออกเป็น 2 สตราตัมย่อย ตามลักษณะการปกครองของกรมการ

ปกครอง คือ ในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาล โดยมีชุมรุมอาคาร (สำหรับในเขตเทศบาล) และหมู่บ้าน (สำหรับนอกเขตเทศบาล) เป็นหน่วยตัวอย่างขั้นที่หนึ่ง ครั้วเรือนส่วนบุคคลเป็นหน่วยตัวอย่างขั้นที่สอง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2551: 139-140)

1) การเลือกตัวอย่างขั้นที่หนึ่ง

จากแต่ละสตราตัมย่อย หรือแต่ละเขตการปกครอง ได้ทำการเลือกชุมรุมอาคาร / หมู่บ้านตัวอย่างอย่างอิสระต่อกัน โดยให้ความน่าจะเป็นในการเลือกเป็นปฏิภาคกับจำนวนครั้วเรือนของชุมรุมอาคาร / หมู่บ้านนั้น ๆ ได้จำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 5,793 ชุมรุมอาคาร / หมู่บ้าน จากทั้งสิ้นจำนวน 109,966 ชุมรุมอาคาร / หมู่บ้าน ซึ่งกระจายไปตามภาค และเขตการปกครอง ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การกระจายความถี่ของจำนวนชุมรุมอาคาร/หมู่บ้าน จำแนกตามภาคและเขตการปกครอง

ภาค	รวม	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล
กรุงเทพมหานคร	312	312	-
กลาง (ยกเว้น กทม.)	1,966	1,080	887
เหนือ	1,236	696	540
ตะวันออกเฉียงเหนือ	1,296	720	576
ใต้	982	528	454
รวมทั่วราชอาณาจักร	5,793	3,336	2,457

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ รายงานผลการสำรวจประชากรสูงในประเทศไทย พ.ศ. 2550 (2551: 139)

2) การเลือกตัวอย่างขั้นที่สอง

ในขั้นนี้เป็นการเลือกครั้วเรือนตัวอย่างจากครั้วเรือนส่วนบุคคล ในบัญชีรายชื่อครั้วเรือนซึ่งได้จากการนับจุดในแต่ละชุมรุมอาคาร / หมู่บ้านตัวอย่าง ด้วยวิธีการสุ่มแบบมีระบบ โดยกำหนดขนาดตัวอย่างเป็นดังนี้

- ในเขตเทศบาล : กำหนด 15 ครั้วเรือนตัวอย่าง ต่อชุมรุมอาคาร
นอกเขตเทศบาล : กำหนด 12 ครั้วเรือนตัวอย่าง ต่อหมู่บ้าน

ก่อนที่จะทำการเลือกครัวเรือนตัวอย่าง ได้มีการจัดเรียงรายชื่อครัวเรือนส่วนบุคคลใหม่ตามขนาดครัวเรือน ซึ่งวัดด้วยจำนวนสมาชิกในครัวเรือน และประเภทครัวเรือนเชิงเศรษฐกิจ

จำนวนครัวเรือนส่วนบุคคลตัวอย่างทั้งสิ้นที่ต้องทำการแจกจ่าย โดยจำแนกตามภาค และเขตการปกครอง ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การกระจายความถี่ของจำนวนครัวเรือนส่วนบุคคลตัวอย่าง จำแนกตามภาคและเขตการปกครอง

ภาค	รวม	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล
กรุงเทพมหานคร	4,680	4,680	-
กลาง (ยกเว้น กทม.)	26,844	16,200	10,644
เหนือ	16,920	10,440	6,480
ตะวันออกเฉียงเหนือ	17,712	10,800	6,912
ใต้	13,368	7,920	5,448
รวมทั้งราชอาณาจักร	79,524	50,040	29,484

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ รายงานผลการสำรวจประชากรสูงในประเทศไทย พ.ศ. 2550 (2551: 140)

จากตารางข้างต้น มีจำนวนครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่างทั่วประเทศ 79,524 ครัวเรือน ซึ่งมีครัวเรือนจำนวน 15,583 ครัวเรือนที่มีสมาชิกอายุระหว่าง 50-59 ปี ซึ่งดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์สมาชิกของครัวเรือนที่มีอายุระหว่าง 50-59 ปีทุกคนในครัวเรือน ได้จำนวนประชากรตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้หลังจากถ่วงน้ำหนักแล้วจำนวน 25,575 ราย

2.3 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “การออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย” มีขอบเขตการศึกษาเฉพาะปัจจัยในระดับจุลภาคหรือระดับปัจเจกบุคคลเท่านั้น ซึ่งประกอบไปด้วยปัจจัยด้านประชากร ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านสังคม ที่มีผลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยโดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2550 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งมีประชากรตัวอย่างที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์สำหรับการศึกษานี้หลังจากทำการถ่วงน้ำหนักแล้วจำนวน 25,575 ราย

2.4 ข้อจำกัดของการศึกษา

เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้ข้อมูลที่เกิดรวบรวมมาจากการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2550 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในทุกมิติของผู้สูงอายุ มิได้สร้างขึ้นเฉพาะเรื่องการออมโดยตรง จึงมีข้อจำกัดด้านข้อมูลดังนี้

1) ข้อมูลชุดนี้ถามเฉพาะผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป เป็นสาเหตุให้การศึกษาคั้งนี้ไม่สามารถศึกษากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุน้อยกว่า 50 ปีได้ ทำให้ไม่สามารถดูการเตรียมการด้านเศรษฐกิจได้ครบทุกช่วงอายุ เพราะการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ หรือการออมนี้จำเป็นต้องมีการเตรียมการตั้งแต่วัยทำงาน ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง ไม่สามารถดูเป็นแค่ช่วงเวลาได้ การศึกษาคั้งนี้จึงอาจจะขาดมิติการเตรียมการของกลุ่มคนที่อยู่ในช่วงของวัยทำงานทั้งหมด

2) ข้อมูลในการศึกษาคั้งนี้ขาดปัจจัยบางประการที่อาจมีผลต่อการออม เช่น คำถามเรื่องค่าใช้จ่ายของแต่ละบุคคล ความรู้เกี่ยวกับการออม เป็นต้น ซึ่งตัวแปรเหล่านี้ถือว่ามีค่าสำคัญในการศึกษาเรื่องของการออม ดังนั้นจึงทำให้ไม่สามารถนำตัวแปรที่ว่านี้มาศึกษาได้ รวมถึงยังขาดรายละเอียดข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการออม เช่น รูปแบบการออม (เงินสด หลักทรัพย์ หรือสวัสดิการอื่นๆ ฯลฯ) ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ถือเป็นข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อให้การศึกษาคั้งนี้ชัดเจนยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตามการศึกษาคั้งนี้เกี่ยวกับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยในคั้งนี้น่าจะเป็นผลการศึกษาที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนเกี่ยวกับการส่งเสริมการออมได้ไม่มากนักน้อย

2.5 การนิยามศัพท์

การศึกษาคั้งนี้เรื่อง “การออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย” ผู้ศึกษาได้กำหนดคำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา ดังนี้

การออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย หมายถึง การที่มีการสะสมเงิน ทอง หรือทรัพย์สินอย่างอื่น เช่น พันธบัตร รถ บ้าน ที่ดิน ออมในกลุ่มสังคมจะออมทรัพย์สิน ฯลฯ ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อใช้ในยามสูงวัยโดยเฉพาะ ไม่ได้ใช้เพื่อกิจกรรมในวัยอื่น

ผู้ทำงานในภาคเกษตรกรรม หมายถึง ผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับเกษตรกรรม และการประมง ซึ่งเป็นไปตามประเภทอุตสาหกรรมของสำนักงานสถิติแห่งชาติ

ผู้ทำงานนอกภาคเกษตรกรรม หมายถึง ผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับการผลิต การก่อสร้าง การขายส่ง ขายปลีก โรงแรมและภัตตาคาร การขนส่ง คมนาคมและคลังสินค้า กิจกรรมด้านอสังหาริมทรัพย์ การบริหารราชการแผ่นดินรวมประกันสังคมภาคบังคับ การศึกษา การทำเหมือง

แร่ การไฟฟ้า การเป็นตัวกลางทางการเงิน การบริการสุขภาพและสังคมสงเคราะห์ การบริการชุมชน สังคมและส่วนบุคคล ลูกจ้างในครัวเรือนส่วนบุคคล ซึ่งเป็นไปตามประเภทอุตสาหกรรมของสำนักงานสถิติแห่งชาติ

ผู้ที่มีหลักประกันด้านเศรษฐกิจ หมายถึง ผู้ที่มีสถานภาพการทำงาน เคย / กำลังรับราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือผู้ที่เป็นสมาชิกกองทุนประกันสังคม หรือกองทุนอื่นๆ เพื่อยามชราภาพ

เขตเมือง หมายถึง ในเขตเทศบาล

เขตชนบท หมายถึง นอกเขตเทศบาล

2.6 การนิยามตัวแปร

การศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วยตัวแปรตาม และตัวแปรอิสระ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.6.1 ตัวแปรตาม

ระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย หมายถึง มูลค่าของการออม หรือสะสมเงิน ทอง หรือทรัพย์สินอย่างอื่นซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อความมั่นคงยามสูงวัย เช่น พันธบัตร รถ บ้าน ที่ดิน ออมในกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ฯลฯ ในการสร้างตัวแปรระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยนี้ ได้มาจาก 2 ข้อคำถาม คือ แบบสอบถามข้อ B57 โดยมีข้อคำถามว่า “ท่านได้คิดและหรือมีการเตรียมการเพื่อวัยสูงอายุในด้านการเงิน (เช่น การออม หรือสะสม เงิน/ทอง/ทรัพย์สิน ฯลฯ) หรือไม่” และ แบบสอบถามข้อ A83 โดยมีข้อคำถามว่า “ท่านมีการออม หรือสะสมเงิน ทอง หรือทรัพย์สินอย่างอื่นรวมมูลค่าทั้งสิ้นประมาณกี่บาท”

โดยขั้นแรกเพื่อที่จะให้การออมนี้เป็นการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยเท่านั้น ไม่ใช่การออมเพื่อกิจกรรมในวัยอื่น จำเป็นต้องวัดจากข้อคำถามจากแบบสอบถามข้อ B57 โดยมีข้อคำถามว่า “ท่านได้คิดและหรือมีการเตรียมการเพื่อวัยสูงอายุในด้านการเงิน (เช่น การออม หรือสะสม เงิน/ทอง/ทรัพย์สิน ฯลฯ) หรือไม่” โดยผู้วิจัยได้จัดกลุ่มใหม่ เป็น 2 กลุ่ม ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

	คะแนน
ไม่คิด หรือ คิดแต่ไม่ได้เตรียม	0
คิดและได้เตรียม	1

หากผู้ให้สัมภาษณ์ได้คะแนนเป็น 1 หรือตอบว่า “คิดและได้เตรียม” ในแบบสอบถามข้อ B57 จึงจะถือว่ามีกรออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย และจะนำมูลค่าการออมในแบบสอบถามข้อ A83 มาพิจารณาถึงระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยต่อไป แต่ถ้าผู้ให้สัมภาษณ์ได้คะแนนเป็น 0 หรือตอบว่า “ไม่คิด” หรือ “คิดแต่ไม่ได้เตรียม” ในแบบสอบถามข้อ B57 ไม่ว่าจะในแบบสอบถามข้อ A83 จะมีมูลค่าการออมเป็นเท่าใดก็ถือว่าไม่มีการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย เพราะเป็นการออมเพื่อใช้ในกิจกรรมในวัยอื่นซึ่งไม่ใช่การออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย ดังนั้นระดับการออมจึงเท่ากับ 0 หรือถือว่าไม่มีการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย

2.6.2 ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรอิสระของการศึกษานี้แบ่งเป็น 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านประชากร ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านสังคม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) **ปัจจัยด้านประชากร** ประกอบด้วยตัวแปร 4 ตัว ได้แก่ ตัวแปรเพศ อายุ สถานภาพสมรส และจำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน มีรายละเอียดดังนี้

1.1) **เพศ** หมายถึง เพศของผู้ให้สัมภาษณ์ (แบบสอบถามข้อ A1) จัดเป็นตัวแปรในระดับนามมาตรา แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

- ชาย
- หญิง

1.2) **อายุ** หมายถึง อายุเต็มปีบริบูรณ์ นับถึงวันคล้ายวันเกิดครั้งสุดท้ายก่อนวันสัมภาษณ์ (แบบสอบถามข้อ A2) จัดเป็นตัวแปรระดับช่วง

1.3) **สถานภาพสมรส** หมายถึง สถานภาพทางการสมรสของผู้ให้สัมภาษณ์ (แบบสอบถามข้อ A4) จัดเป็นตัวแปรในระดับนามมาตรา แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

- โสด
- กำลังสมรส
- เคยสมรส (หย่า/หย่าแยก)

1.4) **จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน** หมายถึง จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่จำเป็นต้องพึ่งพิงหรือได้รับการเกื้อหนุนในด้านต่างๆจากสมาชิกคนอื่นๆ โดยได้จากการนำคำตอบของข้อคำถามจากแบบสอบถาม 2 ข้อมารวมกัน คือ แบบสอบถามข้อ A10 โดยมีข้อคำถามว่า “จำนวน

บุตรที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน” และ แบบสอบถามข้อ A49 โดยมีข้อความว่า “จำนวนบุตรของบุตรที่อยู่ในครัวเรือน และพ่อแม่อยู่ที่อื่น หรือเสียชีวิตแล้ว” จัดเป็นตัวแปรระดับช่วง

2) **ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ** ประกอบด้วยตัวแปร 6 ตัว ได้แก่ ตัวแปรการทำงาน การมีหลักประกันแบบด้านเศรษฐกิจ รายได้ การกีดกันด้านการเงินจากบุตร ความเพียงพอของรายได้ และการมีภาระหนี้สิน มีรายละเอียดดังนี้

2.1) **การทำงาน** หมายถึง ประเภทหรือชนิดของกิจการทางเศรษฐกิจที่ผู้ให้สัมภาษณ์ทำงานอยู่ (แบบสอบถามข้อ A54) จัดเป็นตัวแปรระดับนามมาตรา โดยผู้วิจัยได้จัดกลุ่มใหม่เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

- ไม่ได้ทำงาน
- ทำงานในภาคเกษตรกรรม
- ทำงานนอกภาคการเกษตรกรรม

2.2) **การมีหลักประกันด้านเศรษฐกิจ** หมายถึง การมีหลักประกันที่สนับสนุนโดยภาครัฐและเอกชน โดยได้จากข้อความในแบบสอบถาม 2 ข้อ คือ แบบสอบถามข้อ A61 โดยมีข้อความว่า “ท่านเคย/กำลังรับราชการ หรือทำงานในรัฐวิสาหกิจหรือไม่” และ แบบสอบถามข้อ A63 โดยมีข้อความว่า “ท่านเป็นสมาชิกกองทุนประกันสังคม/กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ/กองทุนประกันอื่นๆ สำหรับยามชราภาพหรือไม่” จัดเป็นตัวแปรในระดับนามมาตรา โดยผู้วิจัยได้จัดกลุ่มใหม่ เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

- ไม่มีหลักประกันด้านเศรษฐกิจ
- มีหลักประกันด้านเศรษฐกิจ

2.3) **รายได้** หมายถึง เงินที่ได้รับจากการทำงาน รวมทั้งผลประโยชน์ตอบแทนอื่นๆ ที่เป็นตัวเงินโดยเฉลี่ยต่อปีของผู้ให้สัมภาษณ์ (แบบสอบถามข้อ A79) จัดเป็นตัวแปรระดับอันดับมาตรา แบ่งเป็น 8 กลุ่ม ได้แก่

- ไม่มีรายได้
- ต่ำกว่า 10,000 บาท
- 10,000 – 19,999 บาท

- 20,000 – 29,999 บาท
- 30,000 – 49,999 บาท
- 50,000 – 99,999 บาท
- 100,000 – 299,999 บาท
- 300,000 บาทขึ้นไป

2.4) **การเกื้อหนุนด้านการเงินจากบุตร** หมายถึง การได้รับเงินจากบุตรทั้งที่อยู่
ในครัวเรือน และนอกครัวเรือน ในช่วง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์ (แบบสอบถามข้อ B1 และ
B2) จัดเป็นตัวแปรในระดับนามมาตรา แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

- ไม่ได้รับ
- ได้รับ

2.5) **ความเพียงพอของรายได้** หมายถึง การประเมินด้วยตนเองว่ารายได้จาก
ทุกแหล่งที่ได้รับเพียงพอหรือไม่ต่อการดำรงชีวิต (แบบสอบถามข้อ A80) จัดเป็นตัวแปรในระดับ
นามมาตรา โดยผู้วิจัยได้จัดกลุ่มใหม่เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

- ไม่เพียงพอ
- เพียงพอ

2.6) **การมีภาระหนี้สิน** หมายถึง การมีเงินกู้ยืมที่ค้างชำระทั้งจากสถาบัน
การเงิน และบุคคล รวมถึงเงินที่ค้างชำระจากการซื้อสินค้าเงินผ่อน การจำนำ การจำนอง เป็นต้น
ของผู้ให้สัมภาษณ์และสมาชิกในครัวเรือน (แบบสอบถามข้อ A85) จัดเป็นตัวแปรในระดับนาม
มาตรา โดยผู้วิจัยได้จัดกลุ่มใหม่เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

- ไม่มีภาระหนี้สิน
- มีภาระหนี้สิน

3) **ปัจจัยด้านสังคม** ประกอบด้วยตัวแปร 2 ตัว ได้แก่ ระดับการศึกษา และเขตที่อยู่
อาศัย มีรายละเอียดดังนี้

3.1) **ระดับการศึกษา** หมายถึง ระดับชั้นการศึกษาสูงสุดที่เรียนจบของผู้ให้
สัมภาษณ์ (แบบสอบถามข้อ A6) จัดเป็นตัวแปรในระดับอันดับมาตรา แบ่งเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่

- ไม่ได้ศึกษา
- ระดับประถมศึกษา
- ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
- ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช.
- ปวส. / ปวท. / อนุปริญญา
- ระดับปริญญาตรีและสูงกว่า

3.2) **เขตที่อยู่อาศัย** หมายถึง เขตที่อยู่อาศัยของผู้ให้สัมภาษณ์ (ข้อ 4 ในแบบสอบถาม) จัดเป็นตัวแปรในระดับนามมาตรา ได้แก่

- ในเขตเมือง
- ในเขตชนบท

2.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่อง “การออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย” มีการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

2.7.1 การวิเคราะห์ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ในส่วนนี้จะใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่และอัตราร้อยละ ในกรณีที่เป็นข้อมูลในระดับช่วงขึ้นไปจะเพิ่มการนำเสนอข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าต่ำสุด สูงสุดด้วย

2.7.2 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย

ในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน คือ

1) การวิเคราะห์การแปรผันสองทาง (Bivariate Analysis) โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยแบบง่าย (Simple Regression Analysis) เพื่อศึกษาว่าตัวแปรอิสระแต่ละตัวมีอิทธิพลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยหรือไม่เพียงใด และมีความสัมพันธ์ในทิศทางใด ตลอดจนความสัมพันธ์ดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่

2) วิเคราะห์การแปรผันหลายทาง (Multivariate Analysis) เพื่อศึกษาอิทธิพลของกลุ่มตัวแปรอิสระที่มีต่อตัวแปรตาม แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

2.1) การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุ (Multiple Regression Analysis) เพื่อศึกษาว่าตัวแปรอิสระทั้งหมดร่วมกันอธิบายการแปรผันของระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยได้มากน้อยเพียงใด และเมื่อคุณสมบัตินี้ของตัวแปรอิสระอื่นๆ แล้วมีตัวแปรอิสระตัวใดบ้างที่สามารถอธิบายการแปรผันของระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.2) การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) เพื่อศึกษาว่าตัวแปรอิสระตัวใดสามารถอธิบายการแปรผันของระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยได้ดีที่สุด และตัวแปรอิสระตัวใดบ้างที่สามารถเพิ่มอำนาจการอธิบายการแปรผันของระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

ผลการศึกษา

ในบทนี้จะเป็นการเสนอผลการศึกษาโดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ ส่วนแรกเป็นการพรรณนาลักษณะทั่วไปของประชากรตัวอย่าง ส่วนที่ 2 เป็นการพรรณนาถึงระดับการยอมเพื่อความมั่นคง ยามสูงวัยของประชากรตัวอย่าง และส่วนสุดท้ายเป็นการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการยอมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย โดยมีรายละเอียดของผลการศึกษาในแต่ละส่วนดังนี้

3.1 ลักษณะทั่วไปของประชากรตัวอย่าง

ประชากรตัวอย่างของการศึกษานี้ เลือกเฉพาะกลุ่มประชากรที่มีอายุ 50 – 59 ปี จากการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2550 ซึ่งประชากรที่อยู่ในคุ่มรวมของการสำรวจ คือ ผู้ที่มีอายุ 50 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปที่ย้ายในครัวเรือนส่วนบุคคลทั่วประเทศที่ตกเป็นครัวเรือนตัวอย่าง

การศึกษานี้ จึงเป็นการใช้ข้อมูลของประชากรเพียงบางส่วนจากการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย อย่างไรก็ตามเพื่อให้ข้อมูลของการศึกษานี้เป็นตัวแทนของประชากรกลุ่มอายุ 50 – 59 ปีของประเทศไทย ค่าที่ได้นำเสนอในตารางทุกตารางเป็นค่าที่ถ่วงน้ำหนักแล้ว (weighted percent) ค่าถ่วงน้ำหนักในการศึกษานี้จะแตกต่างไปจากค่าถ่วงน้ำหนักของสำนักงานสถิติแห่งชาติที่ต้องการให้จำนวนตัวอย่างที่ศึกษาเท่ากับจำนวนประชากรไทยในวัยดังกล่าว แต่การถ่วงน้ำหนักครั้งนี้จะเป็นการปรับค่าถ่วงน้ำหนักให้มีจำนวนตัวอย่างเท่ากับจำนวนประชากรตัวอย่างที่สัมภาษณ์ได้คือ 25,575 ราย ซึ่งเหตุที่ผู้วิจัยใช้การถ่วงน้ำหนักวิธีนี้ เนื่องจากสามารถทราบได้ว่าสัดส่วนที่ได้นั้นมีฐานมาจากจำนวนประชากรตัวอย่างโดยประมาณเท่าใด นอกจากนี้ทำให้การกระจายสัดส่วนตามภาคของประชากรตัวอย่างมีโครงสร้างใกล้เคียงกับสัดส่วนของประชากรในช่วงอายุ 50 -59 ปีของประเทศไทย ซึ่งสูตรในการคำนวณค่าถ่วงน้ำหนักใหม่ คือ

$$\text{ค่าถ่วงน้ำหนักใหม่} = \frac{\text{ประชากรที่มีอายุ 50 - 59 ปีที่ตกเป็นตัวอย่าง} \times \text{ค่าถ่วงน้ำหนักเดิม}}{\text{ประชากรที่มีอายุ 50 - 59 ปีที่ถ่วงน้ำหนักแบบเดิม}}$$

หรือ

$$\text{ค่าถ่วงน้ำหนักใหม่} = \frac{25,575 \times \text{ค่าถ่วงน้ำหนักเดิม}}{6,985,356}$$

การปรับค่าถ่วงน้ำหนักด้วยวิธีนี้ จะทำให้สามารถเปรียบเทียบการกระจายตัวของข้อมูลทั้ง สัดส่วน และจำนวน ก่อนกับหลังถ่วงน้ำหนักได้ชัดเจน

การนำเสนอลักษณะทั่วไปของประชากรตัวอย่าง ผู้วิจัยนำเสนอโดยพิจารณาตามระดับการ วัดของตัวแปร กล่าวคือ ตัวแปรที่มีระดับการวัดแบบนามมาตรา หรืออันดับมาตรา ซึ่งได้แก่ ตัว แปรเพศ สถานภาพสมรส การทำงาน การมีหลักประกันด้านเศรษฐกิจ รายได้ การก่อหนี้ ด้าน การเงินจากบุตร ความเพียงพอของรายได้ การมีภาระหนี้สิน ระดับการศึกษา และเขตที่อยู่อาศัย จะนำเสนอด้วยตารางการกระจายร้อยละ ส่วนกรณีที่ตัวแปรมีระดับการวัดแบบช่วง หรืออัตราส่วน ซึ่งได้แก่ ตัวแปรอายุ และจำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน จะนำเสนอข้อมูลเพิ่มเติมด้วยค่าเฉลี่ย ส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าต่ำสุด สูงสุด รายละเอียดปรากฏในตารางที่ 3

3.1.1 ปัจจัยด้านประชากร ประกอบด้วยตัวแปร 4 ตัว ได้แก่ ตัวแปรเพศ อายุ สถานภาพ สมรส และจำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน มีรายละเอียดดังนี้

1) เพศ

ประชากรที่ตกเป็นตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้เพศหญิงมีสัดส่วนมากกว่าเพศชาย (ร้อยละ 52.3 เปรียบเทียบกับร้อยละ 47.7)

2) อายุ

ประชากรตัวอย่างมีอายุเฉลี่ยประมาณ 54 ปี มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.8 ปี เมื่อจำแนกอายุออกเป็น 2 กลุ่ม พบว่าประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุในช่วง 50-54 ปี (ร้อยละ 57.0) และประชากรตัวอย่างที่เหลือมีอายุในช่วง 55-59 ปี (ร้อยละ 43.0)

3) สถานภาพสมรส

ประชากรตัวอย่างร้อยละ 80.2 มีสถานภาพสมรสกำลังสมรส รองลงมา ร้อยละ 13.4 มีสถานภาพเคยสมรส (หย่า / หย่า / แยก) และเพียงร้อยละ 4.7 ที่ยังมีสถานภาพโสด

4) จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน

จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือนเป็นการรวมจำนวนบุตรของประชากรตัวอย่างที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน และจำนวนหลานสายตรง (บุตรของบุตร) ที่อยู่ใน ครัวเรือน และประชากรตัวอย่างทำหน้าที่เป็นผู้ปกครอง เนื่องจากบิดา มารดาของหลานอยู่ที่อื่น หรือเสียชีวิตแล้ว ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วพบว่า ประชากรตัวอย่างมีจำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือนเฉลี่ย 0.5 คน มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.8 คน โดยประชากรตัวอย่างมีผู้พึ่งพิงในครัวเรือนต่ำสุด คือ 0 คน (ไม่มีผู้พึ่งพิงในครัวเรือนเลย) และมีจำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือนสูงสุดคือ 9 คน เมื่อ จำแนกอายุออกเป็น 3 กลุ่ม พบว่า แม้ว่าประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีผู้พึ่งพิงในครัวเรือน (ร้อยละ

ละ 66.5) แต่กว่า 1 ใน 3 มีผู้พึงพิงในครัวเรือน 1 คน และ 2 คนขึ้นไป (ร้อยละ 20.9 และร้อยละ 12.6 ตามลำดับ)

3.1.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วยตัวแปร 6 ตัว ได้แก่ ตัวแปรการทำงาน การมีหลักประกันด้านเศรษฐกิจ รายได้ การเกื้อหนุนด้านการเงินจากบุตร ความเพียงพอของรายได้ และการมีภาระหนี้สิน มีรายละเอียดดังนี้

1) การทำงาน

การทำงานในการศึกษาคั้งนี้ วัดจากการทำงานในรอบสัปดาห์ที่ผ่านมา พบว่า ประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่ยังคงทำงาน โดยส่วนใหญ่อยู่นอกภาคเกษตรกรรม (ร้อยละ 41.0) อีกร้อยละ 34.5 ทำงานในภาคเกษตรกรรม ส่วนที่เหลือเป็นผู้ที่ไม่ได้ทำงาน (ร้อยละ 24.5) และมีประชากรตัวอย่างที่ไม่ระบุสถานภาพการทำงานเพียง 5 ราย

2) การมีหลักประกันด้านเศรษฐกิจ

การมีหลักประกันด้านเศรษฐกิจ เป็นตัวแปรที่ใช้วัดถึงการมีหลักประกันยามสูงวัยในรูปของบำเหน็จ บำนาญข้าราชการ หรือกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ รวมถึงการเป็นสมาชิกกองทุนประกันสังคม หรือกองทุนอื่นๆ เพื่อยามชราภาพ ผลการศึกษาคั้งพบว่า ประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีหลักประกันด้านเศรษฐกิจเพื่อยามสูงวัย (ร้อยละ 78.6) และเพียงร้อยละ 21.4 ที่มีหลักประกันดังกล่าว

3) รายได้

ตัวแปรรายได้ในการศึกษาคั้งนี้จัดเป็นตัวแปรระดับช่วง ซึ่งพบว่า ประชากรตัวอย่างที่มีรายได้อยู่ในช่วง 50,000 – 99,999 บาทมีสัดส่วนสูงที่สุด (ร้อยละ 21.7) รองลงมา มีรายได้อยู่ในช่วง 30,000 – 49,999 บาท 100,000 – 299,999 บาท 20,000 – 39,999 บาท 10,000 – 19,999 บาท ตั้งแต่ 300,000 บาทขึ้นไป และต่ำกว่า 10,000 บาท (ร้อยละ 19.8 ร้อยละ 17.5 ร้อยละ 14.3 ร้อยละ 11.0 ร้อยละ 9.6 และร้อยละ 6.1 ตามลำดับ) ส่วนผู้ไม่มีรายได้มีสัดส่วนน้อยมาก โดยมีไม่ถึงร้อยละ 0.1 ของประชากรตัวอย่างทั้งหมด

4) การเกื้อหนุนด้านการเงินจากบุตร

การเกื้อหนุนด้านการเงินจากบุตร ในการศึกษาคั้งนี้วัดจากการได้รับเงินจากบุตรซึ่งรวมทั้งบุตรที่อยู่ทั้งในและนอกครัวเรือนในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา โดยพบว่า ประชากรตัวอย่างที่ได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินจากบุตร มีสัดส่วนสูงกว่าประชากรตัวอย่างที่ไม่ได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินจากบุตร (ร้อยละ 56.6 เปรียบเทียบกับร้อยละ 43.4)

5) ความเพียงพอของรายได้

ความเพียงพอของรายได้เป็นการประเมินด้วยตนเองว่ารายได้จากทุกแหล่งที่ได้รับเพียงพอหรือไม่ต่อการดำรงชีวิต ซึ่งพบว่า ประชากรตัวอย่างเกินครึ่งประเมินด้วยตนเองว่ารายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต โดยการประเมินว่าเกินเพียงพอ และเพียงพอ (ร้อยละ 54.8) ที่เหลือประเมินด้วยตนเองว่ารายได้ไม่เพียงพอ และเพียงพอเป็นบางครั้ง (ร้อยละ 45.2) อย่างไรก็ตามมีประชากรตัวอย่าง 7 ราย คิดเป็นร้อยละไม่ถึง 0.1 ที่ไม่ตอบว่ารายได้จากทุกแหล่งที่ได้รับนั้นเพียงพอหรือไม่

6) การมีภาระหนี้สิน

การมีภาระหนี้สิน หมายถึงการมีภาระหนี้สินทั้งของตนเอง และ/หรือของสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งพบว่า ประชากรตัวอย่างทั้งตนเอง และ/หรือสมาชิกในครัวเรือนเกินครึ่งมีภาระหนี้สิน (ร้อยละ 61.0) และร้อยละ 38.9 เป็นประชากรตัวอย่างที่ทั้งตนเอง และ/หรือสมาชิกในครัวเรือนไม่มีภาระหนี้สินเลย และมีประชากรตัวอย่างเพียง 3 ราย ที่ไม่รายงานเรื่องภาระหนี้สิน

3.1.3 ปัจจัยด้านสังคม ประกอบด้วยตัวแปร 2 ตัว ได้แก่ ตัวแปรระดับการศึกษา และเขตที่อยู่อาศัย มีรายละเอียดดังนี้

1) ระดับการศึกษา

ประชากรตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้จบการศึกษาระดับสูงสุดระดับประถมศึกษามากที่สุด (ร้อยละ 69.0) รองลงมาจบการศึกษาระดับปริญญาตรีและสูงกว่า ไม่ได้ศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ร้อยละ 6.7 ร้อยละ 6.1 ร้อยละ 5.0 และร้อยละ 4.6 ตามลำดับ) สำหรับประชากรตัวอย่างที่จบการศึกษาระดับ ปวส. / ปวท. / อนุปริญญา มีเพียงร้อยละ 1.5 ที่เหลืออีกร้อยละ 7.1 เป็นการศึกษาอื่นๆ และผู้ที่ไม่ตอบ

2) เขตที่อยู่อาศัย

เมื่อพิจารณาถึงเขตที่อยู่อาศัย พบว่า ประชากรตัวอย่างมากกว่าครึ่งหนึ่งอาศัยอยู่ในเขตชนบท (ร้อยละ 69.9) และประชากรที่เหลือร้อยละ 30.1 อาศัยอยู่ในเขตเมือง

ตารางที่ 3 การกระจายอัตราร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ของลักษณะทั่วไปของประชากรตัวอย่าง (n = 25,575)

ลักษณะทั่วไปของประชากรตัวอย่าง		ร้อยละ	(จำนวน)
ปัจจัยด้านประชากร			
เพศ			
ชาย		47.7	(12,208)
หญิง		52.3	(13,367)
อายุ			
50 - 54 ปี		57.0	(14,581)
55 - 59 ปี		43.0	(10,994)
ค่าเฉลี่ย = 54.0 ปี		ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 2.8 ปี	
สถานภาพสมรส			
โสด		4.7	(1,193)
กำลังสมรส		82.0	(20,961)
เคยสมรส (หม้าย / หย่า/ แยก)		13.4	(3,421)
จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน			
ไม่มีผู้พึ่งพิงในครัวเรือน		66.5	(17,003)
1 คน		20.9	(5,351)
2 คนขึ้นไป		12.6	(3,221)
ค่าเฉลี่ย = 0.5 คน		ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.8 คน	
ค่าต่ำสุด = 0 คน		ค่าสูงสุด = 9 คน	
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ			
การทำงาน			
ไม่ได้ทำงาน		24.5	(6,266)
ทำงานในภาคเกษตรกรรม		34.5	(8,819)
ทำงานนอกภาคเกษตรกรรม		41.0	(10,485)
ไม่ตอบ		0.02	(5)

(ยังมีต่อ)

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ลักษณะทั่วไปของประชากรตัวอย่าง	ร้อยละ	(จำนวน)
การมีหลักประกันด้านเศรษฐกิจ		
ไม่มีหลักประกันด้านเศรษฐกิจ	78.6	(20,114)
มีหลักประกันด้านเศรษฐกิจ	21.4	(5,461)
รายได้		
ไม่มีรายได้	0.01	(2)
ต่ำกว่า 10,000 บาท	6.1	(1,550)
10,000 – 19,999 บาท	11.0	(2,818)
20,000 – 29,999 บาท	14.3	(3,666)
30,000 – 49,999 บาท	19.8	(5,061)
50,000 – 99,999 บาท	21.7	(5,545)
100,000 – 299,999 บาท	17.5	(4,470)
ตั้งแต่ 300,000 บาทขึ้นไป	9.6	(ยังมีต่อ)
ไม่ตอบ	0.05	(12)
การเก็หนุนด้านการเงินจากบุตร		
ไม่ได้รับการเก็หนุนด้านการเงินจากบุตร*	43.4	(11,091)
ได้รับการเก็หนุนด้านการเงินจากบุตร	56.6	(14,484)
ความเพียงพอของรายได้		
ไม่เพียงพอ	45.2	(11,560)
เพียงพอ	54.8	(14,004)
ไม่ตอบ	0.04	(11)
การมีภาระหนี้สิน		
ไม่มีภาระหนี้สิน	38.9	(9,959)
มีภาระหนี้สิน	61.0	(15,613)
ไม่ตอบ	0.01	(3)

* หมายถึง รวมประชากรตัวอย่างที่มีสถานภาพสมรสโสด และประชากรตัวอย่างที่ไม่มีบุตรด้วย (ยังมีต่อ)

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ลักษณะทั่วไปของประชากรตัวอย่าง	ร้อยละ	(จำนวน)
ปัจจัยด้านสังคม		
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้ศึกษา	6.1	(1,553)
ระดับประถมศึกษา	69.0	(17,643)
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	5.0	(1,286)
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช.	4.6	(1,171)
ปวส. / ปวท. / อนุปริญญา	1.5	(376)
ระดับปริญญาตรีและสูงกว่า	6.7	(1,722)
อื่นๆ / ไม่ตอบ	7.1	(1,824)
เขตที่อยู่อาศัย		
ในเขตเมือง	30.1	(7,693)
ในเขตชนบท	69.9	(17,882)

3.2 ระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย

ระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย เป็นตัวแปรตามในการศึกษาครั้งนี้ การสร้างตัวแปรนี้ได้มาจากขั้นตอน 2 ขั้นตอน ซึ่งขั้นตอนแรกจำเป็นต้องใช้คำถามกรองเพื่อคัดเฉพาะประชากรตัวอย่างที่ออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยเท่านั้น ไม่ใช่การออมเพื่อกิจกรรมในวัยอื่น และในขั้นต่อไปจึงมาจัดระดับการออมดังกล่าว ซึ่งระดับการออมในการศึกษาครั้งนี้รวมการออมทั้งที่เป็นตัวเงิน และทรัพย์สินอย่างอื่นด้วย ดังปรากฏผลการศึกษาในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การกระจายอัตราร้อยละของระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย (n = 25,575)

ตัวแปรตาม	ร้อยละ	(จำนวน)
ระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยของประชากรตัวอย่าง		
ไม่มีการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย	51.1	(13,069)
ต่ำกว่า 100,000 บาท	16.4	(4,204)
100,000 – 399,999 บาท	15.6	(3,985)
400,000 – 999,999 บาท	10.7	(2,734)
1,000,000 บาทขึ้นไป	6.2	(1,575)
ไม่ตอบ	0.03	(8)

โดยพบว่าเมื่อจำแนกระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยออกเป็น 5 กลุ่ม พบว่าประชากรที่ไม่มีการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย และประชากรที่มีการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันมาก (ร้อยละ 51.1 เปรียบเทียบกับร้อยละ 48.9 ตามลำดับ) โดยประชากรตัวอย่างมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยต่ำกว่า 100,000 บาทมีสัดส่วนสูงที่สุด (ร้อยละ 16.4) ตามด้วยกลุ่มที่ออม อยู่ในช่วงมูลค่า 100,000 – 399,999 บาท (ร้อยละ 15.6) ถัดมาเป็นกลุ่มที่ออมมูลค่า 400,000 – 999,999 บาท (ร้อยละ 10.7) และกลุ่มที่มีการออมตั้งแต่ 1,000,000 บาทขึ้นไปมีสัดส่วนต่ำที่สุด (ร้อยละ 6.2) นอกจากนี้มีประชากรกลุ่มตัวอย่าง 8 ราย (น้อยกว่าร้อยละ 0.1) ที่ไม่ระบุมูลค่าการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ศึกษาเพิ่มเติมถึงอายุที่เริ่มออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยของประชากรตัวอย่าง โดยนำประชากรตัวอย่างเฉพาะที่มีการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยมาศึกษาเท่านั้น ซึ่งมีจำนวนเท่ากับ 12,506 ราย ดังรายละเอียดปรากฏในตารางที่ 5 ซึ่งผลการศึกษา พบว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างเกือบครึ่งเริ่มมีการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยในช่วงอายุ 40 - 49 ปี (ร้อยละ 42.6) รองลงมาประมาณ 1 ใน 3 ที่เริ่มออมเมื่ออายุ 30 - 39 ปี (ร้อยละ 32.5) และเป็นที่น่าสังเกตว่าประชากรตัวอย่างมากกว่าร้อยละ 10 เพิ่งเริ่มมีการออมเมื่ออายุ 50 - 59 ปี ซึ่งจะเห็นได้ว่าประชากรตัวอย่างนี้เริ่มทำการออมเมื่อใกล้เคียงกับวัยสูงอายุ ซึ่งการออมที่ค่อนข้างล่าช้านี้ น่าจะส่งผลให้มูลค่าการออมที่สะสมได้อยู่ในระดับต่ำ และอาจไม่เพียงพอต่อการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในยามสูงวัย

ตารางที่ 5 การกระจายอัตราร้อยละของอายุที่เริ่มออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย (n = 12,506)

	ร้อยละ	(จำนวน)
อายุที่เริ่มออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย		
ต่ำกว่า 30 ปี	11.7	(1,460)
30 - 39 ปี	32.5	(4,060)
40 - 49 ปี	42.6	(5,333)
50 - 59 ปี	13.2	(1,653)

3.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรก เป็นการวิเคราะห์การแปรผันสองทาง (Bivariate Analysis)

และส่วนที่ 2 เป็นการวิเคราะห์การแปรผันหลายทาง (Multivariate Analysis) โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.3.1 การวิเคราะห์การแปรผันสองทาง (Bivariate Analysis)

การวิเคราะห์ในส่วนนี้ ใช้เทคนิคการวิเคราะห์การถดถอยแบบง่าย (Simple Regression Analysis) เพื่อศึกษาว่าตัวแปรอิสระแต่ละตัวมีอิทธิพลต่อระดับการยอมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยหรือไม่เพียงใด และมีความสัมพันธ์ในทิศทางใด ตลอดจนความสัมพันธ์ดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 หรือไม่ โดยไม่มีการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระตัวอื่นๆ ซึ่งการวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ถดถอยนี้ มีเงื่อนไข คือ ตัวแปรตามต้องมีการวัดตั้งแต่ระดับช่วงขึ้นไป ในส่วนของตัวแปรอิสระนั้นในกรณีที่มีการวัดเป็นระดับนามมาตรา หรือแบบกลุ่ม ได้มีการแปลงตัวแปรระดับนามมาตราให้เป็นตัวแปรหุ่น (dummy variable) ที่มีค่าเป็น 1 และ 0 ก่อนแล้วจึงนำไปพิจารณาในสมการ รายละเอียดของตัวแปรที่แปลงค่าเป็นตัวแปรหุ่น มีดังนี้

ตัวแปร	การแปลงค่าของตัวแปร	
เพศ		
เพศหญิง	เพศหญิง = 0	เพศชาย = 0 (กลุ่มอ้างอิง)
สถานภาพสมรส		
โสด	โสด = 1	สถานภาพสมรสอื่นๆ = 0
เคยสมรส	เคยสมรส = 1	สถานภาพสมรสอื่นๆ = 0
กำลังสมรส (กลุ่มอ้างอิง)		
การทำงาน		
ไม่ได้ทำงาน	ไม่ได้ทำงาน = 1	ทำงานนอกภาคเกษตรกรรม = 0
ในภาคเกษตรกรรม	ทำงานในภาคเกษตรกรรม = 1	
นอกภาคเกษตรกรรม	ทำงานนอกภาคเกษตรกรรม = 0	
(กลุ่มอ้างอิง)		
การมีหลักประกันด้านเศรษฐกิจ		
มีหลักประกันด้านเศรษฐกิจ	มีหลักประกันด้านเศรษฐกิจ = 1	
ไม่มีหลักประกันด้านเศรษฐกิจ	ไม่มีหลักประกันด้านเศรษฐกิจ = 0 (กลุ่มอ้างอิง)	

ตัวแปร	การแปลงค่าของตัวแปร
การเก็หนุนด้านการเงินจากบุตร ได้รับการเก็หนุนด้าน การเงินจากบุตร	ได้รับการเก็หนุนด้านการเงินจากบุตร = 1 ไม่ได้รับการเก็หนุนด้านการเงินจากบุตร = 0 (กลุ่มอ้างอิง)
ตัวแปร	การแปลงค่าของตัวแปร
ความเพียงพอของรายได้ เพียงพอ	เพียงพอ = 1 ไม่เพียงพอ = 0 (กลุ่มอ้างอิง)
การมีภาระหนี้สิน ไม่มีภาระหนี้สิน	ไม่มีภาระหนี้สิน = 1 มีภาระหนี้สิน = 0 (กลุ่มอ้างอิง)
เขตที่อยู่อาศัย ในเขตเมือง	ในเขตเมือง = 1 ในเขตชนบท = 0 (กลุ่มอ้างอิง)

นอกจากนี้ในการวิเคราะห์การแปรผันสองทางได้ตัดประชากรตัวอย่างที่ไม่ได้ตอบคำถามเกี่ยวกับ การทำงาน รายได้ ความเพียงพอของรายได้ การมีภาระหนี้สิน และระดับการศึกษา รวมถึงการไม่ได้ระบุระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยซึ่งเป็นตัวแปรตามด้วย ทำให้มีประชากรตัวอย่างเหลือในการวิเคราะห์จำนวนทั้งสิ้น 23,716 ราย

สำหรับการทดสอบสมมติฐานนั้น ผู้วิจัยใช้นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบง่าย ปรากฏในตารางที่ 6 โดยมีรายละเอียดดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 6 การวิเคราะห์การถดถอยแบบง่ายเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย (n = 23,716)

ตัวแปรอิสระ	a	b	t	r	ผลการทดสอบ
1. เพศหญิง (กลุ่มอ้างอิง: เพศชาย)	1.120	-0.107	-6.364	0.041	X*
2. อายุ (ตัวแปรระดับช่วง)	1.545	-0.009	-2.981	0.019	✓*
3. สถานภาพสมรส					
• โสด	1.072	-0.172	-4.310	0.028	X*
• เคยสมรส (หม้าย/หย่า/แยก) (กลุ่มอ้างอิง: กำลังสมรส)	1.096	-0.232	-9.458	0.061	X*
4. จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน (ตัวแปรระดับช่วง)	1.116	-0.098	-10.413	0.067	✓*
5. การทำงาน					
• ไม่ได้ทำงาน	1.100	-0.145	-7.444	0.048	✓*
• ในภาคเกษตรกรรม (กลุ่มอ้างอิง: นอกภาคเกษตรกรรม)	1.143	-0.224	-12.796	0.083	✓*
6. มีหลักประกันด้านเศรษฐกิจ (กลุ่มอ้างอิง: ไม่มีหลักประกันด้านเศรษฐกิจ)	0.926	0.630	31.782	0.202	✓*
7. รายได้ (ตัวแปรระดับช่วง)	-0.014	0.256	49.700	0.307	✓*
8. ได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินจากบุตร (กลุ่มอ้างอิง: ไม่ได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินจากบุตร)	1.213	-0.262	-15.569	0.101	X*
9. รายได้เพียงพอ (กลุ่มอ้างอิง: รายได้ไม่เพียงพอ)	0.646	0.760	47.226	0.293	✓*
10. ไม่มีภาระหนี้สิน (กลุ่มอ้างอิง: มีภาระหนี้สิน)	1.014	0.131	7.593	0.049	✓*
11. ระดับการศึกษา (ตัวแปรระดับช่วง)	0.587	0.335	50.460	0.311	✓*
12 อาศัยอยู่ในเขตเมือง (กลุ่มอ้างอิง: เขตชนบท)	0.993	0.246	13.414	0.087	✓*

หมายเหตุ: X = มีทิศทางไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ✓ = มีทิศทางเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

* = มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ในการวิเคราะห์การถดถอยแบบง่ายนี้เป็นเพียงการวิเคราะห์ในระดับ 2 ตัวแปร ซึ่งสามารถดูทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระที่ละตัว โดยไม่มีการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นๆ เพราะฉะนั้นจึงพิจารณาได้เพียงว่าความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนั้นระหว่างตัวแปรตาม กับตัวแปรอิสระแต่ละตัวเป็นไปตามสมมติฐานหรือไม่เป็นลำดับแรก จากนั้นจึงจะได้มีการวิเคราะห์ด้วยการถดถอยแบบพหุ เพื่อควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นๆ ซึ่งจะให้ภาพความสัมพันธ์ที่แท้จริง และจะมีการอภิปรายผลโดยละเอียดประกอบกับการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุต่อไป

การวิเคราะห์การแปรผันสองทาง โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยแบบง่าย ให้ผลดังนี้

1) เพศ

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย พบว่า เพศชายมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าเพศหญิง ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2) อายุ

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย พบว่าตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์ทางลบ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และความสัมพันธ์ดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า ผู้ที่มีอายุน้อยกว่ามีแนวโน้มที่จะมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่มีอายุมากกว่า

3) สถานภาพสมรส

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพสมรสกับระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย ผู้วิจัยได้สร้างตัวแปรหุ่นสำหรับสถานภาพสมรส 2 ตัวแปร คือ สถานภาพโสด และสถานภาพเคยสมรส (หม้าย / หย่า / แยก) โดยมีสถานภาพกำลังสมรสเป็นกลุ่มอ้างอิง ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพโสด และสถานภาพเคยสมรส (หม้าย / หย่า / แยก) กับระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย พบว่า เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่มีสถานภาพกำลังสมรสแล้ว ผู้ที่มีสถานภาพโสด และผู้ที่มีสถานภาพเคยสมรส (หม้าย / หย่า / แยก) มีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยต่ำกว่า ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4) จำนวนผู้พึงพิงในครัวเรือน

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนผู้พึงพิงในครัวเรือนกับระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย พบว่า ตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์ทางลบ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และความสัมพันธ์ดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า ผู้ที่มีจำนวนผู้พึงพิงในครัวเรือนน้อยกว่ามีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่มีจำนวนผู้พึงพิงในครัวเรือนมากกว่า

5) การทำงาน

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานกับระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย ผู้วิจัยได้สร้างตัวแปรหุ่นส์สำหรับการทำงาน 2 ตัวแปร คือ ไม่ได้ทำงาน และทำงานอยู่ในภาคเกษตรกรรม โดยมีการทำงานนอกภาคเกษตรกรรมเป็นกลุ่มอ้างอิง ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างไม่ได้ทำงาน และทำงานอยู่ในภาคเกษตรกรรมกับระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย พบว่า เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่ทำงานนอกภาคเกษตรกรรมแล้ว ผู้ที่ไม่ได้ทำงาน และผู้ที่ทำงานอยู่ในภาคเกษตรกรรมมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยต่ำกว่า ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และความสัมพันธ์ดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

6) การมีหลักประกันด้านเศรษฐกิจ

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการมีหลักประกันด้านเศรษฐกิจกับระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย พบว่า ผู้ที่มีหลักประกันด้านเศรษฐกิจมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้มีหลักประกันด้านเศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

7) รายได้

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย พบว่า ตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์ทางบวก และความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

8) การได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินจากบุตร

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินจากบุตรกับระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย พบว่า ผู้ที่ได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินจากบุตรมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยต่ำกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินจากบุตร ซึ่งมี

ทิศทางเป็นไปในทางตรงกันข้ามกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

9) ความเพียงพอของรายได้

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความเพียงพอของรายได้กับระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย พบว่า ผู้ที่มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่มีรายได้ไม่เพียงพอ และความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

10) การมีภาระหนี้สิน

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการมีภาระหนี้สินกับระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย พบว่า ผู้ที่ไม่มีภาระหนี้สินมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่มีภาระหนี้สิน และความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

11) ระดับการศึกษา

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย พบว่าตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์ทางบวก กล่าวคือผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่ามีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่า โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

12) เขตที่อยู่อาศัย

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเขตที่อยู่อาศัยกับระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย พบว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท และความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.3.2 การวิเคราะห์การแปรผันหลายทาง (Multivariate Analysis)

ในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม คือระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยกับตัวแปรอิสระทั้ง 12 ตัว โดยควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นๆ และเพื่อทดสอบว่าตัวแปรอิสระใดมีอิทธิพลที่สูงสุดต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุ (Multiple Regression

Analysis) และการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) ซึ่งในการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุนั้นมีเงื่อนไขที่สำคัญ คือตัวแปรอิสระแต่ละคู่จะต้องไม่สัมพันธ์กันสูงเกินกว่า 0.50 (Cohen, 1988: 118) เพราะในทางสังคมศาสตร์ ถ้าค่าสหสัมพันธ์เกินกว่า 0.50 ถือว่ามีความสัมพันธ์กันสูง ซึ่งจะมีผลทำให้ผลการวิเคราะห์เบี่ยงเบนไปจากความเป็นจริง ดังนั้นจะไม่นำตัวแปรอิสระคู่ดังกล่าวมาวิเคราะห์ในแบบจำลองเดียวกัน

ทั้งนี้ผลการตรวจสอบเงื่อนไขดังกล่าว ดังรายละเอียดปรากฏตารางที่ 7 พบว่า มีตัวแปรอิสระ 1 คู่ที่มีความสัมพันธ์กันสูงกว่า 0.50 ได้แก่ตัวแปรระดับการศึกษากับการมีหลักประกันด้านเศรษฐกิจ (ค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ 0.518) สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ที่มีการศึกษาถึงสูง มีโอกาสได้งานที่สามารถเข้าถึงหรือมีหลักประกันด้านเศรษฐกิจได้สูงตามไปด้วย ดังนั้น การใช้การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุจึงไม่สมควรนำตัวแปรระดับการศึกษากับการมีหลักประกันด้านเศรษฐกิจ มาเป็นตัวแปรอิสระในสมการร่วมกันได้ เนื่องจากอาจจะมีปัญหาจากความสัมพันธ์พหุร่วมเชิงเส้น (Multicollinearity) อันส่งผลกระทบต่อข้อกำหนดเบื้องต้นของการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุ

ตารางที่ 7 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ

	1	2	3.1	3.2	4	5.1	5.2	6	7	8	9	10	11	12
1. เพศหญิง	1.000													
2. อายุ	0.000	1.000												
สถานภาพสมรส														
3.1 โสด	-0.083*	-0.028*	1.000											
3.2 เคยสมรส (กลุ่มอ้างอิง: กำลังสมรส)	-0.220*	0.085*	-0.086*	1.000										
4. จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน	0.035*	-0.018	-0.129*	-0.035*	1.000									
การทำงาน														
5.1 ไม่ได้ทำงาน	-0.279*	0.096*	0.034*	0.102*	0.041*	1.000								
5.2 ในภาคเกษตรกรรม (กลุ่มอ้างอิง: นอกภาคเกษตรกรรม)	0.111*	0.014*	-0.061*	-0.097*	0.034*	-0.417*	1.000							
6. มีหลักประกันด้านเศรษฐกิจ	0.124*	-0.055*	0.040*	-0.035*	-0.060*	-0.094*	-0.225*	1.000						
7. รายได้	0.141*	-0.092*	-0.043*	-0.113*	-0.055*	-0.212*	-0.138*	0.294*	1.000					
8. ได้รับการก้ำหนุนด้านการเงินจากบุตร	-0.133*	0.150*	-0.251*	0.093*	0.124*	0.178*	0.112*	-0.201*	-0.210*	1.000				
9. รายได้เพียงพอ	-0.005	0.006	0.043*	-0.025*	-0.127*	-0.059*	-0.076*	0.131*	0.286*	-0.100*	1.000			
10. ไม่มีภาระหนี้สิน	-0.044*	0.040*	0.128*	0.066*	-0.090*	0.070*	-0.118*	0.010	0.049	-0.101*	0.227*	1.000		
11. ระดับการศึกษา	0.105*	-0.096*	0.079*	-0.063*	-0.086*	-0.067*	-0.260*	0.518*	0.349*	-0.286*	0.219*	0.058*	1.000	
12. อาศัยอยู่ในเขตเมือง	-0.012*	-0.004	0.109*	0.043	-0.103*	0.035*	-0.361*	0.222*	0.241*	-0.202*	0.138*	0.184*	0.315*	1.000

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การวิเคราะห์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามและตัวแปรอิสระส่วนนี้ ได้ทำการวิเคราะห์ออกเป็นแบบจำลอง 2 แบบจำลอง เพื่อผลัดกันนำตัวแปรอิสระที่มีสหสัมพันธ์ สูงจนอาจมีปัญหาพหุร่วมเชิงเส้น มาพิจารณาในแต่ละแบบจำลอง ดังนี้ คือ

แบบจำลองที่ 1 ประกอบด้วยตัวแปรเพศ อายุ สถานภาพสมรส จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน การทำงาน รายได้ การก่อหนี้ด้านการเงินจากบุตร ความเพียงพอของรายได้ การมีภาระหนี้สิน **ระดับการศึกษา** และเขตที่อยู่อาศัย (ตัดตัวแปรการมีหลักประกันด้านเศรษฐกิจ)

แบบจำลองที่ 2 คงตัวแปรอิสระเหมือนแบบจำลองแรก ยกเว้นนำ**ตัวแปรการมีหลักประกันด้านเศรษฐกิจ**เข้ามาแทนตัวแปรระดับการศึกษา

ในการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุนี้ ผู้วิจัยได้ทดลองวิเคราะห์แบบจำลองทั้ง 2 แบบจำลองแล้ว พบว่ามีผลการวิเคราะห์ที่ค่อนข้างใกล้เคียงกัน เพราะฉะนั้นเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน ผู้วิจัยจึงเลือกอธิบายเพียงแบบจำลองที่ 1 ซึ่งสามารถอธิบายการแปรผันของระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยได้ดีกว่า ($R^2 = 0.183$) ในขณะที่แบบจำลองที่ 2 มีค่า $R^2 = 0.156$ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุของระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยกับตัวแปรอิสระของแบบจำลองที่ 1 ทั้ง 11 ตัว ปรากฏดังตารางที่ 8 สรุปได้ว่ากลุ่มตัวแปรอิสระมีอิทธิพลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยตัวแปรอิสระทั้งหมดร่วมกันอธิบายการแปรผันของระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยได้ร้อยละ 18.3 ($R^2 = 0.183$) และภายหลังจากการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นๆแล้ว มีตัวแปร 8 ตัวที่มีอิทธิพลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ตัวแปรเพศ อายุ สถานภาพสมรส (สถานภาพโสด และสถานภาพเคยสมรส) จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน รายได้ ความเพียงพอของรายได้ ระดับการศึกษา และเขตที่อยู่อาศัย

ตารางที่ 8 การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยของแบบจำลองที่ 1 (n = 23,716)

ตัวแปรอิสระ	b	Beta	t
(a)	-0.595		
เพศหญิง (กลุ่มอ้างอิง: เพศชาย)	0.032	0.013	1.981*
อายุ (ตัวแปรระดับช่วง)	0.008	0.018	3.001*
สถานภาพสมรส			
● โสด	-0.295	-0.048	-7.666*
● เคยสมรส (หม้าย/หย่า/แยก)	-0.112	-0.030	-4.827*
(กลุ่มอ้างอิง: กำลังสมรส)			
จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน (ตัวแปรระดับช่วง)	-0.038	-0.026	-4.357*
การทำงาน			
● ไม่ได้ทำงาน	0.066	0.022	3.111
● ในภาคเกษตรกรรม	0.007	0.003	0.360
(กลุ่มอ้างอิง: นอกภาคเกษตรกรรม)			
รายได้ (ตัวแปรระดับช่วง)	0.155	0.186	27.406*
ได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินจากบุตร	-0.009	-0.003	-0.515
(กลุ่มอ้างอิง: ไม่ได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินจากบุตร)			
รายได้เพียงพอ (กลุ่มอ้างอิง: รายได้ไม่เพียงพอ)	0.514	0.198	31.097*
ไม่มีภาระหนี้สิน (กลุ่มอ้างอิง: มีภาระหนี้สิน)	-0.014	-0.005	-0.866
ระดับการศึกษา (ตัวแปรระดับช่วง)	0.240	0.223	32.946*
อาศัยอยู่ในเขตเมือง (กลุ่มอ้างอิง: เขตชนบท)	-0.146	-0.051	-7.684*
R = 0.428	R² = 0.183	F = 409.097*	n = 23,716

หมายเหตุ: * = มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุกับผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบง่าย พบว่าตัวแปรจำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน รายได้ ความเพียงพอของรายได้ และระดับการศึกษา ยังคงเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย และสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ขณะที่ตัวแปรสถานภาพสมรส (สถานภาพโสด และสถานภาพเคยสมรส) ก็ยังคงเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย

และไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าตัวแปรสถานภาพสมรส (สถานภาพโสด และสถานภาพเคยสมรส) จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน รายได้ ความเพียงพอของ รายได้ และระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์ในลักษณะเดียวกันทั้งการวิเคราะห์การถดถอยแบบ ง่าย และการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุ เพราะฉะนั้นจึงถือว่าตัวแปรเหล่านี้มีความสัมพันธ์ที่ แท้จริงกับระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย

ในขณะที่มีตัวแปรบางตัวที่ให้ผลไม่สอดคล้องกันระหว่างการวิเคราะห์การ ถดถอยแบบง่าย กับการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุ ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่า การวิเคราะห์การ ถดถอยแบบง่ายนั้นเป็นการวิเคราะห์ในระดับ 2 ตัวแปรซึ่งไม่มีการควบคุมอิทธิพลของตัวแปร อีกรุ่นๆที่อาจมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัวกับตัวแปรตาม แต่การ วิเคราะห์การถดถอยแบบพหุเป็นการวิเคราะห์ที่มีการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระตัวอื่นๆ โดย นำตัวแปรอิสระทุกตัวเข้าสมการการถดถอยพร้อมกันในช่วงขั้นตอนเดียว ดังนั้น ไม่ว่าตัวแปรอิสระ ใดจะมีอิทธิพลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 หรือไม่ก็จะถูกควบคุม อิทธิพลทุกตัวแปร

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระของแบบจำลองที่ 1 ทั้ง 11 ตัวกับระดับการ ออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยภายหลังจากการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นๆแล้ว เป็นดังนี้

1.1) เพศ

ผลจากการวิเคราะห์พบว่า ภายหลังจากที่ควบคุมด้วยตัวแปรอิสระอื่น แล้ว พบว่าเพศหญิงมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าเพศชาย อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามจากสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะผู้หญิงที่กำลังจะ ก้าวสู่วัยสูงอายุในรุ่นปัจจุบัน น่าจะมีโอกาสมีส่วนร่วมในเชิงเศรษฐกิจมากกว่าในอดีต อีกทั้งใน สังคมไทยผู้หญิงมักจะเป็นผู้ดูแลการเงินภายในบ้าน ประกอบกับในปัจจุบันมีข้อมูลต่างๆ แสดง ให้เห็นว่าผู้หญิงมีแนวโน้มที่จะมีชีวิตยืนยาวกว่าผู้ชาย รวมทั้งมีการรณรงค์ให้มีการเตรียมการ เข้าสู่วัยสูงอายุโดยการส่งเสริมการออมเพื่อยามสูงวัย ตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 และ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 และ 11 ปัจจัยต่างๆเหล่านี้จึงอาจเป็น ส่วนหนึ่ง ที่ทำให้ผู้หญิงที่กำลังจะก้าวสู่วัยสูงอายุมีการออมเงินเพื่อยามสูงวัยมากกว่าผู้ชาย

1.2) อายุ

ภายหลังจากการควบคุมตัวแปรอิสระอื่นแล้ว พบว่า อายุมีความสัมพันธ์ ทางบวกกับระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่ง ต่างไปจากสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีอายุมากกว่ามีระดับการออมเพื่อความมั่นคง

ยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่มีอายุน้อยกว่า ทั้งนี้ น่าจะเนื่องมาจากอายุที่มากขึ้นก็เป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความมั่นคงในหน้าที่การงาน ส่งผลถึงการมีเงินทอง ทรัพย์สินต่างๆตามมาด้วย นอกจากนี้ ยิ่งเข้าใกล้วัยสูงอายุมากขึ้นเท่าใดก็ยิ่งให้ความสำคัญกับการเตรียมด้านการเงินมากขึ้นเป็นลำดับ

1.3) สถานภาพสมรส

การเปรียบเทียบระหว่างผู้ที่มีสถานภาพโสด หรือเคยสมรส (หม้าย / หย่า / แยก) กับผู้ที่กำลังสมรส ผลการศึกษาพบว่า ผู้ที่กำลังสมรสมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่มีสถานภาพโสด และเคยสมรส (หม้าย / หย่า / แยก) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งต่างไปจากสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่า ผู้ที่มีสถานภาพกำลังสมรส หรือผู้ที่มีคู่สมรสมักจะได้รับผลประโยชน์จากรายได้ของคู่ของตน มีคนที่มาแบ่งปันประโยชน์จากรายได้ หรือทรัพย์สิน ซึ่งกันและกัน ทำให้ทั้งคู่มีสถานะทางการเงินที่ค่อนข้างมั่นคง มีทรัพย์สินเงินทองมากพอที่จะเหลือเก็บออม นอกจากนี้คู่สมรสนั้นอาจมีการวางแผนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันถึงความเป็นอยู่ในอนาคต ทำให้เกิดความตระหนักในการเตรียมการเพื่อวัยสูงอายุ แต่ในกรณีของผู้ที่เป็นโสด หรือผู้ที่เคยสมรส(หม้าย / หย่า / แยก) รายได้ที่มีนั้นก็มาจากตนเองเท่านั้น ไม่เกิดการแบ่งปันเงินหรือทรัพย์สินกับผู้อื่น จึงอาจจะทำให้มีโอกาสที่จะมีเงินเหลือเก็บออม หรือสะสมทรัพย์สินได้น้อยกว่า ผู้ที่มีสถานภาพกำลังสมรส

1.4) จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน

ผลจากการวิเคราะห์ พบว่า จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือนมีความสัมพันธ์ทางลบกับระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่มีจำนวนผู้พึ่งพิงหรือบุตรหลานที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีอาศัยในครัวเรือนเดียวกันเป็นจำนวนน้อยกว่า จะมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่มีจำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือนมากกว่า ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่าจำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน หรือผู้ไม่มีเงินได้ในครัวเรือนนั้นถือเป็นภาระแก่ครัวเรือนที่ต้องให้ความอุปการะเลี้ยงดู ทำให้รายจ่ายของผู้ที่กำลังจะเป็นผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น และเมื่อรายจ่ายเพิ่มมากขึ้นแล้วก็ยากที่จะทำการเก็บออม ความสามารถในการออมลดน้อยลง ทำให้เงินที่เหลือไว้เพื่อออมจึงลดลงด้วยเช่นกัน นอกจากนี้การมีบุตรหลานอยู่ในครัวเรือนด้วยนั้น แม้ว่าจะมีการส่งค่าเลี้ยงดูจากพ่อ/แม่ที่อยู่ที่อื่นมาให้ แต่ในชีวิตประจำวันแล้วย่อมมีค่าใช้จ่ายตามจริงในแต่ละวันทั้งในด้านอาหาร การเดินทาง การศึกษา แม้กระทั่งกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น ซึ่งเงินที่พ่อ/แม่ที่อยู่ที่อื่นส่งมาอาจจะไม่เพียงพอ ทำให้ครัวเรือนนั้นๆจำเป็นต้องมีค่าใช้จ่ายเหล่านี้เพิ่มขึ้นมา เงินเพื่อออมจึงลดลง สอดคล้องกับ

การศึกษาของ Leff and Sato (1980: 170-179) พบว่าอัตราพึงพิงมีความสัมพันธ์กับการออมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่เป็นไปในทางลบ

1.5) การทำงาน

การเปรียบเทียบระหว่างผู้ที่ไม่ได้ทำงาน และทำงานในภาคเกษตรกรรม กับผู้ที่ทำงานนอกภาคเกษตรกรรม พบว่าไม่ว่าจะทำงานในภาคเกษตรกรรมกับนอกภาคเกษตรกรรม หรือไม่ได้ทำงานกับทำงานนอกภาคเกษตรกรรม ไม่ได้มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย ซึ่งต่างไปจากสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องมาจากการทำงานแต่ละประเภทนั้นย่อมมีค่าใช้จ่ายที่แตกต่างกันออกไป เช่น การทำงานในภาคเกษตรกรรมจำเป็นต้องมีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเครื่องมือ / อุปกรณ์การเกษตร ในขณะที่การทำงานนอกภาคเกษตรกรรมก็ย่อมมีค่าใช้จ่ายเรื่องการเดินทาง ค่าอุปโภค บริโภคที่ใช้ในชีวิตประจำวัน รวมถึงผู้ที่ไม่ได้ทำงานก็จำเป็นต้องมีค่าใช้จ่ายในส่วนนี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้บางที่ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นนั้นสูงกว่าเงินที่ได้รับ จึงไม่สามารถเหลือเงินเพื่อการเก็บออมได้ เพราะฉะนั้นการออมจึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับประเภทของงาน แต่ขึ้นอยู่กับลักษณะของภาระการใช้จ่ายของแต่ละบุคคล ซึ่งในแต่ละประเภทของงานก็มีค่าใช้จ่ายที่แตกต่างกันออกไป ทำให้ผู้ที่ไม่ทำงาน ผู้ที่ทำงานในภาคเกษตรกรรม และผู้ที่ทำงานนอกภาคเกษตรกรรมมีระดับการออมไม่แตกต่างกัน

1.6) รายได้

ผลจากการวิเคราะห์ พบว่า รายได้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่มีรายได้มากกว่ามีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่มีรายได้น้อยกว่า ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีการบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้สัมบูรณ์ ที่กล่าวว่า การออมนั้นจะแปรผันโดยตรงกับรายได้ที่ได้รับ ทั้งนี้จะเป็นเพราะรายได้เป็นสิ่งที่แสดงถึงสถานะทางเศรษฐกิจโดยตรง ซึ่งถ้าผู้ใดที่มีรายได้เข้ามา มากก็มีโอกาสที่จะมีเงินออมสูงกว่าผู้ที่มีรายได้น้อย สอดคล้องกับการศึกษาของธนาคารแห่งประเทศไทย (โสภณ โรจน์ธำรงค์, 2537: 104) และสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2542: 21) ซึ่งพบว่าเมื่อรายได้เพิ่มขึ้นประชาชนมีความโน้มเอียงที่จะออมเพิ่มขึ้น นอกจากนี้นักเศรษฐศาสตร์หลายท่านให้ความสำคัญแก่ปัจจัยทางด้านรายได้ว่า เป็นตัวกำหนดที่สำคัญสำหรับการออม เช่น Keynes, Friedman, Ando and Modigliani and Duesenberry (อ้างถึงใน ชุมพร ศาสตราวาหะ, 2540: 54-58)

1.7) การเกื้อหนุนด้านการเงินจากบุตร

ภายหลังจากการควบคุมตัวแปรอิสระอื่นแล้ว พบว่า การเกื้อหนุนด้านการเงินจากบุตรมีความสัมพันธ์กับระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งต่างไปจากสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่า การออมนั้นเป็นเรื่องส่วนบุคคล หากผู้ได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินจากบุตรซึ่งถือเป็นรายได้อื่นที่นอกจากการทำงานของตนเอง แต่ไม่คิดที่จะเก็บหรือวางแผนเรื่องการเงินเพื่อใช้เมื่อยามจำเป็นในอนาคต การออมก็ไม่สามารถที่จะเกิดขึ้น ในทางตรงกันข้ามผู้ที่ไม่ได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินจากบุตรบางส่วนก็สามารถมีเงินออมได้ ซึ่งอาจเป็นผู้ที่มีการวางแผนในเรื่องการใช้จ่ายเงิน มีการจัดสรรรายรับรายจ่ายที่ดี โดยที่อาจไม่จำเป็นต้องพึ่งพาเงินของบุตรที่เกื้อหนุนมาให้ เพราะอย่างไรก็ดีการเกื้อหนุนด้านการเงินจากบุตรนี้ถือเป็นเพียงแค່รายได้ชั่วคราว หรือรายได้ที่ไม่แน่นอนเท่านั้นเอง ดังนั้นไม่ว่าจะได้รับ หรือไม่ได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินจากบุตรก็ไม่มีอิทธิพลให้ระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยแตกต่างกัน ซึ่งการศึกษาของจอห์น โนเดล และนภาพร ชโยวรรณ (2552: 58-60) ชี้ให้เห็นว่าในบางกรณีเงินที่ได้รับเงินจากบุตรที่อยู่ก่อนนั้นส่วนหนึ่งหรือทั้งหมด อาจจะเป็นเงินเพื่อค่าใช้จ่ายสำหรับบุตรหลานของตนที่ฝากบิดามารดาของตนดูแล ไม่จำเป็นว่าจะจะเป็นเงินให้เพื่อช่วยเหลือเลี้ยงดูบิดามารดา ทำให้เงินที่ได้รับการเกื้อหนุนจากบุตรนั้นไม่จำเป็นต้องเหลือเก็บออม หรือในบางกรณีผู้ที่ได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินจากบุตรนั้นก็อาจมีเงินออมจนสามารถให้เงินแก่บุตรในบางโอกาสเพื่อให้ความช่วยเหลือเมื่อมีความจำเป็นเกิดขึ้น

1.8) ความเพียงพอของรายได้

จากการวิเคราะห์ พบว่า ความเพียงพอของรายได้มีความสัมพันธ์กับระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีรายได้เพียงพอมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่มีรายได้ไม่เพียงพอ ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่า ความเพียงพอของรายได้เป็นตัวแปรที่ใช้ความคิด หรือความรู้สึกของแต่ละบุคคลเป็นตัวพิจารณาตัดสิน ซึ่งผู้ที่มีรายได้สูงไม่จำเป็นที่จะมีรายได้เพียงพอแก่การดำรงชีพ และในขณะเดียวกันผู้ที่มีรายได้ไม่สูงมากก็อาจจะเพียงพอต่อการดำรงชีพก็เป็นได้ เนื่องจากแต่ละคนก็มีปัจจัยที่กำหนดความเพียงพอของรายได้ที่แตกต่างกัน ดังนั้นหากผู้ใดที่ประเมินรายได้ของตนเองว่าเพียงพอในการดำรงชีวิตแล้ว ก็มีความเป็นไปได้ที่จะมีเงินเหลือเพื่อการเก็บออม โดยการจัดสรรรายได้ที่ได้รับนั้นมาเป็นเงินออมเพื่อยามสูงวัย แต่ผู้ใดที่คิดว่ารายได้ที่ได้รับไม่เพียงพอคือรายจ่ายมีมากกว่ารายได้ ย่อมเป็นผลให้ผู้ผู้นั้นคิดถึงเรื่องการหารายได้ และการใช้จ่ายเพื่อให้เพียงพอในปัจจุบันมากกว่าที่จะคิดถึงการออมเงินเพื่อใช้ในอนาค

1.9) การมีภาระหนี้สิน

ผลจากการวิเคราะห์ภายหลังจากควบคุมตัวแปรอิสระอื่นแล้ว พบว่า การมีภาระหนี้สินไม่ได้มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กับระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย ซึ่งต่างไปจากสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งหนี้สินนั้นถือว่าเป็นภาระค่าใช้จ่ายประเภทหนึ่งที่จะต้องแบกรับ แต่สำหรับผู้ที่ไม่มีการหนี้สินในส่วนนี้ก็ได้หมายความว่าสามารถมีเงินเหลือเก็บออมได้มากกว่า เพราะว่าอาจจะมีการที่ต้องใช้จ่ายในเรื่องอื่นๆ ทั้งนี้การเก็บออมยังขึ้นอยู่กับลักษณะนิสัยในการบริหารจัดการเงินที่มีอยู่ ซึ่งหากผู้ที่มีภาระหนี้สินมีการจัดสรรเงินอย่างเป็นระบบก็สามารถมีเงินเพื่อการออมได้ แต่ในขณะเดียวกันผู้ที่ไม่มีการหนี้สิน หากไม่มีความตระหนักถึงความสำคัญของการออม หรือไม่มีหลักในการจัดการเงินที่มีอยู่อย่างเป็นระบบ การออมก็ไม่สามารถที่จะเกิดขึ้นได้ ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าการมีภาระหนี้สินนั้นไม่ได้เป็นปัจจัยที่ทำให้ระดับการออมเพื่อความมั่นคงแตกต่างกัน นอกจากนี้การมีภาระหนี้สินเพียงอย่างเดียวอาจไม่ได้เป็นตัวกำหนดการออมได้ เพราะยังมีตัวแปรอื่นๆที่มีอิทธิพลร่วมด้วย เช่น รายได้ ซึ่งหนี้สินที่มีนั้นอาจจะน้อยกว่า หรือมากกว่ารายได้ที่ได้รับก็จะส่งผลถึงการออมตามมา เพราะฉะนั้นตัวแปรการมีภาระหนี้สินเพียงตัวเดียวไม่สามารถอธิบายถึงการออมได้จึงไม่มีอิทธิพลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย

1.10) ระดับการศึกษา

จากการวิเคราะห์ ผลที่ได้พบว่า ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่า การศึกษานั้นเป็นสิ่งที่แสดงถึงพื้นฐานความรู้ที่แต่ละคนได้รับ และยิ่งมีการศึกษาสูงขึ้นเท่าใดก็จะได้รับการปลูกฝัง และได้รับความรู้ในเรื่องที่เป็นประโยชน์มากขึ้นเท่านั้น นอกจากนี้การศึกษาก็มีส่วนช่วยให้ผู้ที่มีการศึกษามากกว่า มีโอกาสเข้าถึงข้อมูลต่างๆ ได้ดีกว่า และมีการคิดวางแผนสำหรับอนาคต แต่สำหรับผู้ที่มีการศึกษาต่ำด้วยความที่ยังมีหน้าที่การงานไม่มั่นคงจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงการใช้ชีวิตในปัจจุบันเท่านั้น โดยไม่มีการวางแผนเรื่องการใช้ชีวิตในอนาคต เพราะฉะนั้นการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยก็จะเพิ่มขึ้นตามระดับการศึกษาที่เพิ่มขึ้นด้วย

1.11) เขตที่อยู่อาศัย

ภายหลังจากการควบคุมตัวแปรอิสระอื่นแล้ว พบว่า เขตที่อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์กับระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ใน

เขตเมือง ซึ่งต่างไปจากสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้แม้ว่าในเขตเมืองมีปัจจัยที่ทำให้สามารถเกิดการออมได้มากกว่าเขตชนบท เช่น มีโอกาสในการรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออมจากช่องทางหลายช่องทาง หรือเป็นสถานที่ซึ่งรวบรวมสถาบันการเงินไว้เป็นจำนวนมาก แต่ในอีกด้านหนึ่งจะพบว่าชีวิตประจำวันของผู้ที่อาศัยอยู่ในเมืองนั้นมีรายจ่ายในหลายๆด้าน เช่น รายจ่ายในการอุปโภค บริโภค ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง รวมถึงค่าใช้จ่ายในด้านกิจกรรมนันทนาการต่างๆ เป็นต้น ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับในเขตชนบทแล้วมีค่าใช้จ่ายในส่วนดังกล่าวน้อยกว่า จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้ที่อาศัยในเขตเมืองมีเงินเหลือเก็บออมอยู่ในระดับต่ำ นอกจากนี้ในเขตชนบทนั้นมีโอกาสที่จะเกิดการรวมตัวกันได้ง่ายกว่าในเขตเมือง ซึ่งถือเป็นปัจจัยเอื้อที่สามารถผลักดันให้เกิดกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นภายในชุมชน และเกิดการออมอย่างเป็นรูปธรรมตามมา

2) การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุขั้นตอน ปรากฏดังตารางที่ 9 พบว่ามีตัวแปรอิสระ 7 ตัวที่สามารถอธิบายการแปรผันของระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยร่วมกันอธิบายการแปรผันของระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยได้ดีที่สุดถึงร้อยละ 9.7 ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะการศึกษาเป็นสิ่งที่สามารถบ่งบอกถึงการได้รับการปลูกฝังในด้านความรู้ รวมถึงประสบการณ์ต่างๆ ดังนั้นผู้ที่มีการศึกษาสูงขึ้น ย่อมมีความรู้ ความชำนาญมากขึ้น และน่าจะเป็นผู้ที่มองการณ์ไกล คำนึงถึงอนาคตสูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่า ดังนั้นจึงสามารถเก็บออมได้มากขึ้นตามระดับการศึกษาที่เพิ่มขึ้นด้วย รองลงมาคือตัวแปรความเพียงพอของรายได้ โดยสามารถอธิบายการแปรผันของระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยได้เพิ่มขึ้นจากระดับการศึกษาร้อยละ 5.3 ($R^2_{\text{change}} = 0.053$) อาจเป็นเพราะผู้ที่ประเมินว่ารายได้ที่รับมีความเพียงพอในการดำรงชีวิต ย่อมแสดงให้เห็นถึงความพอใจในสถานะการเงินของตนเองในปัจจุบัน ดังนั้นคนกลุ่มนี้น่าจะมีการวางแผนเรื่องการเตรียมการด้านเศรษฐกิจในอนาคตเพื่อ使自己เป็นผู้สูงอายุที่สามารถพึ่งตนเองได้ต่อไป

ตัวแปรที่มีความสำคัญรองลงมาคือ ตัวแปรรายได้ โดยสามารถอธิบายการแปรผันของระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยได้เพิ่มขึ้นจากความเพียงพอของรายได้ร้อยละ 2.7 ($R^2_{\text{change}} = 0.027$) ทั้งนี้สามารถกล่าวได้ว่ารายได้เป็นสิ่งที่แสดงถึงสถานะทางเศรษฐกิจโดยตรง ซึ่งถ้าผู้ใดที่มีรายได้เข้ามามากก็มีโอกาสที่จะมีเงินออมสูง

นอกจากนี้ตัวแปรเขตที่อยู่อาศัย สถานภาพสมรส (สถานภาพโสด และสถานภาพเคยสมรส) จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน และอายุ สามารถสามารถอธิบายการแปรผันของระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยได้เพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย ซึ่งถือว่ามีอิทธิพลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยน้อยมาก ในขณะที่ตัวแปรอื่นๆไม่สามารถเพิ่มอำนาจการอธิบายการแปรผันของระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 9 การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุขั้นตอนเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย (n = 23,716)

ตัวแปรอิสระ	b	Beta	t	R ²	R ² _{change}
(a)	-0.558		-3.699*		
ระดับการศึกษา	0.239	0.223	33.936*	0.097	0.097
รายได้เพียงพอ	0.513	0.198	31.748*	0.150	0.053
รายได้	0.155	0.185	27.630*	0.177	0.027
เขตเมือง	-0.149	-0.052	-8.250*	0.179	0.003
สถานภาพสมรส (โสด)	-0.287	-0.047	-7.755*	0.181	0.002
จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน	-0.039	-0.027	-4.429*	0.182	0.001
สถานภาพสมรส (เคยสมรส)	-0.106	-0.028	-4.652*	0.182	0.001
อายุ	0.008	0.017	2.854*	0.183	0.001
F = 590.355*					

หมายเหตุ: * = มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

บทที่ 4

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการออม รวมถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย ซึ่งการศึกษานี้ ผู้วิจัยเลือกใช้แนวคิดเบื้องต้นเรื่องการออม แนวคิดเบื้องต้นเรื่องการออมเพื่อยามสูงวัยในปัจจุบัน ทฤษฎีการบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้สัมบูรณ์ ทฤษฎีการบริโภคในวงจรชีวิต และปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการออม ในการสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษา โดยมีตัวแปรตาม คือ ระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย และตัวแปรอิสระภายใต้ปัจจัย 3 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยด้านประชากร ประกอบด้วยตัวแปรอิสระ 4 ตัว ได้แก่ ตัวแปรเพศ อายุ สถานภาพสมรส และจำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน 2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วยตัวแปรอิสระ 6 ตัว ได้แก่ ตัวแปรการทำงาน การมีหลักประกันด้านเศรษฐกิจ รายได้ การเกื้อหนุนด้านการเงินจากบุตร ความเพียงพอของรายได้ และการมีภาระหนี้สิน และ 3) ปัจจัยด้านสังคม ประกอบด้วยตัวแปรอิสระ 2 ตัว ได้แก่ ระดับการศึกษา และเขตที่อยู่อาศัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2550 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ โดยจะศึกษาเฉพาะประชากรที่อายุระหว่าง 50-59 ปีซึ่งมีทั้งสิ้น 15,583 ครัวเรือน มีประชากรตัวอย่างทั้งสิ้นหลังจากทำการถ่วงน้ำหนักแล้ว จำนวน 25,575 ราย

ในบทนี้จะแบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนแรก เป็นการสรุปผลการศึกษาทั้งหมด ส่วนที่ 2 เป็นการอภิปรายผลการศึกษา และส่วนสุดท้ายเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปวางแผนหรือกำหนดนโยบาย และข้อเสนอแนะเชิงวิชาการสำหรับผู้สนใจศึกษาเรื่องในประเด็นที่ใกล้เคียงกัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 สรุปผลการศึกษา

ในส่วนสรุปผลการศึกษานี้จะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือส่วนที่ 1 เป็นการพรรณนาลักษณะทั่วไปของประชากรตัวอย่าง ส่วนที่ 2 เป็นการพรรณนาถึงระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย และส่วนที่ 3 เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยซึ่งแบ่งเป็นการวิเคราะห์การแปรผันสองทาง โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยแบบง่าย และการวิเคราะห์การแปรผันหลายทาง โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุและวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุขั้นตอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1.1 ลักษณะทั่วไปของประชากรตัวอย่าง

เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านประชากร พบว่า ประชากรตัวอย่างในครั้งนี้เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 52.3) โดยมีอายุเฉลี่ยประมาณ 54 ปี ซึ่งส่วนใหญ่แล้วมีสถานภาพกำลังสมรส (ร้อยละ 80.2) และร้อยละ 66.5 ของประชากรตัวอย่างไม่มีผู้พึ่งพิงอาศัยอยู่ในครัวเรือนเลย ในส่วนของปัจจัยด้านเศรษฐกิจ พบว่าประชากรตัวอย่างร้อยละ 41.0 มีการทำงานอยู่นอกภาคเกษตรกรรม (นอกเหนือจากเกษตรกรรมและการประมง) โดยมีรายได้อยู่ในช่วง 50,000 – 99,999 บาทคิดเป็นสัดส่วนสูงที่สุด (ร้อยละ 21.7) นอกจากนี้ประมาณครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 56.6) ยังได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินจากบุตร และร้อยละ 54.8 ที่คิดว่ารายได้จากทุกแหล่งนั้นเพียงพอต่อการดำรงชีวิต ขณะเดียวกันประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่กลับไม่มีหลักประกันด้านเศรษฐกิจ (ร้อยละ 78.6) และทั้งตนเอง รวมถึงสมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่ยังมีภาระหนี้สิน (ร้อยละ 61.0) นอกจากนี้เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านสังคม พบว่าประชากรตัวอย่างจบการศึกษาชั้นสูงสุดระดับประถมศึกษามากที่สุด (ร้อยละ 69.0) และส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตชนบท (ร้อยละ 69.9)

4.1.2 ระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย

ในการศึกษาคั้งนี้การออม หมายถึง การสะสมเงิน ทอง และทรัพย์สินอย่างอื่น โดยประชากรตัวอย่างร้อยละ 48.9 มีการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย โดยมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยต่ำกว่า 100,000 บาทมากที่สุด (ร้อยละ 16.4) โดยมีการเริ่มออมเมื่ออยู่ในช่วงอายุ 40 - 49 ปี (ร้อยละ 42.6) มากที่สุด และเป็นที่น่าสังเกตว่าประชากรตัวอย่างมากกว่าร้อยละ 10 เพิ่งเริ่มมีการออมเมื่ออายุ 50 – 59 ปี ซึ่งจะเห็นได้ว่าประชากรตัวอย่างนี้มีการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยค่อนข้างล่าช้า ซึ่งน่าจะส่งผลให้มูลค่าการออมที่สะสมได้อยู่ในระดับต่ำ และอาจไม่เพียงพอต่อการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในยามสูงวัย

4.1.3 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ผลการวิเคราะห์การแปรผันสองทาง และผลการวิเคราะห์การแปรผันหลายทาง พบว่าตัวแปรทั้ง 12 ตัว มีอิทธิพลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยดังปรากฏในตารางที่ 10 สรุปได้ดังนี้

1) ผลการวิเคราะห์การแปรผันสองทาง

ในการวิเคราะห์การแปรผันสองทางโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์การถดถอยแบบง่ายระหว่างระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยกับตัวแปรอิสระทั้ง 12 ตัว ซึ่งพบว่า ตัวแปร

ทุกตัวนั้นที่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเป็นตัวแปรที่มีทิศทางเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ 10 ตัวแปร ได้แก่ ตัวแปรเพศ อายุ จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน การทำงาน (ไม่ได้ทำงาน และทำงานในภาคเกษตรกรรม) การมีหลักประกันด้านเศรษฐกิจ รายได้ ความเพียงพอของรายได้ การมีภาระหนี้สิน ระดับการศึกษา และเขตที่อยู่อาศัย ส่วนตัวแปรที่มีทิศทางไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้มีทั้งหมด 2 ตัว ได้แก่ สถานภาพสมรส (โสด และเคยสมรส) และการกู้ยืมเงินด้านการเงินจากบุตร

2) ผลการวิเคราะห์การแปรผันหลายทาง

ในการวิเคราะห์การแปรผันหลายทางโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุ และการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุขั้นตอน รายละเอียดดังนี้

2.1) ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุ

การวิเคราะห์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามและตัวแปรอิสระส่วนนี้ ได้ทำการวิเคราะห์ออกเป็นแบบจำลอง 2 แบบจำลอง เพื่อผลัดกันนำตัวแปรอิสระที่มีสหสัมพันธ์สูงจนอาจมีปัญหาพหุร่วมเชิงเส้น มาพิจารณาในแต่ละแบบจำลอง

แบบจำลองที่ 1 ประกอบด้วยตัวแปรเพศ อายุ สถานภาพสมรส จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน การทำงาน รายได้ การได้รับการกู้ยืมเงินด้านการเงินจากบุตร ความเพียงพอของรายได้ การมีภาระหนี้สิน **ระดับการศึกษา** และเขตที่อยู่อาศัย (ตัดตัวแปรการมีหลักประกันด้านเศรษฐกิจ)

แบบจำลองที่ 2 คงตัวแปรอิสระเหมือนแบบจำลองแรก ยกเว้นนำตัวแปรการมีหลักประกันด้านเศรษฐกิจเข้ามาแทนตัวแปรระดับการศึกษา

ในการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุนี้ ผู้วิจัยได้ทดลองวิเคราะห์แบบจำลองทั้ง 2 แบบจำลองแล้ว พบว่ามีผลการวิเคราะห์ที่ค่อนข้างใกล้เคียงกัน เพราะฉะนั้นเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน ผู้วิจัยจึงเลือกอธิบายเพียงแบบจำลองที่ 1 ซึ่งสามารถอธิบายการแปรผันของระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยได้ดีกว่า ($R^2 = 0.183$) ในขณะที่แบบจำลองที่ 2 มีค่า $R^2 = 0.156$

ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุของระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยกับตัวแปรอิสระของแบบจำลองที่ 1 ทั้ง 11 ตัว พบว่ากลุ่มตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยตัวแปรอิสระทั้งหมดร่วมกันอธิบายการแปรผันของระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยได้ร้อยละ 18.3 ($R^2 = 0.183$) และภายหลังจากการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นๆ แล้ว มีตัวแปร 8 ตัวที่มีอิทธิพล

ต่อระดับการยอมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ตัวแปร เพศ อายุ สถานภาพสมรส (สถานภาพโสด และสถานภาพเคยสมรส) จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน รายได้ ความเพียงพอของรายได้ ระดับการศึกษา และเขตที่อยู่อาศัย

2.2) ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุขั้นตอน

ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุขั้นตอน พบว่ามีตัวแปรอิสระ 7 ตัวที่สามารถร่วมกันอธิบายการแปรผันของระดับการยอมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คิดเป็นร้อยละ 18.3 โดยตัวแปรระดับการศึกษาสามารถอธิบายการแปรผันของระดับการยอมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยได้ดีที่สุดถึงร้อยละ 9.7 รองลงมาคือ ตัวแปรความเพียงพอของรายได้ รายได้ เขตที่อยู่อาศัย สถานภาพสมรส (สถานภาพโสด) จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน สถานภาพสมรส (สถานภาพเคยสมรส) และอายุ ตามลำดับ ส่วนตัวแปรอิสระที่เหลือไม่สามารถเพิ่มอำนาจการอธิบายการแปรผันของระดับการยอมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 10 สรุปผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย โดย
วิธีการวิเคราะห์การถดถอย

ตัวแปรอิสระ	การวิเคราะห์ การแปรผันสองทาง	การวิเคราะห์ การแปรผันหลายทาง	
	การถดถอยแบบง่าย	การถดถอย แบบพหุ	การถดถอยแบบ พหุขั้นตอน
เพศหญิง	X*	✓*	
อายุ	✓*	X*	7*
สถานภาพสมรส			5*
• โสด	X*	X*	
• เคยสมรส (หม้าย/หย่า/ แยก)	X*	X*	
จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน	✓*	✓*	6*
การทำงาน			
• ไม่ได้ทำงาน	✓*	X	
• ในภาคเกษตรกรรม	✓*	X	
มีหลักประกันด้านเศรษฐกิจ	✓*		
รายได้	✓*	✓*	3*
ได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงิน	X*	X	
จากบุตร			
รายได้เพียงพอ	✓*	✓*	2*
ไม่มีภาระหนี้สิน	✓*	X	
ระดับการศึกษา	✓*	✓*	1*
อาศัยอยู่ในเขตเมือง	✓*	X*	4*
R ²		0.183	0.183

หมายเหตุ :

✓

หมายถึง เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

X

หมายถึง ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

*

หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

1

หมายถึง อธิบายการแปรผันของระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยได้ดีที่สุด

2-7

หมายถึง อธิบายการแปรผันของระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยได้เป็นอันดับที่ 2-7

R²

หมายถึง สัมประสิทธิ์การตัดสินใจ

4.2 อภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย พบว่าประชากรตัวอย่างไม่ถึงครึ่งที่มีการออมดังกล่าว ประกอบกับอายุที่เริ่มออมที่ค่อนข้างล่าช้า คือเริ่มมีการออมเมื่ออายุ 40 ปีขึ้นไป ซึ่งในความเป็นจริงควรเริ่มมีการออมตั้งแต่วัยทำงาน แต่จากการศึกษาพบว่าประชากรตัวอย่างเริ่มมีการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยเมื่ออายุต่ำกว่า 30 ปีเป็นสัดส่วนน้อยที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากประชากรกลุ่มนี้เพิ่งเข้าสู่วัยทำงานจึงมีรายได้น้อย และต้องจัดสรรเงินไปใช้สำหรับเรื่องอื่นๆ ที่สำคัญกว่า นอกจากนี้ประชากรกลุ่มอายุดังกล่าวอาจยังเห็นเรื่องการออมเพื่อยามสูงวัยเป็นเรื่องที่ไกลตัวจึงไม่ให้ความสำคัญ เพราะฉะนั้นจึงควรให้ความรู้ที่เน้นการสร้างความคิดหรือสร้างแรงจูงใจ และเน้นให้ความสำคัญในการเก็บออมเพื่อยามสูงวัยที่มีคุณภาพ ในประเด็นนี้เป็นที่น่าสังเกตอีกว่า กว่าร้อยละ 10 เพิ่งมีการออมเพื่อยามสูงวัยเมื่ออายุ 50 – 59 ปี ซึ่งอาจทำให้มูลค่าการออมที่สะสมได้อยู่ในระดับต่ำ และอาจไม่เพียงพอต่อการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในยามสูงวัย ซึ่งหากไม่ตระหนักถึงการเตรียมการด้านเศรษฐกิจอย่างเพียงพอตั้งแต่ต้นก็อาจกลายเป็นผู้สูงอายุที่ไม่สามารถพึ่งตนเอง และมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ในอนาคตต่อไป

ส่วนผลจากการวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยทั้งในการวิเคราะห์การแปรผันสองทาง และการวิเคราะห์การแปรผันหลายทาง เป็นที่น่าสังเกตว่ามีตัวแปรที่พบนัยสำคัญทางสถิติในการวิเคราะห์การถดถอยแบบง่าย แต่กลับไม่พบนัยสำคัญทางสถิติในการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุ คือตัวแปรการทำงาน (ไม่ได้ทำงาน และทำงานในภาคเกษตรกรรม) การเก็หนุนด้านการเงินจากบุตร และการมีภาระหนี้สิน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระในการวิเคราะห์การแปรผันสองทางเป็นความสัมพันธ์ที่ยังไม่ได้ควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระตัวอื่นๆ หรือเรียกว่าเป็นความสัมพันธ์หลงที่เกิดจากตัวแปรอื่นๆ ในสมการ แต่ในขณะที่เดียวกันพบว่า ตัวแปรเพศ อายุ สถานภาพสมรส (สถานภาพโสด และสถานภาพเคยสมรส) จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน รายได้ ความเพียงพอของรายได้ ระดับการศึกษา และเขตที่อยู่อาศัยยังคงเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย มีความสัมพันธ์ในลักษณะเดียวกันทั้งการวิเคราะห์การถดถอยแบบง่าย และการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุ เพราะฉะนั้นจึงถือว่าตัวแปรเหล่านี้มีความสัมพันธ์ที่แท้จริงกับระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย

เมื่อพิจารณาตัวแปรที่สามารถอธิบายการแปรผันของระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยได้ดีที่สุด พบว่ามีตัวแปร 3 ตัวที่สามารถอธิบายการแปรผันของระดับการออมดังกล่าวได้ค่อนข้างสูง ซึ่งตัวแปรระดับการศึกษาเป็นตัวแปรที่สามารถอธิบายการแปรผันของระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยได้ดีที่สุด โดยผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่ามีระดับการออมเพื่อความมั่นคง

ยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาดำกว่า น่าจะเป็นเพราะการศึกษาเป็นกระบวนการทำให้ความรู้ช่วยเสริมสร้างและปลูกฝังทัศนคติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ซึ่งทำให้มีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามสิ่งๆนั้น เพราะฉะนั้นเมื่อผู้ที่ได้รับการปลูกฝัง หรือความรู้ในเรื่องของความสำคัญและประโยชน์ของการออมก็ย่อมมีทัศนคติที่ดีและนำไปสู่การออมในท้ายที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของธนาคารแห่งประเทศไทย (โสภณ โรจน์ธำรง, 2537: 105) นภาพร ชโยวรรณ (2535: 168-175) และการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2550: 82) ที่ให้ความสำคัญกับระดับการศึกษาว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถสร้างเสริมทัศนคติให้เกิดการออมได้

ระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยก็มีอิทธิพลจากปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ความเพียงพอของรายได้ และรายได้เช่นกัน โดยพบว่าผู้ที่ประเมินด้วยตนเองว่ารายได้ที่ได้รับนั้นเพียงพอต่อการดำรงชีวิตมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่ประเมินว่ารายได้ไม่เพียงพอ ซึ่งความเพียงพอที่วุ่นขึ้นอยู่กับความรู้สึก หรือความคิดของแต่ละบุคคล โดยผู้ที่ประเมินตนเองว่ารายได้ที่ได้รับนั้นเพียงพอ อาจจะเป็นผู้ที่มีรายได้ไม่สูงมากก็เป็นไป แต่เป็นผู้ที่มีการบริหารจัดการด้านการเงินที่ดี มีความรู้จักประมาณตน มีความพอเพียงในการใช้จ่าย รู้ว่าตนเองมีศักยภาพในการใช้จ่ายมากน้อยเพียงใด ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับแนวพระราชดำริว่าด้วยเศรษฐกิจพอเพียง ที่เน้นให้เป็นผู้ที่มีความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน (เตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้น) ดังนั้นเมื่อตัวแปรเรื่องนี้มีความสำคัญต่อการออม จึงควรเร่งให้ประชาชนเกิดความตระหนัก และเห็นความสำคัญในปรัชญานี้

นอกจากนี้ผู้ที่มีรายได้สูงก็มีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้สัมบูรณ์ของนักเศรษฐศาสตร์สำนักเคนส์ (รัตน สบายคณิต, 2544: 220) ซึ่งเป็นการแสดงฟังก์ชันการบริโภค โดยหากในระยะยาวประเทศมีความเจริญทางเศรษฐกิจ ระดับรายได้ก็จะสูงขึ้นเรื่อยๆ คราวเรือนในสังคมจะสามารถสะสมทรัพย์สินที่จำเป็นและอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตได้ นอกจากนี้สมมติฐานรายได้สัมบูรณ์ (Absolute Income Hypothesis) (Keynes, 1939: 36) ซึ่งให้เห็นว่าเมื่อรายได้เพิ่มขึ้น ประชาชนมีแนวโน้มที่ใช้จ่ายเพิ่มขึ้นในอัตราที่ต่ำกว่ารายได้ที่เพิ่มขึ้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือประชาชนมีแนวโน้มที่จะออมเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงกว่ารายได้ที่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้นักเศรษฐศาสตร์หลายท่านให้ความสำคัญแก่ปัจจัยทางด้านรายได้ว่า เป็นตัวกำหนดที่สำคัญสำหรับการออม เช่น Keynes, Friedman, Ando and Modigliani and Duesenberry (อ้างถึงใน ชุมพร ศาสตราวหะ, 2540: 54-58) สอดคล้องกับการศึกษาของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2542: 21) ซึ่งพบว่าการออมนั้นจะแปรผันโดยตรงกับรายได้ที่ได้รับ เมื่อรายได้เพิ่มขึ้นก็ มีแนวโน้มที่จะออมเพิ่มขึ้นตามไปด้วย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย โดยผู้วิจัยนำแนวคิดเฉพาะปัจจัยระดับจุลภาค หรือปัจจัยระดับปัจเจกบุคคลมาวิเคราะห์ที่เท่านั้น เนื่องจากข้อมูลที่น่านำมาใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้เป็นข้อมูลที่มีหน่วยวิเคราะห์เป็นระดับบุคคล และพบว่าตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อยู่ 7 ตัว และจากการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุ พบว่าตัวแปรอิสระร่วมกันอธิบายการแปรผันของระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยได้ร้อยละ 18.3 ($R^2 = 0.183$) ซึ่งการศึกษาเรื่องระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยในครั้งนี้สามารถนำไปประยุกต์ หรือเพิ่มเติมรายละเอียดในส่วนต่างๆ เพื่อให้เหมาะสมกับการศึกษาในประเด็นเชื่อมโยงอื่นต่อไปได้

4.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ สามารถนำไปเป็นประโยชน์ให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือผู้ที่สนใจศึกษาในประเด็นเชื่อมโยงอื่นๆ โดยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ มีรายละเอียดดังนี้

4.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการศึกษาค้นคว้านี้มีข้อค้นพบที่ควรนำไปพิจารณาเป็นแนวทางในการวางแผนหรือกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย ดังนี้

1) จากผลการศึกษาถึงระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยในครั้งนี้ พบว่ามีผู้ที่กำลังก้าวสู่วัยสูงอายุไม่ถึงครึ่งหนึ่งที่มีการออมดังกล่าว ซึ่งถือเป็นสัดส่วนที่น้อยและไม่น่าจะพอเพียง หากพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงของครอบครัวและสังคม กล่าวคือในอนาคตสัดส่วน และจำนวนของผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในขณะที่ผู้สูงอายุในรุ่นต่อไปจะมีจำนวนบุตรลดลงเป็นลำดับ ซึ่งน่าจะส่งผลกระทบต่อศักยภาพในการเกื้อหนุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการเงิน นอกจากนี้การหวังพึ่งภาครัฐในการช่วยเหลือก็น่าจะเป็นไปได้ยาก เพราะข้อจำกัดของทรัพยากร และงบประมาณ ซึ่งอาจจะไม่สามารถรองรับผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในอนาคต อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เพราะฉะนั้นหากผู้ที่จะก้าวเป็นผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังขาดการเตรียมการในด้านหลักประกันทางเศรษฐกิจ เช่นการออมเพื่อยามสูงวัยแล้ว อาจจะไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือประสบภาวะความยากจนในยามสูงอายุ

ดังนั้นจึงควรเร่งให้ทุกภาคส่วน อาทิ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน รวมถึงชุมชน เข้ามามีส่วนในการรณรงค์ให้ข้อมูลข่าวสาร ประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชากรทุกช่วงวัยหันมาให้ความสำคัญกับการเตรียมการเพื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ เช่น

ปลูกฝังให้มีนิสัยการออมในทุกช่วงวัย เพื่อให้ประชากรทุกคนเป็นผู้สูงอายุที่สามารถมีหลักประกัน และพึ่งตนเองได้อย่างมีคุณภาพ

2) เนื่องจากผลการศึกษาคั้งนี้ พบว่าระดับการศึกษาเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยมากที่สุด โดยผู้ที่มีการศึกษาสูงจะมีระดับการออมสูงขึ้นไป ด้วย ซึ่งจะเห็นได้ว่าการปลูกฝังนั้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งที่ได้รับรู้ เพราะฉะนั้นทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้การศึกษา เช่น กระทรวงศึกษาธิการควรจะต้องจัดให้มีเนื้อหาสอดแทรกในรายวิชาต่างๆ ทั้งการศึกษาในระบบ และนอกระบบ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรู้ และสถานการณ์ต่างๆ ในปัจจุบันด้านผู้สูงอายุ โดยเน้นการเตรียมความพร้อมสำหรับการเป็นผู้สูงอายุ และการสร้างหลักประกันในด้านต่างๆ เพื่อยามสูงอายุ รวมถึงด้านเศรษฐกิจ ในเรื่องการส่งเสริมการออม ซึ่งถือเป็นการปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็กเพื่อให้เป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีในอนาคตต่อไป

3) ตัวแปรความเพียงพอของรายได้เป็นตัวแปรอีกตัวแปรหนึ่งที่สำคัญต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย โดยความพอเพียงประกอบไปด้วยมิติด้านทัศนคติ พฤติกรรมการออม และการใช้จ่าย ซึ่งในส่วนนี้น่าจะมีการนำแนวพระราชดำริว่าด้วยเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ อย่างจริงจัง ในการปลูกฝัง ทรนรงค์ให้คนไทยรู้จักเรื่องการใช้จ่ายแบบพอเพียง รู้จักประมาณตนในการใช้จ่าย ดำรงชีวิตอย่างมีเหตุผล ตลอดจนมีภูมิคุ้มกันเพื่อให้สามารถปรับตัวและรับกับสภาพการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น ตลอดจนให้ประชาชนในสังคมเกิดความตระหนัก และนำแนวคิดนี้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยเฉพาะในเรื่องการใช้จ่ายและการออมเพื่อยามสูงวัย

4) ตัวแปรรายได้เป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย โดยกลุ่มคนที่มีรายได้สูงกว่าจะมีศักยภาพในการออมที่สูงกว่า ซึ่งทางรัฐบาลจำเป็นต้องหาแนวทางในการช่วยเหลือแก่ผู้มีรายได้ต่ำในรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งโครงการกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ที่กำลังดำเนินนโยบายอยู่ขณะนี้ อาจเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดแรงจูงใจให้มีการออม โดยให้ผู้ออมส่งเงินเข้ากองทุนส่วนหนึ่ง และรัฐจะสมทบให้อีกส่วนหนึ่ง อย่างไรก็ตามยังมีประชากรอีกส่วนหนึ่งซึ่งมีรายได้ไม่เพียงพอ ไม่มีศักยภาพที่จะออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย รัฐควรต้องหาแนวทาง และมาตรการต่างๆ ในการช่วยเหลือประชากรกลุ่มนี้ด้วย

4.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

การศึกษาในครั้งนี้อย่างไรก็ตามใช้ข้อมูลที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด แต่อาจขาดความครบถ้วนของปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย ดังนั้นในการศึกษาคั้งต่อไปเพื่อให้สามารถต่อยอดจากการศึกษาในครั้งนี้ได้ ผู้วิจัยมีความเห็นดังนี้

1) การศึกษาครั้งนี้ใช้ข้อมูลจากการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2550 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งเป็นการสำรวจข้อมูลในทุกด้านของผู้สูงอายุ ไม่ได้สร้างขึ้นเพื่อสอบถามเกี่ยวกับการออมเพียงอย่างเดียว เพราะฉะนั้นเพื่อให้การศึกษามีความละเอียดและชัดเจนมากยิ่งขึ้น ในการศึกษาครั้งหน้าผู้ที่สนใจในอนาคตอาจเพิ่มตัวแปรบางตัวที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย เช่น ข้อคำถามเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายของแต่ละบุคคล ความรู้เกี่ยวกับการออม การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการต่างๆ ที่ทางภาครัฐจัดขึ้น การมีโครงการที่เกี่ยวข้องกับการออมภายในชุมชนที่อาศัยอยู่ เป็นต้น รวมถึงสามารถเพิ่มรายละเอียดข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการออม เช่น รูปแบบการออม (เงินสด หลักทรัพย์ หรือสวัสดิการอื่นๆ ฯลฯ)

2) เพื่อให้การศึกษามีความชัดเจนมากขึ้นในอนาคต ผู้ศึกษาควรสร้างข้อคำถามที่มีขอบเขตเฉพาะถึงการออมเพื่อยามสูงวัยเท่านั้น เช่น ข้อคำถามเรื่องวัตถุประสงค์ของการออมว่ามีการออมเพื่อใช้ในยามสูงวัยหรือไม่ เป็นจำนวนเงินเท่าไร และออมเพื่อใช้ในกิจกรรมในวัยอื่นๆ หรือไม่ เป็นจำนวนเงินเท่าไร เป็นต้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนในประเด็นของการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยมากยิ่งขึ้น

3) การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงปริมาณในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้ที่สนใจในประเด็นนี้อาจใช้การศึกษาเชิงคุณภาพเพิ่มเติม อาทิ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ในประเด็นเรื่องทัศนคติที่เกี่ยวข้องกับการออม เหตุผลสนับสนุนให้เกิดการออม ปัญหาที่ทำให้ไม่สามารถออมได้ รวมถึงข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้กำหนดนโยบาย ผู้ปฏิบัติงาน และประชาชนทั่วไป เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาร่วมกำหนดทิศทางการวางแผนเรื่องการเตรียมการด้านเศรษฐกิจในผู้ที่เข้าสู่วัยสูงอายุต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กฤติกา จตุรัสวัฒนากุล. 2545. **ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการออมของภาคเอกชนในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กลั่นทิกา มีมาก. 2547. **พฤติกรรมการออมของครอบครัวพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค สำนักงานใหญ่**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต วิชาเอกการพัฒนาคอร์ปครวัและสังคมสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. 2550. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (2550 – 2554)**. กรุงเทพฯ: เม็ดทรายพริ้นติ้ง.
- คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติ. 2545. **แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-พ.ศ.2564)**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- จอห์น โนเดล และนภาพร ชโยวรรณ. 2552. **การสูงอายุทางประชากรและการอยู่ดีมีสุขของผู้สูงอายุในประเทศไทย: แนวโน้มในอดีต สถานการณ์ปัจจุบันและความท้าทายในอนาคต**. กรุงเทพฯ: กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทยและสำนักงานภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิก.
- จินดาพร อารีย์. 2543. **ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการออมของครัวเรือนเกษตรกร ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ปีเพาะปลูก 2541/42**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ชุมพร ศาสตราวาหะ. 2540. **การออมของครัวเรือนและความสำคัญทางการเงินของประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชัยรัตน์ ดันติพงษ์พันธ์. 2548. **ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการออมในภาวะอัตราดอกเบี้ยเงินฝากลดลง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชัยวุฒิ อัครวุฒิจกุล. 2541. **การวิเคราะห์การออมโดยใช้แบบจำลองทางเศรษฐกิจในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยเกตุ กาเผือก. 2543. **ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการฝากเงินของลูกค้ำธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. 2006. การออกภาคบังคับช่วยพัฒนาเศรษฐกิจและตลาดทุน
ไทยได้อย่างไร. SET Note. Issue 1: 10-11.

ทิพยา เลิศธีรกุล. 2546. **ปัจจัยที่มีผลต่อการออมของข้าราชการสำนักงานประมาณ.**

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ถำรงค์ดี ดิมงคล. 2545. **การวิเคราะห์พฤติกรรมการออมของข้าราชการในสำนักงาน**

ปลัดกระทรวงกลาโหม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ส่วนบัณฑิตศึกษา โรงเรียน
เสนาธิการทหารบก สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง.

นภาพร ชัยวรวรรณ. 2535. การเตรียมตัวเมื่อยามสูงอายุของผู้สูงอายุและคนหนุ่มสาวไทย. ใน
การประชุมวิชาการประชากรศาสตร์แห่งชาติ 2535, หน้า 165-194. กรุงเทพฯ: เซ็นจูรี่.

นภาพร ชัยวรวรรณ และจอห์น โนเดล. 2539. **รายงานการสำรวจสภาวะผู้สูงอายุในประเทศไทย.**
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นภาพร ชัยวรวรรณ. 2542. สถานการณ์ผู้สูงอายุไทยในปัจจุบัน. ในหนังสือประกอบการ
ประชุมวิชาการแห่งชาติว่าด้วยผู้สูงอายุ, หน้า 53-92. กรุงเทพฯ: กรมประชาสงเคราะห์
กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม สมาคมพัฒนาวิทยาและเวชศาสตร์ผู้สูงอายุไทย
และสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย.

นภาพร ชัยวรวรรณ, มาลินี วงษ์สิทธิ์ และวิพรรณ ประจวบเหมาะ รุฟโฟโล. 2538. **รายงานการ**
วิจัยโครงการศึกษาสถานภาพสตรี และภาวะเจริญพันธุ์ในประเทศไทย. เอกสาร
สถาบันหมายเลข 229/38. กรุงเทพฯ: สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นริศ ชัยสูตร. 2527. การศึกษาและการออมทรัพย์. **วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์.**
2(มิถุนายน): 51-68.

บุษบง ศรีสันต์. 2542. **ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของประชาชนในเขต**
กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาประชากรศึกษา บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

ปภาวี พงศ์ละไม. 2550. **การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการออมและการกู้ยืมของ**
สมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์กรมธนารักษ์ จำกัด. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

ประเสริฐศักดิ์ บุญตระกูลพูนทวี. 2543. **ปัจจัยที่มีผลต่อการออมของสมาชิกสหกรณ์ออม**
ทรัพย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปี 2542. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชา
เศรษฐศาสตร์สหกรณ์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

- พรเพ็ญ ภูวิทยาพันธ์. 2540. **ผลกระทบของปัจจัยทางเศรษฐกิจต่อพฤติกรรมการออมภาคครัวเรือนผ่านสถาบันการเงิน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมลพรรณ ภาโวาท. 2524. **การประเมินค่าความโน้มเอียงในการออมหน่วยสุดท้าย**. กรุงเทพฯ: ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- พัชราภา มนูญภัทรราชย์. 2544. **การเตรียมการก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุของประชากรในชุมชนขนาดใหญ่พื้นที่เขตบางซื่อ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม ภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ภัตสร ลิมานนท์ และคณะ. 2550. **การศึกษาเรื่องผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรต่อวิถีชีวิตของประชากร กับทิศทางการออมในอนาคต**. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2546. **พจนานุกรมศัพท์เศรษฐศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.). 2550. **รายงานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2549**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เด็อนตุลา.
- รัฐกร เลิศไกร. 2540. **ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการออมกับกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ** ศึกษารณบริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- รัตนา สายคณิต. 2544. **มหเศรษฐศาสตร์วิเคราะห์: จากทฤษฎีสู่นโยบาย**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลีลาวดี อัครเศรณี. 2549. **การเตรียมการเพื่อเข้าสู่วัยสูงอายุของประชาชนตำบลไร่เชิงอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม ภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เลขาธิการคณะรัฐมนตรี, สำนัก. 2551. **คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- วรเวศม์ สุวรรณระดา. 2552. **การออกแบบระบบบำนาญแห่งชาติ (ระยะที่ 1)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

- วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชวร. 2548. **พจนานุกรมคำอธิบายศัพท์ ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์**. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- วิพรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ. 2551. **รายงานการศึกษาโครงการสร้างระบบการติดตามและประเมินผลแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564)**. กรุงเทพฯ: ธันวาคม พริ้นท์ติ้ง.
- วิไลลักษณ์ ไทยอุตสาห์ และวลัยภรณ์ อัดตะนันท์. 2531. **การเร่งการออมของครัวเรือนในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วัลลพ ปินตา. 2545. **สภาพเศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยที่มีผลต่อการออมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรจอมทอง จำกัด อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. 2549. **สวัสดิการผู้สูงอายุ แนวคิดและการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์**. กรุงเทพฯ : มิสเตอร์ก๊อปปี้ (ประเทศไทย).
- เศรษฐกิจการคลัง, สำนักงาน. **สำนักนโยบายการออมและการลงทุน**. 2551. **ข้อเสนอโครงการกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)** [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://www.fpo.go.th/S-1/Source/Research/R30/document.pdf> [2552, กรกฎาคม 23].
- สมปอง แจ้งสุบิน. 2544. **เปรียบเทียบพฤติกรรมการออมของครัวเรือนก่อนและระหว่างเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สถิติแห่งชาติ, สำนักงาน. 2542. **รายงานการวิเคราะห์เรื่องพฤติกรรมการออมของครัวเรือน พ.ศ. 2541**. สถานที่พิมพ์: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สถิติแห่งชาติ, สำนักงาน. 2550. **การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความรู้และทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ พ.ศ. 2550**. สถานที่พิมพ์: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สถิติแห่งชาติ, สำนักงาน. 2551. **การสำรวจประชากรสูงอายุ 2550**. สถานที่พิมพ์: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สิทธิพงษ์ พรหมทอง. 2544. **พฤติกรรมการออมของครัวเรือนในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สุใจ น้ำผุด. 2543. **กลยุทธ์การบริหารการเงินบุคคล**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

- สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล และคณะ. 2544. **ผู้สูงอายุในประเทศไทย : รายงานการทบทวนองค์ความรู้และสถานการณ์ในปัจจุบันตลอดจนข้อเสนอแนะทางนโยบายและการวิจัย.** กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุริย์ ด่านสวัสดิ์. 2537. **บทบาทของการออมกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจ.** กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- เสกสรร ศุภแสง. 2536. **ออมและการกักตุนของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ข้าราชการ กรมการปกครองจำกัด: ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เสาวลักษณ์ ธรรมทีปกุล. 2539. **พฤติกรรมการออมของครัวเรือนเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- โสภณ โรจน์ธำรงค์. 2537. **พฤติกรรมการออมของครัวเรือนไทย ผลสำรวจปี2536.** กรุงเทพฯ: ฝ่ายวิชาการ ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- อดุลย์ เต็มประดา. 2541. **ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อปริมาณเงินฝากประจำของธนาคารไทยพาณิชย์ในเขตอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ปี 2540.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- อรวรรณ ยี่สาร. 2538. **พฤติกรรมการออมของครัวเรือน: วิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลภาคตัดขวางในปี 2535/2536.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรรถสิทธิ์ แสงดี. 2540. **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเงินฝากของเกษตรกรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาพิษณุโลก.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- อรุณชาติ ชัยศรีมา. 2544. **พฤติกรรมการออมของครัวเรือนแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม: กรณีศึกษาบริษัท เบอร์นินา (ประเทศไทย) จำกัด นิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาบริหารการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- อรุณรัตน์ อินทรสุวรรณ. 2549. **พฤติกรรมการออมของข้าราชการกรมราชองครักษ์.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ บัณฑิตศึกษา โรงเรียนเสนาธิการทหารบก สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง.

ภาษาอังกฤษ

- Branson, W. H. 1989. **Macroeconomic Theory and Policy**. New York: Harper & Row.
- Cohen, J. 1988. **Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences**. 2nd edition. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Kelly, A. C. and Williamson, J. G. 1968. Household Saving Behavior in the Developing Economic: The Indonesia Case. **Economic Development and Cultural Change**. 16 (April): 385-403.
- Keynes, J. M. 1939. **The General Theory of Employment, Interest and Money**. London: Macmillan.
- Knodel, J. and Chayovan, N. 2008. **Population Aging and The Well-Being of Older Persons in Thailand: Past trends current situation and future challenges**. Bangkok: UNFPA Thailand and Asia and the Pacific Regional Office.
- Kosiyanon, L. 1974. **The Behavior of Household Saving in Thailand**. Doctor of Philosophy Department of Economics. University of Oregon.
- Leff, N. H. 1969. Dependency Rates and Saving Rates. **The American Economic Review**. (December): 886-896.
- Left, N. H. and Sato, K. 1980. Macroeconomic Adjustment in Developing Countries, Instability, Short-run Growth and External Dependency. **Review of Economics and Statistics**. (May): 170-179.
- Mason, A. and Lee, R. 2004. **Reform and Support System for the Elderly in Developing Countries: Capturing the Second Demographic Dividend**. Paper presented at the International Conference on the Demographic Window and Health Aging: Socioeconomic Challenge and Opportunities. Beijing, May 10-11.
- Ott, D. J. and Yoo, J. H. 1975. **Macroeconomic Theory**. New York: MC Graw-Hill.
- Prachuabmoh, V. 2009. **Preparation for Old Age and Social Participation of Present and Future Elderly in Thailand: Gender Difference**. Paper presented at the International Workshop on Gender and Aging in Southeast Asia: Contexts, Concerns and Contradictions. National University of Singapore, February 10-11.

Sussangkarn, C, Behrman, J. R., Chalamwong, Y, Phananiramai, M and Pattamakitsakul, P. 1991. **Population and Economic Development in Thailand: Some Critical Household Behavior Relations**. Human Resource and Social Development Research Institute.

United Nations. 2007. **World Population Ageing 2007**. New York: United Nations Department of Economic and Social Affairs.

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายละเอียดคำถามที่ใช้ในการวิเคราะห์

(จากแบบสอบถามการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2550)

ปก

คำถามข้อ 4 ในเขตเทศบาล ED..... BLK.....
นอกเขตเทศบาลED..... หมู่ที่.....ชื่อหมู่บ้าน.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

คำถามข้อ A1 เพศ

- 1.....ชาย
- 2.....หญิง

คำถามข้อ A2 อายุ

(ถ้าอายุไม่เกิน 97 ปี ให้คัดลอกจากแบบ สรจ.3 แต่ถ้ามากกว่า 97 ปีให้บันทึกตามจริง)

คำถามข้อ A4 สถานภาพสมรส

- 1.....โสด
- 2.....สมรสและคู่สมรสอยู่ในคร.เดียวกัน
- 3.....สมรสแต่คู่สมรสไม่ได้อยู่ในคร.เดียวกัน
- 4.....หม้าย
- 5.....หย่า
- 6.....แยกกันอยู่ / เลิกกัน

คำถามข้อ A6 การศึกษา

“ท่านจบการศึกษาระดับสูงสุดในระดับใด”

- 1.....ไม่เคยเรียน
- 2.....ประถมศึกษา
- 3.....มัธยมศึกษาตอนต้น
- 4.....มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช.
- 5.....ปวส. / ปวท. / อนุปริญญา
- 6.....ปริญญาตรีและสูงกว่า
- 7.....อื่นๆ (ระบุ)

คำถามข้อ A10 จำนวนบุตรที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ที่อยู่ในครัวเรือนเดียวกัน (รวมบุตรเลี้ยงและหรือบุตรบุญธรรม)

ตอนที่ 2 สภาพที่อยู่อาศัยและลักษณะการอยู่อาศัย

คำถามข้อ A49 จำนวนบุตรของบุตรที่อยู่ในครัวเรือน และที่ทั้งพ่อและแม่อยู่ที่อื่น หรือเสียชีวิตแล้ว (ถ้าไม่มีให้บันทึก “0” และข้ามไปถามตอนที่ 3)

ตอนที่ 3 การทำงานและรายได้

คำถามข้อ A52 ในระหว่าง 7 วันก่อนวันสัมภาษณ์ ท่านทำงานหรือไม่

1. ทำงาน
2. ไม่ทำงาน (ข้ามไปถามข้อ A59)

คำถามข้อ A53 ท่านทำงานอะไร

(บันทึกอาชีพหรือตำแหน่งหน้าที่การงานที่มีชั่วโมงการทำงานสูงสุด)

คำถามข้อ A54 กิจกรรมหลักที่ท่านทำอยู่เป็นกิจการหรือผลิตอะไร.....

(บันทึกประเภทกิจการหรือลักษณะของงานให้ชัดเจน)

คำถามข้อ A61 การรับราชการ หรือทำงานในรัฐวิสาหกิจ

“ท่านเคย / กำลังรับราชการ หรือทำงานในรัฐวิสาหกิจหรือไม่”

- 1.....เคย / กำลังรับราชการ
- 2.....เคย / กำลังทำงานรัฐวิสาหกิจ
- 3.....ไม่เคยรับราชการ / รัฐวิสาหกิจ (ข้ามไปถามข้อ A63)

คำถามข้อ A63 การเป็นสมาชิกกองทุน

“ท่านเป็นสมาชิกกองทุนประกันสังคม / กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ / กองทุนประกันอื่นๆ สำหรับยามชราภาพหรือไม่ และได้เป็นมากี่ปีแล้ว (ถ้าเป็นมากกว่า 1 กองทุนให้บันทึกจำนวนปีของกองทุนที่เป็นสมาชิกนานที่สุด)”

- 1.....เป็น ต่ำกว่า 5 ปี
- 2.....เป็น 5-9 ปี
- 3.....เป็น ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป
- 4.....เคยเป็นแต่ปัจจุบันไม่เป็น
- 5.....ไม่เคยเป็น

คำถามข้อ A79 รายได้

“ท่านมีรายได้จากทุกแหล่งในการเลี้ยงชีพตนเองหรือครอบครัว โดยเฉลี่ยปีละเท่าใด”

- 1.....ไม่มีรายได้
- 2.....ต่ำกว่า 10,000 บาท
- 3.....10,000 – 19,999 บาท
- 4.....20,000 – 29,999 บาท
- 5.....30,000 – 49,999 บาท
- 6.....50,000 – 99,999 บาท
- 7.....100,000 – 299,999 บาท
- 8.....300,000 บาทขึ้นไป

คำถามข้อ A80 ความเพียงพอของรายได้

“ท่านคิดว่ารายได้ทั้งหมดที่ท่านได้รับจากทุกแหล่ง เกินเพียงพอ เพียงพอ เพียงพอเป็นบางครั้ง หรือไม่เพียงพอ ต่อการดำรงชีพ”

- 1.....เกินเพียงพอ
- 2.....เพียงพอ
- 3.....เพียงพอเป็นบางครั้ง
- 4.....ไม่เพียงพอ

คำถามข้อ A82 การออม

“ท่านมีการสะสมเงิน ทอง หรือทรัพย์สินอย่างอื่น (เช่น พันธบัตร / รถ / บ้าน / ที่ดิน / ออมในกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ฯลฯ) หรือไม่

- 1.....มี
- 2.....ไม่มี (ข้ามไปถามข้อ A85)

คำถามข้อ A83 มูลค่าการออม

“ท่านมีการออมหรือสะสมเงิน ทอง หรือทรัพย์สินอย่างอื่นรวมมูลค่าทั้งสิ้นประมาณกี่บาท”

- 1.....ต่ำกว่า 25,000 บาท
- 2.....25,000 – 49,999 บาท

- 3.....50,000 – 99,999 บาท
- 4.....100,000 – 199,999 บาท
- 5.....200,000 – 399,999 บาท
- 6.....400,000 – 699,999 บาท
- 7.....700,000 – 999,999 บาท
- 8.....1,000,000 บาทขึ้นไป

คำถามข้อ A84 อายุที่เริ่มการออม

“ท่านเริ่มออมตั้งแต่อายุประมาณเท่าใด”

- 1.....ต่ำกว่า 30 ปี
- 2.....30 – 39 ปี
- 3.....40 – 49 ปี
- 4.....50 – 59 ปี
- 5.....60 – 69 ปี
- 6.....70 ปีขึ้นไป

คำถามข้อ A85 การมีภาระหนี้สิน

“ท่านและหรือสมาชิกในครัวเรือนมีหนี้สินหรือไม่”

- 1.....ตนเองมีหนี้สิน
- 2.....สมาชิกในครัวเรือนมีหนี้
- 3.....ตนเองและสมาชิกในครัวเรือนมีหนี้
- 4.....ตนเองและสมาชิกในครัวเรือนไม่มีหนี้

ตอนที่ 4 การเก็หนุน (ช่วยเหลือ) และการเยี่ยมเยียน

คำถามข้อ B1 การได้รับเงินจากบุตรที่อยู่ในครัวเรือน

“ในระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์ ท่านได้รับเงินจากบุตรที่อยู่ในครัวเรือนเป็นจำนวนเท่าใด”

- 0.....ไม่ได้รับ
- 1.....ต่ำกว่า 1,000 บาท
- 2.....1,000 – 4,999 บาท
- 3.....5,000 – 9,999 บาท

- 4.....10,000 – 29,999 บาท
 5.....30,000 – 49,999 บาท
 6.....50,000 บาทขึ้นไป

คำถามข้อ B2 การได้รับเงินจากบุตรที่อยู่อื่น
 “ในระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์ ท่านได้รับเงินจากบุตรที่อยู่อื่นเป็น
 จำนวนเท่าใด”

- 0.....ไม่ได้รับ
 1.....ต่ำกว่า 1,000 บาท
 2.....1,000 – 4,999 บาท
 3.....5,000 – 9,999 บาท
 4.....10,000 – 29,999 บาท
 5.....30,000 – 49,999 บาท
 6.....50,000 บาทขึ้นไป

ตอนที่ 6 พฤติกรรมการดูแลสุขภาพ และการเตรียมตัวก่อนเข้าวัยสูงอายุ

คำถามข้อ B57 การเตรียมการเพื่อวัยสูงอายุด้านการเงิน

“ท่านได้คิดและหรือมีการเตรียมการด้านการเงิน (เช่นการออม หรือสะสมเงิน /
 ทอง / ทรัพย์สิน ฯลฯ) เพื่อวัยสูงอายุหรือไม่”

- 0.....ไม่คิด
 1.....คิด/ได้เตรียม
 2.....คิด/ไม่ได้เตรียม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวชลธิชา อัครนิรันดร์ เกิดวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ.2528 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนสตรีวิทยา 2 กรุงเทพมหานคร และสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา จากคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อปีการศึกษา 2549 จากนั้นได้เข้าทำงานที่วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในตำแหน่งผู้ช่วยนักวิจัยประจำโครงการสร้างระบบการติดตามและประเมินผลแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564) และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประชากรศาสตร์ วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2551

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย